

SVÄTÁ BOŽSKÁ LITURGIA

V SLOVENSKOM JAZYKU

PRE KANTOROV

SVĀTĀ BOŹSKĀ LITURGIA
V SLOVENSKOM JAZYKU
PRE KANTOROV

SVÄTÁ BOŽSKÁ LITURGIA
V SLOVENSKOM JAZYKU
PRE KANTOROV

Samuel J. Škoviera

Bratislava · 2025
Ústav hudobnej vedy SAV, v. v. i.

Publikácia vznikla v rámci projektu VEGA č. 2/0116/24 „Multilingvizmus v cirkevnom speve“, riešeného na Ústave hudobnej vedy SAV, v. v. i.

Recenzenti:

doc. ThDr. Marcel Mojzeš, PhD.

Mgr. Mária Blahunková, PhD.

Dizajn a typografia:

Samuel Škoviera

Jazyková korektúra:

PhDr. Jitka Madarásová

Vydal:

Ústav hudobnej vedy Slovenskej akadémie vied, v. v. i. v Bratislave

Dúbravská cesta 9, 841 04 Bratislava

© Mgr. Samuel Škoviera

© Ústav hudobnej vedy SAV, v. v. i.

ISBN: 978-80-89135-62-2 (print)

ISBN: 978-80-89135-63-9 (e-book)

Bratislava 2025

OBSAH

Obsah	5
Predslov	9

LITURGIA A HUDBA 13

Teológia liturgického spevu	15
Úvod (15). Vzťah liturgie a hudby (16). Funkcie liturgickej hudby (19). Zhrnutie (22). Stručné dejiny liturgickej hudby (23).	
Liturgický spev a text	27
Postavenie textu (27). Prozodické vlastnosti slovenčiny (27). Rozdiely medzi slovenčinou a cirkevnou slovančinou (31). Úprava melódií podľa prozodických vlastností slovenčiny (32). Záver (40).	

MALÝ TYPIKON 41

Úvod	43
Liturgický kalendár	45
Ročný cyklus alebo minea a trióda (45). Cyklus týždňov alebo ôsmich hlasov (51).	
Schémy menlivých častí na svätej liturgii	53
Pánov sviatok ⊕ (53). Veľký sviatok Bohorodičky ⊕ (53). Veľký sviatok svätého ⊕ alebo polyelejný sviatok s bdením ⊕ (54). Stredný sviatok svätého ⊕ (55). Malý šestiričný svätý s Veľkým slávoslovím ⊕, bez neho ⊕, alebo bez značky (56). Polyelejný svätý ⊕ alebo ⊕ v období Pánovho sviatku (56). Polyelejný svätý ⊕ alebo ⊕ v období sviatku Bohorodičky (57). Polyelejný	

svätý ☩ alebo ✝ na odovzdanie Pánovho sviatku (58). Polyelejný svätý ☩ alebo ✝ na odovzdanie sviatku Bohorodičky (59). Malý svätý ☩, ☩ alebo bez značky v období Pánovho sviatku alebo na odovzdanie (59). Malý svätý ☩, ☩ alebo bez značky v období sviatku Bohorodičky alebo na odovzdanie (60). Predsviatok s malým svätým ☩, ☩ alebo bez značky (61). Veľký Pánov sviatok a polyelejný sviatok svätého ☩ alebo ✝ (61).

Štruktúra svätej božskej liturgie svätého Jána Zlatoústeho . . . 63

Začiatok svätej liturgie (63). Veľká ekténia (65). Antifóny (66). Malý vchod (71). Tropáre a kondáky (73). Trisagion (78). Prokimen a čítanie apoštola (79). Aleluja a evanjelium (81). Ekténie po evanjeliu (82). Cherubínsky hymnus a veľký vchod (84). Bozk pokoja a symbol viery (86). Anafora (86). Hymnus Bohorodičke – Megalyrnarion (87). Modlitba Pána – Otče náš (88). Sväté prijímanie (89). Ďakovné hymny po svätom prijímaní (90). Záver svätej liturgie (90). Po svätej liturgii (91).

Štruktúra svätej božskej liturgie svätého Bazila Veľkého 93

Úvod (93). Rozdielne časti v liturgii svätého Bazila Veľkého (93).

Svätá liturgia s archijerejom 95

Úvod (95). Archijerejská liturgia (95). Liturgia s archijerejom (100).

LITURGIA SVÄTÉHO JÁNA ZLATOÚSTEHO 103

Veľká ekténia (105). Prvá antifóna (108). Malá ekténia (110). Druhá antifóna (111). Jednorodný (113). Malá ekténia (114). Tretia antifóna (115). Malý vchod (118). Tropáre (118). Trisagion (119). Apoštol (120). Evanjelium (121). Úpenlivá ekténia (122). Ekténia za zosnulých (124). Ekténia za katechumenov (126). Prvá ekténia za veriacich (127). Druhá ekténia za veriacich (128). Veľký vchod (129). Prosebná ekténia (131). Bozk pokoja (133). Symbol viery (133). Anafora (136). Hymnus Bohorodičke (139). Prosebná ekténia (140). Modlitba Pána (142). Sväté prijímanie (144). Záverečná ďakovná ekténia (147). Zaambónna modlitba (148). Žalm 33 (149). Požehnanie a prepustenie (153).

Na žehnanie archijereja (159). Veľká ekténia (159). Dlhé odpovede (160). Malá ekténia (160). Všetnodenné antifóny: prvá a druhá (161). Predobrazujúce antifóny: prvá a druhá (163). Jednorodný (165). Tretia všetnodenná antifóna a vchodné (167). Blaženstvá (170). Trisagion (174). Aleluja (178). Evanjelium (183). Úpenlivá ekténia (183). Ekténia za zosnulých (184). Ekténia za katechumenov (184). Ekténie za veriacich (184). Cherubínsky hymnus (185). Prosebná ekténia (193). Bozk pokoja (194). Symbol viery (195). Anafora (200). Svätý, svätý, svätý (201). Slová ustanovenia (203). Epikléza (203). Anafora na liturgii sv. Bazila Veľkého (204). Dôstojné je (208). I na všetkých (214). Prosebná ekténia (214). Otče náš (215). Dialóg po modlitbe Pána (221). Pred svätým prijímaním (221). Pričasten (222). Hymny po svätom prijímaní (224). Nech sa naplnia (225). Záverečná ďakovná ekténia (227). Požehnanie a prepustenie (228). Tón despótin (229). Poznámky (230).

Literatúra	233
Liturgické knihy (233). Typikony (233). Irmologiony (234). Sekundárna literatúra (234).	

PREDSLOV

Slávenie svätej eucharistie je centrom a zdrojom kresťanského života. Svätá božská liturgia v byzantsko-slovanskom obrade, ktorá je v súčasnosti najčastejšie slúženou bohoslužbou v Gréckokatolíckej cirkvi na Slovensku, sa vyznačuje osobitným bohatstvom spočívajúcim v hĺbke liturgických textov, tajomnosti obradov, v ich symbolike, vôni kadidla, tichej výrečnosti ikon a v neposlednom rade v kráse liturgického spevu. Spev, podobne ako liturgický odev, je súčasťou liturgie; je akoby odevom pre slovo, a preto získava o to väčšiu dôležitosť. Táto príručka má dopomôcť k jeho pestovaniu.

Knihy je určená predovšetkým na praktické použitie pre kantory, chrámových spevákov alebo vedúcich zborov. Môže však slúžiť aj ako vysokoškolská učebnica pre študentov hudobných a teologických odborov. Je taktiež vhodná pre kňazov či laikov, praktických hudobníkov alebo ako inšpirácia pre priaznivcov chrámového spevu. Jej cieľom je nielen uviesť čitateľa do liturgického spevu v byzantsko-slovanskej tradícii na liturgiách, ale aj rozšíriť repertoár spevov, ktorý je v doposiaľ publikovaných materiáloch značne obmedzený a ponúknuť alternatívny pohľad na spôsob aplikácie existujúcich nápevov na texty v slovenskom jazyku.

Publikácia sa skladá zo štyroch častí, dvoch teoretických a dvoch praktických. V prvej časti knihy sa venujeme základom liturgickej hudby: aký má liturgický spev v liturgii význam a symboliku (z čoho vychádza aj jeho podoba) a v akom vzťahu je liturgický text a spev. V tejto časti sa venujeme aj vlastnostiam slovenskej výslovnosti, ktoré sú relevantné pre liturgický spev, a opisujeme základné princípy

aplikácie melódií na slovenský text, ktorými sme sa riadili pri zostavovaní konkrétnych spevov.

Druhá časť knihy sa venuje liturgickým pravidlám. Ich znalosť (znalosť typikonu) vždy patrila do kurikula chrámových spevákov a tvorila podstatnú časť ich vzdelávania. Aj preto považujeme za potrebné, aby sa táto prax obnovila. V tejto knihe uvádzame len pravidlá týkajúce sa svätej božskej liturgie. Najprv sa venujeme liturgickému kalendáru, ktorého porozumenie je predpokladom pre pochopenie ďalších pravidiel. Ďalej uvádzame základné schémy na výber menlivých častí na liturgie. V tretej kapitole sa venujeme postupu svätej liturgie, pričom stručne komentujeme každú jej časť. K tomu pridávame poznámky k liturgii svätého Bazila Veľkého a k liturgii s archijerejom, ktorá sa čiastočne líši od zvyčajnej svätej liturgie.

Zvyšné dve časti knihy obsahujú samotné liturgické spevy. Tretia časť je kompletným postupom svätej liturgie Jána Zlatoústeho, pričom všetky časti určené pre spevákov sú notované. Posledná štvrtá časť nazvaná *Irmologion* tvorí notovú prílohu k liturgii (hoci nejde o irmologion v pravom slova zmysle, keďže neobsahuje irmosy). Obsahuje kompletné spevy na svätú liturgiu spolu s ďalšími (alternatívnymi) nápevmi. Tu uvádzame aj spevy na liturgiu svätého Bazila Veľkého a základné spevy pri prítomnosti archijereja. Súbor uvedených spevov nie je vyčerpávajúci – v našej tradícii je množstvo ďalších nápevov –, ani si nenárokujú byť novým slovenským irmologionom, no dáva základ pre zvyčajný spev na liturgii. V knihe uvádzame v prvom rade stále časti; nápevy pre menlivé časti by presiahli rámec tejto knihy a patria do samostatného Irmologionu. Dovoľujeme si však uviesť nápevy na *Aleluja* podľa hlasov, keďže táto prax sa v Gréckokatolíckej cirkvi na Slovensku stratila.

Liturgický spev by mal byť v prvom rade založený na ústnej tradícii; táto kniha má slúžiť ako pomôcka, akýsi konzultant alebo vzor

pri liturgickom speve. Kantor by však mal byť v prvom rade vyučený iným kantorom a poznať liturgický spev najmä z bohoslužieb.

Nápevy uvádzané v tejto knihe sú založené na tradícii Bratislavského katedrálneho chrámu Povýšenia vznešeného a životodarného Kríža, ktorú sa od predchádzajúcich kantorov naučil a ďalej pestoval Daniel Škoviera (1946 – 2021), dlhoročný kantor tohto chrámu (viac o konkrétnych nápevoch uvádzame v poznámke na konci notovej prílohy, str. 230). Okrem odlišnej podoby nápevov, princípy a spôsob spevu, ktorý praktizoval, sa vo viacerých aspektoch líšia od mnohých tradícií na východnom Slovensku, ale v prvom rade sa vyznačuje tým, že dbá na spievané slovo, ako opisujeme v prvej časti knihy. V jeho poslaní pokračuje autor tejto publikácie, ako aj katedrálny zbor Chrysostomos, ktorý D. Škoviera založil a z ktorého dielne čerpáme mnohé úpravy nápevov. Ďalším z jeho žiakov je Dávid Pancza, ktorý sa spevu venuje aj odborne a vďaka jeho práci sa zachovali mnohé nápevy z tejto špecifickej bratislavskej tradície. Z jeho práce čerpáme aj spôsob hudobnej analýzy a jej terminológiu.

Spevy, ktoré uvádzame v tejto knihe, nie sú len alternatívou a rozšírením doposiaľ publikovaného repertoáru, ale aj pokusom o ponúknutie odlišného prístupu k práci s nápevmi, ktoré sa podriaďujú spievanému textu a jeho vlastnostiam. Pokiaľ je nám známe, podobný prístup nebol aplikovaný mimo Bratislavského katedrálneho chrámu. Aj preto dúfame, že táto publikácia prispeje k vytvoreniu spoločného a jednotného prístupu k liturgickému spevu a napokon k jeho zveľadeniu v celej Gréckokatolíckej cirkvi na Slovensku.

Nech je táto kniha dobrým pomocníkom pri speve v chráme a užitočnou príručkou nielen pre kantorov.

V Bratislave,
na sviatok Vstupu Presvätej Bohorodičky do chrámu,
Samuel J. Škoviera

Liturgia a hudba

TEOLÓGIA LITURGICKÉHO SPEVU

ÚVOD

Liturgická hudba je jedno z liturgických umení: zastáva významné miesto medzi hymnografiou, architektúrou a ikonopisectvom. Z nich si ikonopisectvo ako obranu proti ikonoboreckej heréze vypracovalo hlbokú teológiu, ktorá nám v liturgickej hudbe mierne chýba. Avšak mnohé tézy týkajúce sa ikon sú všeobecne platné aj pre ostatné liturgické umenia. Preto budeme mnohé tvrdenia patriace ktorémukol'vek z týchto umení aplikovať aj na liturgickú hudbu. Každé z liturgických umení má však aj svoje špecifiká, vlastné zákonitosti, ktorými sa riadi. V nasledujúcej kapitole sa posnažíme načrtnúť úvod k teológii liturgickej hudby – liturgického spevu v byzantskom, a predovšetkým byzantsko-slovanskom obrade.¹

Ak chceme o liturgickej hudbe uvažovať v správnom svetle, prvým myšlienkovým krokom by malo byť, že liturgická hudba vlastne neexistuje – neexistuje totiž sama o sebe. Podobne to je s farbou. Napríklad žltá farba ako taká neexistuje. Je to len vlastnosť – integrálna súčasť – nejakého predmetu. Nemôžeme ukázať na žltú, môžeme len ukázať na predmet a povedať o ňom, že je žltý. Takisto je to s liturgickou hudbou: je to len abstrakcia z celku, ktorým je liturgia. Teda skutočná liturgická hudba existuje len v liturgii. Je jej integrálnou neoddeliteľnou súčasťou a jej oddelením prestáva byť v plnom slova zmysle liturgickou. Podobné myšlienky nachádzame v dielach rôznych autorov zaoberajúcich sa byzantskou

---

¹V tomto texte hojne čerpáme z príspevku Petra Vitovca, *Hudební liturgické tradice východní církve*. Brno 1998. URL: <http://www.orthodoxia.cz/ikony/zpev.htm>

Liturgia a hudba

liturgiou.² V podobnom svetle hovorí aj český pravoslávny kňaz Jan Baudiš: „Pochopení ikony (a vše, co zde říkáme o ikonách platí i pro pravoslavnou liturgickou hudbu) není možné, nepostřehneme-li její duchovní rozměr.“³ A tento duchovný rozmer sa nachádza práve v neoddeliteľnosti liturgickej hudby od liturgie. Lebo ak ikona alebo liturgická hudba opustí duchovný (liturgický) priestor, stáva sa duchovne umrtnou – muzeálnym exponátom. Z týchto myšlienok budú vychádzať aj naše nasledujúce úvahy.

VZŤAH LITURGIE A HUDBY

Z liturgie môžeme okrem liturgickej hudby vyabstrahovať aj iné časti, najpodstatnejšie z nich sú:

1. bohoslužby, liturgické úkony a rítus
2. slovo, hymny, liturgické texty
3. liturgická hudba ako prostriedok slova
4. ďalšie zložky: vôňa kadidla, svetelnosť priestoru, rúcha, liturgické priestory, ikony ...

Pri týchto zložkách môžeme nájsť aj vnútornú hierarchiu: na prvom mieste sú bohoslužby, nasledujú texty a na treťom mieste sa nachádza hudba. Môžeme povedať teda, že liturgické obrady sú naplnené slovom, ktoré je nesené hudbou, a tak pretkané modlitbou vytvárajú liturgiu.

Hudba je umenie, tak ako architektúra, ikonopisectvo či poézia. Ako také sa môžu nachádzať aj mimo liturgie a všetky majú svoje

---

²Napr. Pavel Evdokimov; úryvok dostupný na: <https://www.grkat.net/texty/evdokimov.html>

³Jer. Jan Baudiš. *Ikony a pravoslavná církevní hudba mimo pravoslavnou církev*. URL: http://www.orthodoxia.cz/ikony/ik_mimo.htm

Liturgia a hudba

vlastné zákonitosti, ktorými sa riadia. Sú to napr. fyzikálne zákony – ako môžeme hovoriť o statike v architektúre, takisto o akustike v hudbe. Akustika tvorí základné stavebné kamene hudby. V hudbe rozoznávame tóny, ich výšku a farbu, intervaly medzi nimi a súzvuky tónov. Môžeme hovoriť o alikvótnych, diferenčných a kombinačných tónoch, ktoré prirodzene, akusticky vznikajú. Podobne nesmieme vynechať ani akustiku priestoru: šírenie zvuku, dozvuk, ozvenu, rýchlosť zvuku, hlasitosť a podobne. Môžeme hovoriť aj o estetike: ako v ikonopise existujú rôzne farby, odtiene, tvary, kontúry a perspektíva, tak môžeme hovoriť o podobe hudby: tónovom priestore, modoch, tónorodoch, tóninách, o rytme a metre či iných. Môžeme hovoriť aj o skladbe a vnútornej štruktúre. Tak ako v básnictve môžeme rozoznávať verše, strofy, rytmické štruktúry, stopy, rýmy a básnické trópy, podobne aj v hudbe sa môžeme zaoberať štruktúrou melódie a jej vývojom, melodikou, rozdelením na kóla a frázy, melodickými formulami, figúrami či konkrétnymi popevkami a nápevmi.

Toto všetko v hudbe je, a kto sa jej bližšie venuje, či ide o hudbu liturgickú alebo svetskú, sa môže podrobne zaoberať množstvom jej aspektov. Je tu však jeden veľký rozdiel, na ktorý často zabúdajú aj svetskí, no najmä chrámoví hudobníci: liturgické umenie na rozdiel od svetského nie je samoúčelné. Liturgická hudba nevychádza z tvorivej potreby umelca, nie je závislá od jeho momentálneho duševného rozpoloženia, ani od aktuálnych módnych trendov. V liturgickom umení ľubovôľa nemá svoje miesto. Aby liturgické umenie nebolo ľubovoľné, jestvuje tradícia, na ktorú sa umelci musia napojiť, aby neboli tvorcami umenia odporujúceho liturgii. Hudba obzvlášť je okrem toho priamo podriadená slovu a následne obradom – ako súčasť liturgie – pretože hudba je médiom pre slovo, prostriedkom, vďaka ktorému sa slovo nesie.

Liturgia a hudba

Pre správne chápanie liturgickej hudby musíme teda najprv priblížiť chápanie liturgie – bohoslužby. Túto sekciu by sme začali výrokom Petra Vitovca: „Liturgia v sebe zahŕňa oslavu Boha a spásu človeka, preto je zdrojom a vyvrcholením kresťanskej existencie.“ Liturgia je teofánna, ide v nej teda o zjavenie Boha. Eucharistia v Božskej liturgii nie je pripomienkou Božej obety, ale jej sprítomnením, skutočnou prítomnosťou Ježiša Krista v čase a priestore. Takisto liturgické obrady a slávnosti (napr. Narodenie, Bohozjavenie, Pascha) nie sú len jednoduchou spomienkou na udalosti, ktoré sa stali pred necelými 2 000 rokmi, ale sprítomňovaním dejín spásy. Podobne aj ikona nepripomína, ale sprítomňuje. Zobrazený na ikone je teda vždy (mystický) prítomný. Preto ikonostas nie je len stena oddeľujúca priestor chrámovej lode od svätej, ale je oknom a bránou do neba. My môžeme vidieť Ježiša ukrižovaného, Krista ako vzkrieseného Kráľa, Presvätú Bohorodičku, všetkých svätých, dejiny spásy, nebeské mocnosti, anjelov a archanjelov, ktorí sú na liturgii prítomní. Liturgia je teda prechodom medzi nebom a zemou, nahliadnutím do neba. Nie je to pripomienka zeme, na ktorú hľadajú anjeli. Anjeli nezostupujú k nám na zem, to my vystupujeme do neba k anjelom a slávime s nimi.⁴ Toto je nádherne vyjadrené v Cherubínskom hymne, ktorý sa spieva na každej liturgii: „My cherubínov tajomne predstavujeme a životodarnej Trojici trojsvätú pieseň spievame“.

Táto zmena perspektívy vplýva aj na chápanie hudby. Podoba hudby, ako aj samotnej liturgie má danú normu, štandard, a tým je nebo.⁵ Nesnažíme sa duchovné veci priblížiť nám ľuďom (to nie je našou úlohou), ale to my sa snažíme priblížiť nebu, v zmysle príkazu

---

⁴Pozri VITOVEC 1998, kapitolu *Byzantské chápaní bohoslužby*. Tento výrok nie je úplne v súlade s modlitbou malého vchodu, kde sa kňaz modlí: „pripoj k nášmu vchodu sprievod svätých anjelov“. Jeho význam však spočíva v jasnej orientácii liturgie na nebo; liturgia je teda ako ikona nebeskej liturgie.

⁵Podobne hovorí jezuitský liturgista Robert Taft: „Liturgia nie je niečo, čo my vymýšľame alebo vytvárame, ale niečo, čo sme prijali. Liturgia je pre nás

Liturgia a hudba

nášho Pána: „Vy teda buďte dokonalí, ako je dokonalý váš nebeský Otec“ (Mt 5,48).⁶ A to platí rovnako pre všetky liturgické umenia: nie sú ľubovoľné – prejavom umeleckej tvorivej potreby, ale sú určené snahou priblížiť sa ideálu. Tento ideál, hoci je pre nás na zemi našimi ľudskými prostriedkami nedosiahnuteľný, sa dosahuje skrze symboly: podobne ako v liturgických obradoch a v ikonopisectve, tak aj v hudbe.

FUNKCIE LITURGICKEJ HUDBY

Po tejto teologickej úvahe a po tom, čo sme priblížili správne postavenie liturgickej hudby, môžeme pristúpiť k úlohám liturgickej hudby. Tým môžeme odpovedať na otázku: „Prečo spev a nie text sám?“

1. *Hudba ako anjelský symbol* – Tento pohľad je paralelný s problémom, ktorý riešili hudobní teoretici na začiatku 17. storočia, keď vznikala opera ako napodobnenie gréckej drámy. Pýtali sa: „Prečo je opera spievaná? Ved' normálni ľudia, keď sa rozprávajú, nespievajú, ale hovoria.“ Riešením bolo, že antické drámy často opisujú príbehy bohov, ktorí majú vznešenejšiu reč ako obyčajní ľudia – preto spievajú. To isté platí v liturgii. Spev je symbolom anjelského jazyka, niečoho posvätejšieho než sú naše svetské starosti. Ved' predsa „my cherubínov tajomne predstavujeme“, a tiež „odložme teraz všetky svetské starosti“, ako spievame v Cherubínskom hymne. Všetko teda, čo v liturgii prednášame, by malo byť spievané a nie je

---

normou – nie my sme normou pre liturgiu.“; dostupné na: <https://www.grkat.net/texty/myslienky-lit.html>

⁶V knihe *Levitikus* sa objavuje viackrát opakované prikázanie: „Buďte svätí, lebo ja, Pán, váš Boh, som svätý!“ (Lv 19,2).

Liturgia a hudba

dôvod, aby nebolo. Hovorené časti (ak nejde o tiché osobné modlitby) teda v liturgii nemajú miesto. A spôsob prednášania má byť vznešený, má to byť anjelský jazyk. Preto ľudové piesne, či svetské populárne melódie, alebo spevy na spôsob dychovej hudby či pochodov do liturgie nepatria.

2. *Hudba ako obeta chvály* – Hudba je obetou chvály, ľudského hlasu, našej námahy a práce. Presne ako v liturgii na kňazovu výzvu „Stojme dôstojne a v bázni, pozorne vnímajme, aby sme v pokoji prinášali sväte vďakyvzdávanie,“ odpovedáme: „Milosť pokoja a žertvu chvály.“ Sú to plody ľudského ducha i tela, zveladenie talentov, Božích darov. Teda to, čo Bohu prinášame ako obeť – „žertvu chvály“, by malo byť tým najlepším, čo máme.⁷ Tak preukážeme Bohu pravú úctu a oslavu.
3. *Hudba ako zjednotenie* – Je už oddávna známe, že ľudia sa spevom spájajú. Z množstva jednotlivých ľudí sa spevom stáva jeden jednotný hlas cirkvi, ktorý volá Bohu na slávu. Jednotne ho vyznáva a vedená Ježišom Kristom, hlavou cirkvi, kráča smerom k nemu.
4. *Hudba ako oslobodenie od individuality* – Keď liturgické texty čítame bez toho, aby sme ich spievali, často do nich vnášame svoju interpretáciu a prejaví sa v nich naše momentálne duševné rozpoloženie. Môžeme do nich vnieť svetský pátos a sentimentalitu. Hudba však toto odstraňuje. Mnohokrát sa pri čítaní Svätého písma (parémii, apoštola, či evanjelia), ak nie je prednášané spevom, vnáša do dialógov akýsi herecký podtón, ktorý je len našou interpretáciou. Najhoršie je, ak ho vkladáme do Kristových slov, ktoré sa tak stávajú skôr naším hereckým výkonom. Spev vnáša do týchto slov správ-

---

⁷Kniha *Levitikus* taktiež prikazuje, aby prinesené obety boli bezchybné (por. Lv 22,17-25).

Liturgia a hudba

nu vyrovnanosť a pokoj premeneného sveta, presne tak, ako pokojné a nehybné postavy na ikonách.

5. *Hudba ako zosilnenie slova* – Hudba má veľkú moc podporovať charakter textu, ak je s ním v súlade. Naopak má však moc umenšovať, rušiť účinky textu, ak ide proti nemu. Hudba preto musí byť v súlade s textom, aby ho podporovala vo vyjadrení jeho zmyslu i jeho atmosféry. Meditatívne, mystické, radostné, oslavné, kajúce texty – proti ničomu z toho hudba nesmie ísť. Hudba má tiež schopnosť pridať dodatočnú informáciu k textu. Stáva sa mostom medzi rozumom, ktorý sa snaží pochopiť text, a srdcom, ktorý sa ho snaží prijať. To osobitne platí o hymnoch – tropároch, stichirách, ipakojoch, kánonoch a pod. Sú duchovnou poéziou, každý hymnus so svojou špecifickou veršovou štruktúrou. Hudba, ktorá bola zložená spolu s hymnom, jeho štruktúru sleduje, podporuje a zvýrazňuje.
6. *Hudba spresňuje texty a napomáha ich vstúpaniu* – Správna liturgická hudba zvýrazňuje vetné a slovné akcenty. Je teda v súlade s logikou a s prozódou textu. Text samotný má svoj rytmus, preto hudba musí byť v súlade s ním. Toto je dôležité, ak aplikujeme nejakú melódiu (nápev) na text – musíme dodržať všetky zákonitosti textu, aby hudba nerušila význam textu a neznemožňovala nám jeho porozumenie. Hudba spojená s textom sa oveľa jednoduchšie vstúpuje do našej pamäti, preto sa Božie Slovo môže jednoduchšie stať mečom pri boji s neviditeľnými nepriateľmi (por. Ef 6,16-17). Hudba tiež napomáha vernému odovzdávaniu textov.
7. *Hudba preväzuje modlitby liturgie* – V zmysle prikázania „Bez prestania sa modlite“ (1 Sol 5, 17) pôsobí v liturgii aj hudba. Neustály spev, ktorý prepája modlitbu za modlitbou, vytvára z jednotlivých slov prednášaných biskupom, kňazom, diako-

Liturgia a hudba

nom, zborom a ľudom jednotnú modlitbu od začiatku až do konca liturgie. Z liturgie sa teda stáva akási duchovná symfónia modlitby.

8. *Hudba ako ikonostas* – Ikonostas okrem toho, že preniká ako okno do neba, zahaľuje. Oddeluje chrámovú loď od svätyne a jednou z jej funkcií je ukryť to, čo má ostať pre ľudí zahalené. Podobne aj liturgický spev pokrýva tiché modlitby kňaza. Dĺžky nápevov sú určené tak, aby preklenuli čas, počas ktorého sa kňaz modlí. Spev (ako ikony) ostáva zjavný, tiché modlitby (ako obrady vo svätyni) ukryté. Týmto spôsobom spev sprevádza všetko liturgické dianie – modlitby, úkony, či procesie.
9. *Estetická funkcia hudby* – Na poslednom mieste uvádzame funkciu hudby, ktorú mnohí umiestňujú na prvé miesto, no v skutočnosti je to len jej pridaná hodnota. Neznamená to však, že je bezvýznamná. Hudba ako taká má estetickú hodnotu a pôsobí na každého človeka. Tak ako krása liturgických odevov, svetlá sviečok, vôňa kadidla, krása ikon a celého chrámu, aj hudba na nás pôsobí a posilňuje tak modlitbu celého človeka – tela i ducha. Hudba však nerobí text pekným, ona text skrášľuje – posilňuje jeho krásu. Je pre nás ľuďmi veľmi dôležitá, lebo usmerňuje naše pocity a vášne správnym smerom. To však dokáže len hudba, ktorá splňa aj svoje predošlé úlohy.

ZHRNUTIE

Môžeme teda zhrnúť, že z nášho uvažovania o liturgickej hudbe vychádzajú tri dôležité body:

1. Liturgická hudba je plne podriadená slovu a liturgickému daniu.

Liturgia a hudba

2. Funkciou liturgickej hudby je niest slovo, ktoré je modlitbou. Robí z nás anjelov, ktorí jednotne prinášajú Bohu nepretržitú obeť chvály. Liturgická hudba sa preto nutne odlišuje od svetskej hudby štýlovo (jej podobou) aj určením (funkciou).
3. Liturgická hudba vychádza z tradície. Tradícia je jednak zárukou, že liturgická hudba nebude ľubovoľná, jednak zaistí jej vnútornú jednotu a synergiu so zvyšnými zložkami liturgie. Toto však môže fungovať len ak je tradícia zdravá. Tradícia je ako živý organizmus – stále sa mierne mení, vychádza z minulosti, ale reflektuje aj prítomnosť. Môže sa teda stať, že vďaka nepriaznivým udalostiam sa pokríví tak, že už nespĺňa to, čo by mala. Je vtedy potrebné tradíciu ozdraviť. Zachovať, čo je dobré, vyrovnať, čo sa pokrivilo, a zrekonštruovať, čo sa stratilo.

STRUČNÉ DEJINY LITURGICKEJ HUDBY

Existuje množstvo lokálnych tradícií, medzi ktorými je liturgická hudba okrem liturgického jazyka jedným z najmarkantnejších rozdielov. Medzi spevmi v Rusku, na Ukrajine, Slovensku a v Maďarsku, Rumunsku, Bulharsku, Srbsku, Grécku, Gruzínsku, či na Blízkom východe nájdeme väčšie či menšie rozdiely. Všade je však základom jednohlasný spev. Jednohlasný spev bol prvou a pôvodnou liturgickou hudbou v kresťanstve, či na západe alebo východe. Je dosť možné, že základ liturgického spevu sa nachádza v synagógálnom speve, ktorý bol vlastný aj prvým židovským kresťanským komunitám. Paralely medzi východným a západným liturgickým spevom vidíme dodnes. Na západe aj východe sú spevy organizované do ôsmich modov/hlasov. Na západe si jednotlivé mody zachovali svoje modálne osobitosti a ich úlohou bola najmä ich formálna kla-

Liturgia a hudba

sifikácia. Na východe bola okrem tonálnych charakteristík v popredí melodická príbuznosť – jednotlivé hlasy združovali podobné melódie, ktoré využívali rovnakú skupinu melodických postupov. No postupom času sa v mnohých tradíciách na východe tonálna charakteristika viac či menej stratila a presadila sa liturgická stránka. Jednotlivé hlasy predstavujú cykly spevov, ktoré majú svoje pevné liturgické miesto a sú pevne zviazané so samotným textom.

Podoba liturgického spevu sa postupne menila a v západnej aj východnej tradícii prerazil viachlasný spev. Napriek tomu jednohlasný spev takmer vždy naďalej existoval. Na západe popri viachlasnej hudbe, či už ranej stredovekej, či renesančnej polyfónii, alebo neskorších hudobných štýloch, stále paralelne existoval aj gregoriánsky chorál. Ten sa však postupne menil, až stratil pôvodnú rozmanitosť a krásu. Začiatkom 20. storočia však iniciatívou Solesmesského kláštora došlo k reštitúcii chorálu a k pokusu o navrátenie jeho pôvodnej podoby. Po Druhom vatikánskom koncile však chorál nedostal svoje pevné miesto v novej liturgii v prekladoch do vernakulárnych jazykov, takže prerazila ľudová duchovná pieseň a chorál je teraz, žiaľ, zriedkavosťou; v plnosti sa používa (okrem výnimiek) len v predkoncilovej liturgii v latinskom jazyku.

Aj v Rusku sa pôvodný jednohlasný spev – takzvaný znamenný rozpev⁸ – dostal na okraj. V polovici 17. storočia začal do východoslovanského sveta prenikať západný spôsob viachlasného spevu, postupne tiež taliansky operný štýl 18. a 19. storočia, čo úplne zmenilo tvár liturgického spevu. Jednohlasný spev sa zachoval len v niektorých kláštoroch (najznámejší je Valaamský monastier) a u takzvaných staroobradovcov alebo starovercov – ruských kresťanov, ktorí v polovici 17. storočia neprijali reformy patriarchu Nikona, a tak sa

---

⁸Toto pôvodne ruské slovo (поспев alebo пачпев) v slovenčine nie je zatiaľ ustálené. Používajú sa aj ďalšie varianty ako *rozspev*, *raspev*, alebo sa prekladá jednoducho ako *spev*.

Liturgia a hudba

oddelili od pravoslávnej cirkvi zachovajúc si aj pôvodný znamenný spev. V ostatných chrámoch sa takmer úplne prestal používať. Záujem oň začali prejavovať hudobní skladatelia a teoretici už koncom 19. storočia, a dnes sa objavuje stále častejšie, no ešte stále sa čaká na skutočnú obnovu jeho používania.

V Grécku a na Blízkom východe si liturgický spev v podstate zachoval svoj pôvodný jednohlasný charakter. Je priamym a nepretrúšeným pokračovateľom pôvodného liturgického spevu byzantského obradu. Táto tradícia si okrem tonálnych špecifik zachovala aj rôzne štýly spevu: irmologický (rýchly sylabický štýl), sticherarický (pomalší mierne melizmatický) a papadický (veľmi melizmatický). Ison – držaný tón, nad ktorým sa vznáša melódia – je najzjavnejším prídavkom, ktorý však ducha liturgickej hudby nijako neruší.

Územie západnej Ukrajiny, Podkarpatskej Rusi, východného Slovenska, severovýchodného Maďarska a juhovýchodného Poľska je dedičom podoby znamenného rozpevu, ktorá sa používala v juhozápadnej časti východoslovanského sveta (ruténsky znamenný rozpev). Nápevy však boli tradované najmä ústne a prešli značným vývojom a zjednodušením, pravdepodobne aj vďaka neskoršiemu hojnému zapájaniu sa celého chrámového zhromaždenia do spevu. Spolu s vplyvom ľudových melódií, ich vkladáním a nahrádzaním pôvodných často zložitých melódií, a zmiešaním s hudobnou tradíciou bulharského rozpevu, vznikol spev nazývaný podľa irmologionu (knihy obsahujúcej tieto nápevy) – „prostopinije“,⁹ ktorý tiež nazývame karpatským rozpevom. Tento rozpev je značne eklektický a nekonzistentný – stratil množstvo pôvodných melódií, a tiež ne-

---

⁹Bokšaj, Ioann a Iosif Malinič: *Церковное проstopиніе* [Cerkovnoje prostopinije]. Ungvar, 1906.

Liturgia a hudba

zachoval charakteristiky jednotlivých hlasov¹⁰ – možno ich vidieť len v náznakoch.

---

¹⁰Tento rozdiel sa už stratil v znamennom rozpeve, no nie úplne. Znamenný nápev si zachováva celkom jasné rozdielne zloženie melodických formúl, na základe ktorých sa dajú hlasy odlišiť. V karpatskom rozpeve však proces straty charakteristiky hlasov postúpil ešte ďalej.

LITURGICKÝ SPEV A TEXT

POSTAVENIE TEXTU

V predošlej časti sme uviedli aj vysvetlili, aké hierarchické miesto zastáva text v liturgii. V prvom rade je podriadený liturgickému daniu: liturgické obrady, liturgický kalendár a predpisy určujú, kedy sa má ktorý text prednášať. V druhom rade je nadradený hudbe: hudba je médiom textu, podriaďuje sa mu v jeho hymnickej forme (rôzne spievame odpoveď, tropár a Cherubínsky hymnus), štruktúre tejto formy (ako je text rozdelený na verše) a v jeho prozodických vlastnostiach (rozmiestnení prízvučných a neprízvučných slabík, ako aj dlhých a krátkych samohlások a dvojhlások).

PROZODICKÉ VLASTNOSTI SLOVENČINY

Pre spev (osobitne liturgický) sú dôležité najmä dve prozodické vlastnosti slovenčiny: dĺžka a prízvuk, prípadne dôraz.

DĹŽKA alebo kvantita je vlastnosťou slabičného jadra – hlásky, ktorá je potrebná pre vznik slabiky; tieto hlásky sa preto volajú *slabikotvorné*. V slovenčine patria medzi slabikotvorné hlásky všetky samohlásky (*i, e, a, o, u*), dvojhlásky (*ie, ia, iu, ô*) a spoluhlásky *r* a *l*. Spomenuté samohlásky a spoluhlásky môžu byť krátke a dlhé: *í, é, á, ó, ú, ř, í*. Podľa nich sa slabiky nazývajú dlhé alebo krátke. Dvojhlásky sa síce klasifikujú ako dlhé, pri speve môžu plniť funkciu dlhej i krátkej slabiky.

Liturgia a hudba

Rozdiel medzi krátkou a dlhou hláskou nie je možné presne matematicky určiť: neplatí teda, že dlhá hláska zodpovedá dvom krátkym, ako je to v hudbe. Dlhá hláska je o čosi kratšia ako dvojnásobok krátkej hlásky. Napriek tomu rozdiel medzi dlhou a krátkou hláskou je (a má byť) natoľko zjavný, že rozlišuje význam slova. Tak napr. slová *rad* a *rád*, *mam* a *mám*, *vozy* a *vozí* (hlásky *i* a *y* sa vyslovujú rovnako) majú iný význam: ide o úplne odlišné slová, alebo slová iného tvaru.

PRÍZVUK je akýsi nástroj jazyka, ktorým sa docieli zvýraznenie jednej slabiky slova oproti iným. V jednom slove je teda jedna, *prízvučná* slabika, nápadnejšia než ostatné nezvýraznené, *neprízvučné* slabiky. V reči vzniká prízvuk kombináciou viacerých fonetických vlastností, najmä však kombináciou zvýšenia intenzity hlasu a intonácie.

V každom jazyku môže prízvuk plniť rôznu úlohu. V slovenčine označuje začiatky slov či skupín slov (najmä slov a príkloniek, pozri nižšie), a tak vytvára prirodzený rytmus reči, ktorý vzniká striedaním prízvučných a neprízvučných slabík. Spisovná slovenčina má teda prízvuk vždy na prvej slabike slova. Preto sa hovorí, že prízvuk má v slovenčine organizačnú úlohu; nerozlišuje význam jednotlivých slov, ako v niektorých iných jazykoch.

Môžeme povedať, že prízvučná slabika je nadradená neprízvučným slabikám. Tie sa okolo nej zhromažďujú (priradujú sa k nej) a vznikajú tak takty alebo stopy. Keďže prízvučná slabika je prvá slabika slova, stojí na začiatku taktu a neprízvučné slabiky po nej nasledujú. Takty obsahujú v slovenčine väčšinou dve alebo tri slabiky. Ak sa však vyskytnú dlhšie, štvor- alebo viacslabičné slová, slabiky sa rozdelia do menších celkov po dvoch alebo troch slabikách. Na začiatku týchto menších, sekundárnych celkov stojí vedľajší prízvuk slova. Jedno slovo sa teda môže skladať aj z dvoch alebo troch stôp.

Liturgia a hudba

Základným rytmom v slovenčine je párný rytmus. Preto dlhšie slová sa zvyčajne rozdeľujú na dvojslabičné stopy; to znamená, že po hlavnom prízvuku na prvej slabike nasleduje vedľajší prízvuk na tretej, prípadne na piatej, a tak ďalej. Napríklad šesťslabičné slovo sa skladá z troch dvojslabičných stôp: na prvej slabike sa nachádza hlavný prízvuk, na tretej a piatej budú vedľajšie prízvuky. Päťslabičné slovo sa rozpadne na dve stopy: prvú dvojslabičnú s hlavným prízvukom a druhú trojslabičnú s vedľajším prízvukom. Pri zložených slovách sa kladie vedľajší prízvuk vždy na koreň druhého slova. V takýchto prípadoch môže vzniknúť nepárna stopa a vedľajší prízvuk padnúť na štvrtú slabiku slova. Napr. slovo *životodarný* je zložené z dvoch slov: *životo-* a *-darný*. Tieto dve slová budú tvoriť samostatné stopy: hlavný prízvuk bude na slabike *ži-*, vedľajší prízvuk na slabike *-dar-*.

Takty netvoria len samostatné slová, ale jeden takt môže tvoriť aj viacero slov. Niektoré jednoslabičné slová sa v slovenčine pripájajú k dlhším, dvoj- a viacslabičným slovám a tvoria tak s nimi jeden celok – jeden takt. Tieto zásadne neprízvučné slová sa volajú *klitiky*: *príklonky* alebo *enklitiky*, lebo sa pripájajú za slovo, a *predklonky* alebo *proklitiky*, lebo sa pripájajú pred slovo. Príklonky sú v slovenčine jednoslabičné tvary slovesa byť (*som, si, je, sme, ste, sú, bol, by*) a zámená (*mi, ti, si, mu, jej; ma, tá, sa, hu, ju; nám, vám, im; nás, vás, ich; to, a i.*). K predklonkám zaraďujeme jednoslabičné spojky a častice: *a, i, aj, že, keď, až, len* atď. Ak sa pred slovo pripojí predklonka, nepresúva sa prízvuk na prvú slabiku taktu, ale ostáva na prvej slabike dlhšieho slova, pretože klitika musí ostať neprízvučná. Vznikne tak takt, ktorý sa začína neprízvučnou slabikou.

Predklonky sa síce gramaticky pripájajú pred slovo s hlavným prízvukom, do jedného taktu s týmto slovom patria len po prestávke: na začiatku vety, vedľajšej vety, alebo vyčlenenej časti vety a pod. V opačnom prípade sa predklonka správa rovnako ako prí-

Liturgia a hudba

klonka a pripojí sa do predošlého taktu. Napr. vo vete *konali sme zlo a páchali nepravosť* sa spojka *a* pripája k slovu *zlo* a tvorí s ním jeden dvojslabičný takt.

Hoci slovenčina nemá veľa viacslabičných slov, vďaka príklonkám môžu vzniknúť dlhé takty. V takýchto taktoch platia rovnaké pravidlá pre vedľajšie prízvuky, ako bolo opísané vyššie. Tak napr. vo vete *V nepravosti som sa narodil* sa nachádzajú dva takty: šesťslabičný a trojslabičný. Prvý, šesťslabičný takt (*V nepravosti som sa*) sa rozdeľuje na tri dvojslabičné stopy, pričom hlavný prízvuk je na slabike *ne-* a vedľajšie na slabikách *-vos-* a *som*.

Môže sa stať, že sa príklonky nahromadia za predklonku, ako napríklad spojenie: *keď sme sa*; ide o tri jednoslabičné slová. V tomto prípade preberá prízvuk taktu prvé slovo *keď*, napriek tomu, že je neprízvučné. Keďže po takýchto konštrukciách vždy nasleduje plnovýznamové slovo, na takejto sprízvučnenej klitike sa nachádza len vedľajší prízvuk, pričom hlavný prízvuk bude na prvej slabike nasledujúcej. Napr. vo vete *Keď sme sa vydali na cestu...* bude vedľajší prízvuk na spojke *keď* a hlavný na slabike *vy-* slova *vydali*.

Zvláštnou kategóriou slov z hľadiska umiestňovania prízvukov v slovenčine sú jednoslabičné predložky. Tie totiž môžu, ale zároveň nemusia niesť prízvuk. Sú to vlastne neprízvučné slová, ktoré v určitých situáciách preberajú prízvuk taktu od nasledujúceho slova, ku ktorému sa pripájajú. Tak napr. v spojení *na ceste* môže predložka *na* prebrať hlavný prízvuk taktu, pričom vzniká trojslabičný takt či stopa. O tom, či predložka preberie hlavný prízvuk, rozhoduje najmä kontext, významová dôležitosť predložky a rozloženie rytmických stôp v okolí predložky. Ak napríklad po predložke nasleduje jednoslabičné (plnovýznamové) slovo bez príkloniek, predložka vždy preberie hlavný prízvuk. Naopak, ak je pred predložkou jednoslabičné slovo, predložka nepreberá hlavný prízvuk, ale zaradí sa do taktu predchádzajúceho slova, ako vo vete *Postavil dom na piesku*. Podob-

ne je to, keď predložka nasleduje po predklonke; predklonka spolu s predložkou tvoria jednu dvojslabičnú stopu s (vedľajším) prízvukom na predklonke, ako napr. v slovách *i na veky vekov*: prízvuk je na inak neprízvučnej spojke *i* a na prvých slabikách ostatných plnovýznamových slov. V iných prípadoch prízvuk na predložke môže závisieť od významov slov a od rozhodnutia hovoriaceho. napr. vo vete *Na Pána sa kráľ spolieha* môže byť prízvuk na slabike *Pá-*. V podobnej konštrukcii *Ale spolaľni sa na Pána a dobre rob* je prízvuk prirodzenejší na predložke *na*.

DÔRAZ má podobnú funkciu na úrovni slov, ako má prízvuk na úrovni slabík: vyzdvihuje jedno slovo oproti ostatným. To sa prejaví silnejším prízvukovaním hlavného prízvuku daného taktu, t. j. zvýšením intenzity hlasu a intonácie oproti iným prízvukom okolitých taktov, čím sa dostáva do popredia nielen prízvučná slabika, ale aj ostatné slabiky zdôrazneného taktu. Dôraz pripadá väčšinou na takt obsahujúci novú, či informačne najdôležitejšiu časť vety, súvetia alebo jej častí.

ROZDIELY MEDZI SLOVENČINOU A CIRKEVNOU SLOVANČINOU

Pri prozodických vlastnostiach jazyka dôležitých pre liturgický spev vidíme rozdiel slovenčiny oproti staršiemu liturgickému jazyku – cirkevnej slovančine. Cirkevnoslovanský jazyk rozoznáva len prízvučné a neprízvučné slabiky, prípadne dôraz. Dĺžka hlások sa tu nerozlišuje, alebo lepšie povedané, nerozlišuje slovný význam, ako v slovenčine. Prízvuk v cirkevnej slovančine sa totiž dosahuje aj miernym predĺžením slabikotvornej samohlásky.

Ďalším dôležitým rozdielom je, že zatiaľ čo je prízvuk v slovenčine viac-menej statický – jej základným miestom je prvá slabika slova

Liturgia a hudba

–, v cirkevnej slovančine je prízvuk pohyblivý. Umiestnenie prízvuku závisí od konkrétneho slova a jeho tvaru. Pekne to vidno v slove *Hospód'* (nominatív slova *Pán*), ktorý má prízvuk na poslednej slabike. V genitíve sa však prízvuk presunie na prvú slabiku: *Hóspoda*.

Ak porovnáme rozloženie prízvukov v slovách, ukáže sa, že v cirkevnej slovančine sú častejšie slová (a tým aj takty) začínajúce sa jednou alebo viacerými neprízvučnými slabikami – jav, ktorý je v slovenčine celkom zriedkavý. Je to spôsobené faktom, že cirkevná slovančina počíta prízvuk skôr od konca slova než odpredu, teda podobne ako vo východoslovanskom nárečí, hoci tu je prízvuk pevne umiestnený na predposlednej slabike slov.

Podobne je to v starogréčtine, ktorá je akýmsi „materinským jazykom“ byzantského obradu a predlohou pre cirkevnoslovanské preklady a ich pôvodné melódie. Rozlišuje sa len prízvuk – dĺžka samohlások sa v tejto jazykovej variete už nerozlišuje. Ten môže stáť na troch pozíciách slova: na tretej od konca (*proparoxitonon*), druhej od konca (*paroxitonon* a *properispomenon*) a na poslednej slabike slova (*oxitonon* a *perispomenon*).

Tieto rozdiely sú zásadné pre liturgický spev. Ak totiž majú byť splnené požiadavky zhrnuté v predchádzajúcej kapitole, je nutné s melódiami pôvodne usposobenými na cirkevnú slovančinu narábať tak, aby rešpektovali prozodické vlastnosti slovenčiny, teda správnu polohu prízvukov, ich hierarchiu a dĺžku samohlások.

ÚPRAVA MELÓDIÍ PODĽA PROZODICKÝCH VLASTNOSTÍ SLOVENČINY

Liturgický spev sa vyznačuje úzkym vzťahom textu a hudby. Hudobná zložka sa prispôbuje textu tak, aby bola v súlade s jeho prozodickými vlastnosťami, podporovala jeho význam a zároveň spĺňala funkciu liturgického spevu a jeho zamýšľaný účinok. Aby

Liturgia a hudba

bol tento súlad dosiahnutý, je potrebné zamerať sa na mechanizmy pôsobiace medzi hudobnou a textovou zložkou liturgického spevu. Kým niektoré princípy tohto vzťahu sú univerzálne, iné sú vlastné konkrétnej hudobnej tradícii a jazyku. V našom prípade ide o kar-patský rozpev (resp. *prostopinije*) a slovenský jazyk. V nasledujúcej podkapitole uvádzame (nezáväznú) princípy, ktorými sa riadime pri aplikácii melódií na slovenský text. Ide o jednu z možností ako pristupovať k textu a melódi. Nech už kantor zvolí akúkoľvek systematicku, jej výsledkom by mal byť súlad oboch zložiek liturgického spevu.

Najprv sa zastavíme pri tom, ako sa v melódi vyjadruje prízvuk. Sú tri hlavné prostriedky, ktorými sa dosahuje hudobný prízvuk:

1. metrickým postavením,
2. melodicky: zvýšením alebo naopak znížením melódie, alebo
3. predĺžením tónu alebo dlhšou melizmou.

Podobne ako v reči, základné metrum je párne, teda striedajú sa prí-zvučné (nepárne) a neprízvučné (párne) doby. Ak teda umiestnime fonetický prízvuk na nepárnu dobu melódie, dosiahneme súlad fonetického a hudobného *metrického* prízvuku. Ak sa v texte vyskytne trojslabičná stopa, môže sa jedna z dôb predĺžiť na dvojnásobok (prvá alebo tretia), čím sa nasledujúca stopa umiestni na nepárnu, metric-ky prízvučnú dobu. V nasledujúcich príkladoch budeme označovať melodický prízvuk značkou >.

V uvedenom príklade vidíme, že na začiatku je trojslabičné slovo. Aby padol metrický prízvuk na nasledujúcu slabiku, bol tretí tón

Liturgia a hudba

predĺžený. Tým sa dosiahlo, že hudobné prízvuky sú na správnych slabikách: *Do-*, *du-*, *mo-* a *Pá-*.

Efekt hudobného prízvuku je možné dosiahnuť aj zmenou melódie po recitácii, teda po viacnásobnom opakovaní jedného tónu. Môže dôjsť k zvýšeniu melódie alebo k zníženiu melódie. V nasledujúcom príklade vidno na začiatku trojslabičný takt *Ako je*, po ktorom nasleduje prízvuk na slabike *vzdia-*. Po recitácii na jednom tóne je prízvuk dosiahnutý melodickým postupom o jeden tón nahor:

Nasledujúci príklad ilustruje podobnú situáciu. Na jednom tóne sa recitujú dve stopy (dvojslabičná a trojslabičná). Po nich je melodický prízvuk na slabike *chvá-* docielený znížením melódie o terciu:

Tretí spôsob, akým sa v melódii dosahuje prízvuk, je predĺženie tónu. Takýto predĺžený tón pôsobí prízvučne oproti okolitým kratším tónom, ako ukazuje nasledujúci príklad:

Predĺžením sme docielili prízvuk na slabike *zmi-*. Ak tento tón skrátime, presunie sa prízvuk na nasledujúcu slabiku *-luj-*, ktorá je však neprízvučná, čo ilustruje nasledujúci príklad:

Liturgia a hudba

Podobný efekt možno dosiahnuť, ak na jednu slabiku umiestníme melizmu, teda dva a viac tónov. Tie však musia byť dokopy dlhšie ako predošlé tóny. Nasledujúci príklad ukazuje takúto situáciu:

V tomto príklade sa prízvuky zhodujú s textom. Melizmom na slabike *me-* sa na nej dosiahol prízvuk. Podľa pravidla o párnom metre je nasledujúci tón neprízvučný (slabika *-no*) a prízvuk nasleduje opäť na ďalšej slabike *tvo-*. Ak by sme melizmu odstránili, čo ilustruje nasledujúci príklad, melodický prízvuk by sa premiestnil na neprízvučnú slabiku *-no*, pretože je dlhá:

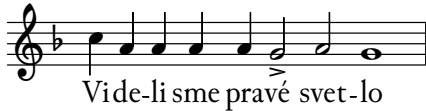
Správne rozmiestnenie prízvukov v tej istej melódii vidíme v nasledujúcom príklade:

Ako je už zjavné z viacerých príkladov, hudobný prízvuk sa najčastejšie dosahuje rôznou kombináciou všetkých troch spôsobov: umiestnením na metricky prízvučnú dobu, zmenou melódie, predĺžením, alebo melizmom.

Liturgia a hudba

DĹŽKA samohlások sa prejavuje aj v spievanom texte. Oproti prízvuku je to však až druhotná kategória a je s prízvukom čiastočne prepojená. Základným spôsobom, ako sa v speve vyjadruje dlhá slabika, je predĺženie rytmickej hodnoty na danú slabiku. Je to teda rovnaký spôsob, ako vyjadrovanie prízvuku (tretí spôsob podľa uvedeného zoznamu). Toto prekrytie prostriedkov má zaujímavý efekt: na prízvučných miestach melódie, najmä kde sa prízvuk dosahuje predĺžením, je možné umiestniť aj dlhú samohlásku. Táto možnosť by sa však mala aplikovať len vtedy, keď je uprednostnenie prízvuku menej výhodné, čo ilustruje nasledujúci príklad:

Hoci je v tomto príklade nesprávne umiestnený prízvuk (na poslednej slabike slova, *-vé*), nespôsobuje to rozpor, pretože táto slabika je dlhá. Taktiež nasledujúca prízvučná slabika *svet-* je umiestnená na rovnakej (dlhej) hodnote, čo jej prízvučnosť v melódii neruší.

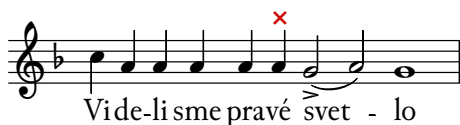
Keďže dlhá slabika nemá dvojnásobnú dĺžku oproti krátkej, ako sme spomenuli v predchádzajúcej kapitole, ani v hudbe nemusí byť každá dlhá slabika znázornená v melódii dlhším tónom alebo melizmou. Základným pravidlom je (nazvime ho *pravidlo protichodných dĺžok*), že dlhá slabika nesmie byť hudobne kratšia ako susediaca krátka slabika. Ak niečo takéto nastane, melódia pôsobí nedobre, lebo je v rozpore s dĺžkami v texte. Ak sa taká situácia vyskytne, sú dve možnosti: predĺžiť rytmickú hodnotu dlhej slabiky, alebo skrátiť rytmickú hodnotu krátkej slabiky. Nasledujúce príklady uvádzajú najprv nesprávne a potom opravené rozmiestnenie dĺžok:

Liturgia a hudba

To isté môžeme ilustrovať na inom riešení predchádzajúceho príkladu verša *Videli sme pravé svetlo*:

Prvé riešenie tohto verša je vhodnejšie, pretože neporušuje pravidlo protichodných dĺžok. Výrazný rozdiel dĺžok síce neprízvučnej, ale dlhjej slabiky *-vé* oproti prízvučnej, ale krátkej slabike *svet-* pôsobí nevhodne, a preto je lepšie predchádzajúce riešenie.

Na tomto mieste je potrebné spomenúť aj štruktúru mnohých melódií a tvorenie prízvukov v rámci nich. Väčšinu melódií vieme rozdeliť na verše; hudobne môžeme povedať, že verš je zhudobnený jednou melodickou formulou. Tie majú v mnohých prípadoch podobnú trojdielnu štruktúru. Na začiatku formuly sa nachádza akýsi nástup melódie, po ňom prebieha recitácia (nazývaná aj deklamácia) väčšinou v rýchlejšom tempe na jednom tóne. Na konci sa nachádza kadencia formuly, kde sa melódia mierne spomalí. Medzi recitáciou a kadenciou sa môže nachádzať akási spojka, ktorá nemá vyslovene prízvučnú funkciu, ale pripravuje kadenciu. Keďže stredný oddiel – recitácia – spočíva väčšinou len v recitovaní jedného tónu, prízvuk sa vyjadruje len miernym zosilnením tónu na prízvučnej slabike, podobne ako prirodzenej reči.

Pri nástupe ide často o melodický výstup z počiatočného tónu na recitačný tón; často ide o rozdiel tercie. Na konci nástupu,

Liturgia a hudba

teda keď sa dosiahne recitačný tón, je umiestnený aj hudobný prízvuk. Preto je nutné tento nástup predĺžiť, aby sa prispôbil danému textu. Nasledujúce príklady uvádzajú začiatky niektorých veršov zo žalmu 33:

The image shows three musical staves in G major (one sharp). Each staff illustrates a rhythmic elongation of a note to accommodate a syllable. The first staff shows a dotted quarter note followed by an eighth note, with a slur over the eighth note and an accent mark above it. The second staff shows a dotted quarter note followed by an eighth note, with a slur over the eighth note and an accent mark above it. The third staff shows a dotted quarter note followed by an eighth note, with a slur over the eighth note and an accent mark above it.

a svoje pe-ry od re-či ú-lisnej
hľadaj pokoj a u-si-luj sa oň
nechže to počujú pokorní a nech sa te - šia

Na uvedenom príklade vidíme, ako sa nástup jednej formuly postupne predlžuje, aby hudobný prízvuk pripadol na miesto prízvuku v texte: na druhú, tretiu a štvrtú slabiku. Tieto tri prípady sú v slovenčine najčastejšie. Ak sa totiž na začiatku vyskytne štvorslabičné slovo alebo takt, väčšinou sa uplatní prízvuk na druhej slabike, na ktorej sa nachádza vedľajší prízvuk taktu:

The image shows a musical staff in G major (one sharp). It illustrates a rhythmic elongation of a note to accommodate a syllable. The staff shows a dotted quarter note followed by an eighth note, with a slur over the eighth note and an accent mark above it.

na-učím vás bás-ni Pá-novej

Niekedy, keď sa verš začína neprízvučnou predklonkou, sa na tejto klitike zopakuje záverečný tón predošlej formuly, aby sa tak lepšie zvýraznili prízvučné a neprízvučné miesta. Ilustruje to nasledujúci príklad:

The image shows a musical staff in F major (one flat). It illustrates a rhythmic elongation of a note to accommodate a syllable. The staff shows a dotted quarter note followed by an eighth note, with a slur over the eighth note and an accent mark above it.

... a tvoju vernosť ce - lú noc

Liturgia a hudba

The image shows two lines of musical notation on a five-line staff with a treble clef and a key signature of one flat (B-flat). The first line of music corresponds to the text "a-ko v nebi tak i na ze - mi". The second line corresponds to "sláv-nejšia a-ko se - ra - fi - ni". Both lines feature a series of quarter notes followed by a half note, with a fermata over the final note of each line. The lyrics are written below the notes.

Štruktúra hudobných formúl (nástup, recitácia, kadencia) môže mať čiastočný efekt na prácu s dlhými slabikami. Keďže recitácia býva väčšinou vo voľnom rytme a v rýchlejšom tempe, aby sa prispôbila prirodzene hovorenému jazyku, nastáva medzi ňou a kadenciou akýsi logický rozdiel – recitácia je akoby arytmická, kadencia rytmická. Aj preto, ak sa ocitne dlhá slabika na poslednom tóne recitácie a na prvom tóne kadencie, ktorý je prirodzene dlhší, sa ocitne krátká slabika, nevzniká vyslovený problém. Ak je však rozdiel priveľký, ako sme to videli v príklade *videli sme pravé svetlo* (str. 37), je lepšie brať túto dlhú slabiku ako prízvučnú.

ZÁVER

V tejto kapitole sme opísali relevantné kategórie jazyka a melódií liturgického spevu (najmä karpatského rozpevu) a v stručnosti sme uviedli základné princípy, ako sa textová a hudobná zložka liturgického spevu kombinujú, aby tak boli v súlade a aby liturgický spev plnil svoju úlohu a význam v rámci liturgie.

Táto časť nebola vyčerpávajúca – skôr sa snažila čitateľovi predstaviť princípy spevu a zásady, na základe ktorých bola zostavená aj praktická časť tejto príručky.

Malý typikon
alebo
Poznámky k štruktúre a sláveniu
svätej liturgie

ÚVOD

Hoci má tento oddiel v názve slovo *typikon*, nejde o typikon ako taký, ale o opis štruktúry a inštrukcie pre kantorov alebo zbory na základe liturgických predpisov a aktuálnej praxe (spolu s jej doplnením), ktorá sa používa v katedrálnom chráme Bratislavskej eparchie Povýšenia vznešeného a životodarného Kríža, a to najmä na liturgiách v slovenskom jazyku. Preto je možné, že sa tieto pokyny nebudú do detailu zhodovať s pokynmi typikonu, ktorý sa v našej oblasti používa.¹¹ Návod tu uvedený nie je záväzný a je potrebné ho konzultovať s každoročným bohoslužobným *Liturgickým poriadkom* (pozri nižšie), so slúžiacim kňazom a s kňazom, ktorý má tieto a podobné záležitosti na starosti. Účelom tohto textu je v krátkosti vysvetliť štruktúru svätej liturgie a pravidiel, ktorými sa riadi. Keďže pre mnohých kantorov texty typikonov, ktoré takéto informácie obsahujú, nie sú dostupné, považujeme tento text za vhodný úvod k pochopeniu štruktúry sv. liturgie.

Táto časť knihy je rozdelená do piatich kapitol. V prvých dvoch sa venujeme byzantskému kalendáru a mechanike sviatkov a ich

---

¹¹Pre našu oblasť sú relevantné najmä dva typikony: Dolnickij, Isidor: *Typík cirkve rúsko-katolíčeskija*. Lvov 1899. a Mikita, Aleksandr: *Rukovodstvo v cerkovnyj tipikon*. Ungvar 1901. Tieto typikony samy nie sú jednotné. Okrem toho spomenieme typikon (*Cerkevnoj Typikon*) Jána Kizáka vydaný pre potreby gréckokatolíckeho Učiteľského ústavu v Prešove v roku 1912. Ten bol v rokoch 1977–1979 preložený do slovenčiny o. Jozefom Halkom v Bratislave, ktorý vyšiel v reprinte v New Yorku v roku 2017. Okrem toho môže byť relevantný typikon z dielne Pravoslávnej cirkvi: Kernaševič, Peter: *Všeobecný typikon obsahujúci bohoslužobný poriadok pravoslávnej cirkvi na každý rok*. Bratislava: Cirkevné nakladateľstvo, 1966, ktorý vyšiel v druhom vydaní v Prešove (Pravoslávna Akadémia) v roku 2001.

Malý typikon

kombinovaníu. V tretej a štvrtjej kapitole postupne opisujeme štruktúru svätej liturgie s poznámkami a vysvetleniami k významu jednotlivých častí a ich pravidiel. V poslednej kapitole pridávame úpravy na archijerejskej liturgii alebo liturgii s archijerejom (biskupom).

Hlavnými zdrojmi boli pre nás aktuálne platné a schválené liturgické knihy. Sú to liturgikony na liturgie sv. Jána Zlatoústeho a Bazila Veľkého¹² a *Ordo celebrationis* alebo v preklade *Poriadok bohoslužieb*.¹³ Ďalším dokumentom sú *Úpravy pre slávenie svätej liturgie v Prešovskej, Košickej a Bratislavskej eparchii* (ďalej len *Úpravy*) schválené našimi biskupmi, záväzné od 1. októbra 2022 a potvrdené Radou hierarchov na jej 35. riadnom zasadnutí v Prešove 19. marca 2024. Vydaním tohto dokumentu strácajú platnosť staršie *Úpravy pre slávenie svätej liturgie v Prešovskej eparchii a Košickom exarcháte* z roku 1997. Ďalšími zdrojmi boli spomenuté typikony (pozn. 11) spolu s každoročne vydávaným *Liturgickým poriadkom* (ďalej len *Ustáv*),¹⁴ ktorý pre vnútornú potrebu Gréckokatolíckej cirkvi zostavuje Metropolitná liturgická komisia.

---

¹² *Svätá božská liturgia nášho otca svätého Jána Zlatoústeho*. Prešov: Spolok biskupa Petra Pavla Gojdiča, 1998; *Svätá božská liturgia nášho otca svätého Bazila Veľkého*. Prešov: PETRA, 2005.

¹³ Ide o dokument záväzný pre našu cirkev vydaný v Ríme v roku 1958 Posvätnou kongregáciou pre východné cirkvi. Upravuje slávenie večierni, utierni a svätých liturgií. Vyšla aj v slovenskom preklade: *Poriadok Bohoslužieb* [preklad pripravila spoločná liturgická komisia]. Košice: Byzant, 1998.

¹⁴ *Cerkóvnyj ustáv : Liturgický poriadok na cirkevný rok [...]*. Prešov: PETRA, [aktuálny rok]. *Ustáv* bol vydávaný do roku 2023; posledné dva roky nebol zostavený.

LITURGICKÝ KALENDÁR

V liturgickom kalendári sa objavuje viacero cyklov či úrovní, ktoré sa navzájom rôzne spájajú a kombinujú podľa svojej významnosti a statusu. V najvyššom stupni nazerania môžeme rozlíšiť sviatky¹⁵ a cyklus dní a týždňov.

SVIATKY alebo **ROČNÝ CYKLUS**, pretože sa každý rok opakuje, môžeme rozdeliť podľa toho, ako sa sviatky v kalendári objavujú, na pevné (kalendárny cyklus) a pohyblivé (paschálny cyklus).

1) Pevné sviatky, ktoré sa nachádzajú v knihe *Minea*, sa viažu na konkrétny dátum. Liturgický rok sa začína 1. septembra a na každý deň (dátum) sa viaže nejaký svätý alebo sviatok pripomínajúci nejakú udalosť (napr. posvätenie chrámu, uloženie pásu a pod.). Niekedy to však môžu byť aj sviatky v podstate pohyblivé, ktoré sú viazané na určitý dátum len relatívne (napr. Nedeľa po Bohozjavení, Nedeľa svätých otcov, ktorá je druhú nedeľu pred Narodením, alebo odovzdanie sviatku Stretnutia, ktoré sa môže meniť v závislosti od začiatku Veľkého pôstu).

2) Pohyblivé sviatky sú viazané na Paschu, ktorá pripadne každý rok na iný dátum. Nedeľa Paschy je vždy v prvú nedeľu po prvom jarnom splne. Od nej sa odvíjajú predpôstne dni a Veľký pôst, ktoré sa nachádzajú v knihe *Triodion* (pôstna trióda), a obdobie Paschy až po Päťdesiatnicu, ktoré sa nachádza v knihe *Pentekostarion* (kvetná

---

¹⁵Sviatkom nazývame každú službu hoci aj malému svätému až po najväčšie sviatky; teda nie v zmysle, ako je v latinskej cirkvi, ktorá v súčasnosti rozlišuje slávnosť (sviatok) a spomienku.

Malý typikon

trióda).¹⁶ Pascha riadi aj cyklus *Oktoichu* – nediel po ôsmich hlasoch (pozri nižšie).

Sviatky však môžeme rozdeliť aj podľa ich významnosti. Na najvyššom mieste stojí Pascha, ktorá tvorí kategóriu sama o sebe, ako „Sviatok nad všetky sviatky“. Okrem Veľkého pôstu (Štyridsiatnice) jej predchádza Veľký týždeň započatý kvetnou nedelou a samotný deň sviatku trvá akoby celý Svetlý týždeň. Počas neho sa vystriedajú všetky hlasy (okrem siedmeho hlasu), akoby bol každý deň nedelou. Samotné obdobie sviatku (*poprázdenstvo*) trvá štyridsať dní, teda do Nanebovstúpenia Pána.

Po Pasche rozlišujeme v hierarchii sviatkov šesť skupín, pričom v kalendári sa rozlišujú charakteristickou značkou:

1. Veľké sviatky (červený kríž v kruhu) ☩
2. Stredné (polyelejné) sviatky s celonočným bdením (červený kríž s polkruhom) ☩
3. Stredné (polyelejné) sviatky bez bdenia (červený kríž) ✚
4. Šestiríčné¹⁷ sviatky s Veľkým slávoslovím (tri červené bodky v nedokončenom kruhu) ☩
5. Šestiríčné sviatky bez Veľkého slávoslovía (tri čierne bodky v nedokončenom kruhu) ☩
6. Malé sviatky (bez značky)¹⁸

---

¹⁶Rozdelenie období pred a po Pasche do liturgických kníh sa môže meniť podľa jednotlivých tradícií. U nás sa trióda delí na Pôstnu (predpôstne dni a Veľký pôst) a Kvetnú triódu (od Kvetnej nedele po Paschu). Kniha, ktorá obsahuje menlivé časti pre obdobie Paschy a Päťdesiatnice, sa tiež zvykne nazývať *Paschalion*.

¹⁷Názov šestiríčný vychádza z toho, že na večierni vo všedný deň na stichirách na *Pane ja volám – Hóspodi vozzvách* sa tomuto svätému berie šesť stichír. Preto sa zvykne nazývať aj „svätý na 6.“

¹⁸Nie každý sviatok, ktorý nemá značku, musí byť malý. Dni pôstnej aj kvetnej triódy majú zvláštny status (osobitné pravidlá) a nepotrebujú značku (napr.

Malý typikon

1) Veľké sviatky predstavujú najdôležitejšie udalosti a oslavu najvýznamnejších svätých. Sú označované červeným krížom v kruhu. Medzi nimi je najdôležitejších a najstarších Dvanásť veľkých sviatkov, ktoré sú charakteristické tým, že majú predsviatok (deň alebo dni pred sviatkom), posviatok (trvajú ešte niekoľko dní) a odovzdanie sviatku (posledný deň obdobia sviatku).¹⁹ Predstavujú najdôležitejšie udalosti dejín spásy, zo života Ježiša Krista a Presvätej Bohorodičky. Delia sa na Pánove sviatky a na sviatky Bohorodičky. Medzi veľké Pánove sviatky patria:

- ⋆ Povýšenie úctyhodného a životodarného Kríža nad celým svetom (14. 9.)
- ⋆ Narodenie nášho Pána, Boha a Spasiteľa Ježiša Krista (25. 12.)
- ⋆ Sväté Bohozjavenie nášho Pána, Boha a Spasiteľa Ježiša Krista (6. 1.)
- ⋆ Kvetná nedeľa (nedeľa pred Paschou)
- ⋆ Nanebovstúpenie nášho Pána, Boha a Spasiteľa Ježiša Krista (40. deň po Pasche)
- ⋆ Päťdesiatnica – Zostúpenie Svätého Ducha
- ⋆ Sväté Premenenie nášho Pána, Boha a Spasiteľa Ježiša Krista (6. 8.)

V tieto dni sa berú menlivé časti výlučne zo sviatku. Všetky ostatné sú na úkor sviatku potlačené, dokonca menlivé časti nedele (teda z hlasu).

Medzi veľké sviatky Bohorodičky patria:

- ⋆ Narodenie našej Presvätej Vládkyne, Bohorodičky Márie, vždy Panny (8. 9.)

Kvetná nedeľa, alebo Polovica Päťdesiatnice), alebo ide o novší, pôvodne latinský sviatok (napr. Slávnostná poklona prečistým tajomstvám).

¹⁹Niektoré z veľkých sviatkov nemajú predsviatok (Nanebovstúpenie a Päťdesiatnica) alebo ani posviatok (Kvetná nedeľa).

Malý typikon

- ✦ Vstup našej Presvätej Vládkyne, Bohorodičky Márie, vždy Panny do chrámu (21. 11.)
- ✦ Stretnutie nášho Pána, Boha a Spasiteľa Ježiša Krista (2. 2.)²⁰
- ✦ Zvestovanie našej Presvätej Vládkyni, Bohorodičke Márii, vždy Panne (25. 3.)
- ✦ Zosnutie našej Presvätej Vládkyne, Bohorodičky Márie, vždy Panny (15. 8.)

Okrem nich ešte existujú ďalšie veľké sviatky (⊕), ktoré nepatria medzi dvanásť veľkých sviatkov. Sem patria:

- ✦ Presvätá Bohorodička Ochrankyňa (1. 10.)
- ✦ Obrezanie nášho Pána, Boha a Spasiteľa Ježiša Krista (a sviatok sv. Bazila Veľkého; 1. 1.)
- ✦ Narodenie úctyhodného a slávneho Pánovho proroka, predchodcu a krstiteľa Jána (24. 6.)
- ✦ Svätí, slávni a všetválni najvyšší apoštoli Peter a Pavol (29. 6.)
- ✦ Státie úctyhodnej hlavy úctyhodného a slávneho proroka, predchodcu a krstiteľa Jána (29. 8.)

K sviatkom Pána a Bohorodičky sa postupom času pridávali ďalšie aj menšie sviatky, alebo nové sviatky, ktoré nemajú žiadnu značku, no správajú sa v podstate ako veľké sviatky. Takýmto sviatkom je aj Nedela Krista kráľa, ktorá je však pôvodne latinským sviatkom zavedeným až v 20. storočí.²¹ Keďže Pánove sviatky a sviatky Bohorodičky majú svoje špeciálne vlastnosti, v typikonoch sa uvádzajú

---

²⁰Sviatok Stretnutia Pána a sviatok Zvestovania sú dvojakého rodu. Zaráďujú sa medzi sviatky Bohorodičky, no nesú aj znaky Pánových sviatkov.

²¹Sviatok Krista kráľa sa slávi na poslednú októbrovú nedeľu (ako bol pôvodne ustanovený v roku 1925 pápežom Píom XI.). Podľa reformy rímskokatolíckeho liturgického kalendára za pápeža Pavla VI. v roku 1969 sa presunul na 5. nedeľu pred Narodením Pána. Tento novší termín sa donedávna používal aj v Gréckokatolíckom

Malý typikon

osobitne zoznamy aj pre tieto skupiny sviatkov. Pánove sviatky sú tieto:

- ⋆ Povýšenie sv. Kríža (14. 9.) ⋆
- ⋆ Nedela Krista Kráľa (bez značky, pozri pozn. 21)
- ⋆ Narodenie Pána (25. 12.) ⋆
- ⋆ Obrezanie Pána (a sv. Bazil Veľký; 1. 1.) ⋆
- ⋆ Bohozjavenie (6. 1.) ⋆
- ⋆ Kvetná nedela (nedela pred Paschou, trióda – bez značky)
- ⋆ Polovica Päťdesiatnice (streda po 4. nedeli po Pasche, teda 24. deň po Pasche, trióda – bez značky)
- ⋆ Nanebovstúpenie (40. deň po Pasche, trióda – bez značky)
- ⋆ Päťdesiatnica (50 dní po Pasche, trióda – bez značky)
- ⋆ Pondelok Svätého Ducha²² (pondelok po Päťdesiatnici, trióda – bez značky)
- ⋆ Slávnostná poklona prečistým tajomstvám tela a krvi nášho Pána, Ježiša Krista (štvrtok po 1. nedeli po Päťdesiatnici, bez značky)²³

---

kej cirkvi na Slovensku, čo však spôsobovalo častú kolíziu so sviatkom Uvedenia Bohorodičky do chrámu (jeden z Dvanástich veľkých sviatkov). Preto ho rada hierarchov presunula na pôvodný októbrový termín.

²²Pondelok Svätého Ducha sa v minulosti považoval za sviatok najsvätejšej Trojice, aby sa tým suploval tento sviatok v rímskom obrade. Tam pripadá na nedelu po päťdesiatnici, ktorá je však v byzantskom obrade Nedelou všetkých svätých. Preto sa na pondelok Svätého Ducha pridali aj *nové* tropáre najsvätejšej Trojici. V byzantskom obrade však neexistuje osobitný sviatok najsvätejšej Trojice; za jej sviatok sa považuje svätá Päťdesiatnica.

²³Slávnostná poklona je pôvodne latinským sviatkom Najsvätejšieho Kristovho Tela a Krvi, ľudovo nazývaným *Božie telo*, ktorý v Latinskej cirkvi plošne zaviedol pápež Urban IV. v roku 1264 bulou *Transiturus de hoc mundo*.

Malý typikon

- ✚ Sviatok nášho Najsladšieho Pána, Boha a Spasiteľa Ježiša Krista, milujúceho ľudí (piatok po 2. nedeli po Päťdesiatnici, bez značky)²⁴
- ✚ Vynesenie úctyhodných drieb úctyhodného a životodarného Kríža (1. 8.) ☩
- ✚ Premenenie Pána (6. 8.) ☩
- ✚ Prenesenie Rukou neutvoreného obrazu nášho Pána, Boha a Spasiteľa Ježiša Krista, to jest svätého plátna, z Edessy do Konštantínopola (16. 8.) ☩

Pre kompletnosť pridávame aj sviatky Bohorodičky, hoci nie všetky patria medzi veľké sviatky:

- ✚ Narodenie Presvätej Bohorodičky (8. 9.) ☩
- ✚ Presvätá Bohorodička Ochrankyňa (1. 10.) ☩
- ✚ Vstup Presvätej Bohorodičky do chrámu (21. 11.) ☩
- ✚ Počatie Presvätej Bohorodičky svätou Annou (8. 12.) ☩
- ✚ Stretnutie Pána (2. 2.) ☩
- ✚ Zvestovanie (25. 3.) ☩
- ✚ Akatistová sobota (sobota po 4. pôstnej nedeli, trióda – bez značky)
- ✚ Uloženie úctyhodného rúcha našej Presvätej Vládkyne a Bohorodičky v Blachernách (2. 7.) ☩
- ✚ Zosnutie Presv. Bohorodičky (15. 8.) ☩
- ✚ Uloženie úctyhodného pásu našej Presvätej Vládkyne a Bohorodičky (31. 8.) ☩

2) Ďalšiu kategóriu tvoria Stredné (polyelejné) sviatky s celonočným bdením (☩). Tvoria ich najmä sviatky významných svätých

---

²⁴Sviatok Ježiša Krista milujúceho ľudí je v pôvodne latinským sviatkom Najsvätejšieho Srdca Ježišovho, ktorý v Latinskej cirkvi plošne zaviedol pápež Pius IX. v roku 1856.

Malý typikon

alebo sviatky významných biblických udalostí. Niektoré z nich môžu byť sviatkami Bohorodičky, ako sme spomenuli vyššie (napr. Počatie Presv. Bohorodičky sv. Annou). Na liturgii sa ich menlivé časti berú.

3) Tretiu kategóriu tvoria Stredné (polyelejné) sviatky bez bdenia (✙) – sviatky svätých a pripomienok udalostí. Na liturgii sa ich menlivé časti berú.

4, 5) Štvrtú a piatu kategóriu sviatkov tvoria takzvané šestiríčné sviatky (označované troma bodkami v nedokončenom kruhu). Ide o malé sviatky svätých, ktoré sa na liturgii väčšinou neprejavajú. Tie sa ešte rozdeľujú na svätých s Veľkým slávoslovím (so značkou červenej farby ☩) a bez Veľkého slávoslovía (so značkou čiernej farby ☪). Niektoré šestiríčné sviatky s Veľkým slávoslovím sa zvyknú brať na liturgii (správajú sa ako polyelejné sviatky), ide však skôr o zvyk než o pravidlo.

6) Poslednú kategóriu tvoria malé sviatky bez značky, ktoré sú ešte menej významné ako predošlé. Reflektujú sa len na službách časoslovu (večierni, povečeri, polnočníci, utierni a hodinkách)

CYKLUS TÝŽŇOV alebo cyklus ôsmich hlasov beží paralelne. Jeho texty sa nachádzajú v knihe *Oktoich*. Jednotlivé hlasy od prvého po ôsmy sa striedajú dokola každý týždeň, začínajúc Paschou až po piatu nedeľu Veľkého pôstu. Každý hlas sa teda počas roku vystrieda približne 6- až 7-krát. V rámci tohto cyklu má každý deň týždňa svoj vlastný charakter. Liturgicky sa každý deň začína predvečerom – službou večierne. Nedeľa je hlavou a prvým dňom týždňa: je to Pánov deň, oslava Vzkriesenia, a je nositeľom daného hlasu. Nedeľa určuje ostatných šesť dní v týždni. Daný hlas teda nepatrí len nedeľi, ktorou sa týždeň začína, ale celému týždňu (čo sa aplikuje napr. na večierni a utierni, kde má každý hlas aj osobitné menlivé časti pre jednotlivé dni). Ostatné dni nazývame všedné dni. Pondelok je venovaný Beztelesným silám, utorok Jánovi Krstiteľo-

Malý typikon

vi, streda Presv. Bohorodičky (alebo Krížu), štvrtok sv. apoštolom a sv. Mikulášovi, piatok Krížu a sobota všetkým svätým.

Nedeľa ako deň Vzkriesenia má zvláštny status a v hierarchii sviatkov sa nachádza hneď za Pánovými sviatkami a pred sviatkami Bohorodičky. Preto sa menlivé časti v nedeľu vypúšťajú len ak na ňu pripadne Pánov sviatok. Pred všetkými ostatnými sviatkami má nedeľa prednosť. Ostatné dni sa reflektujú na jednotlivých službách rôzne. Na liturgii sa nikdy nekombinujú so sviatkom. Ak je v deň malý alebo šestirichý svätý, berú sa menlivé časti z dňa. Ak je stredný alebo veľký sviatok, berú sa len menlivé časti zo sviatku.

V období veľkých sviatkov (v posviatku) sa menlivé časti sviatku s dňami tiež nekombinujú. Ak však pripadne polyelejný sviatok do tohto obdobia, menlivé časti sviatku (ktorého je obdobie) sa už s menším sviatkom kombinujú.

SCHÉMY MENLIVÝCH ČASTÍ NA SVÄTEJ LITURGII

PÁNOV SVIATOK ☩

V NEDELU ALEBO VO VŠEDNÝ DEŇ:

1. Antifóny sviatku; refrénom tretej antifóny je tropár sviatku.
2. Vchodný verš zo sviatku.
3. Tropár sviatku, *Sláva: i teraz: kondák sviatku.*
4. Trisagion sa v niektorých prípadoch nahrádza: *Jelicy vo Christá alebo Krestú tvojemú.*
5. Prokimen a *Aleluja* zo sviatku.
6. Namiesto *Dostójno jést'* sa spieva zadostojník sviatku (velebenie a irmos 9. piesne kánonu).
7. Pričasten sviatku.
8. Myrovanie.

VEĽKÝ SVIATOK BOHORODIČKY ☩

V NEDELU:

1. Antifóny predobrazujúce a Blaženstvá.
2. Vchodné nedeľné.
3. Tropár nedeľný (hlasu), tropár sviatku, *Sláva: kondák nedeľný (hlasu), I teraz: kondák sviatku.*
4. Prokimen a *Aleluja* najprv nedeľné (hlasu), potom sviatku.

Malý typikon

5. Namiesto *Dostójno jést'* sa spieva zadostojník sviatku (velebenie a irmos 9. piesne kánonu).
6. Pričasten nedeľný a sviatku.
7. Myrovanie

VO VŠEDNÝ DEŇ:

1. Antifóny predobrazujúce a Blaženstvá.
2. Vchodné všednodenné (sviatok Stretnutia 2. 2. má vlastné vchodné).
3. Tropár sviatku, *Sláva: i teraz:* kondák sviatku.
4. Prokimen a *Aleluja* sviatku.
5. Namiesto *Dostójno jést'* sa spieva zadostojník sviatku (velebenie a irmos 9. piesne kánonu).
6. Pričasten sviatku.
7. Myrovanie

VELKÝ SVIATOK SVÄTÉHO ☩ ALEBO POLYELEJNÝ SVIATOK S BDE- NÍM ☩

V NEDELU:

1. Antifóny predobrazujúce a Blaženstvá.
2. Vchodné nedeľné.
3. Tropár nedeľný (hlasu), tropár sviatku, kondák nedeľný (hlasu), *Sláva:* kondák svätého, *I teraz:* podľa chrámu.²⁵
4. Prokimen a *Aleluja* najprv nedeľné (hlasu), potom sviatku.
5. Ak sviatok má, namiesto *Dostójno jést'* sa spieva zadostojník sviatku (velebenie a irmos 9. piesne kánonu), inak sa spieva *Dostójno jést'*.
6. Pričasten nedeľný a sviatku.
7. Myrovanie.

---

²⁵Pozri oddiel o tropároch, str. 74.

Malý typikon

VO VŠEDNÝ DEŇ:

1. Antifóny predobrazujúce a Blaženstvá.
2. Vchodné všednodenné.
3. Tropár sviatku, *Sláva*: kondák sviatku, *I teraz*: podľa chrámu.
4. Prokimen a *Aleluja* sviatku.
5. Ak sviatok má, namiesto *Dostójno jést'* sa spieva zadostojník sviatku (velebenie a irmos 9. piesne kánonu), inak sa spieva *Dostójno jést'*.
6. Pričasten sviatku.
7. Myrovanie

STREDNÝ SVIATOK SVÄTÉHO ✚

Takto sa zvykne brať aj služba šestiričného svätého s Veľkým slávoslovím ☩.

V NEDELU:

1. Antifóny predobrazujúce a Blaženstvá.
2. Vchodné nedeľné.
3. Tropár nedeľný (hlasu), tropár sviatku, kondák nedeľný (hlasu), *Sláva*: kondák svätého, *I teraz*: podľa chrámu.
4. Prokimen, *Aleluja* a pričasten najprv nedeľný (hlasu), potom sviatku.

VO VŠEDNÝ DEŇ:

1. Antifóny predobrazujúce a Blaženstvá.
2. Vchodné všednodenné.
3. Tropár sviatku, *Sláva*: kondák sviatku, *I teraz*: podľa chrámu.
4. Prokimen, *Aleluja* a pričasten sviatku.

Malý typikon

MALÝ ŠESTIRIČNÝ SVÄTÝ S VEĽKÝM SLÁVOSLOVÍM ☩, BEZ NEHO ☩, ALEBO BEZ ZNAČKY

V NEDELU:

1. Antifóny predobrazujúce a Blaženstvá.
2. Vchodné nedeľné.
3. Tropár nedeľný (hlasu), *Sláva*: kondák nedeľný (hlasu), *I teraz*: podľa chrámu.
4. Prokimen, *Aleluja* a pričasten nedeľný (hlasu).

VO VŠEDNÝ DEŇ:

1. Antifóny všednodenné.
2. Vchodné všednodenné.
3. Tropár zo dňa, *Sláva*: kondák zo dňa, *I teraz*: podľa chrámu.
V stredu, piatok a sobotu: tropár zo dňa, *Sláva*: *i teraz*: kondák zo dňa.
4. Prokimen, *Aleluja* a pričasten zo dňa.

POLYELEJNÝ SVÄTÝ ☩ ALEBO ☩ V OBDOBÍ PÁNOVHO SVIATKU

V NEDELU:

1. Antifóny posviatku prvá a druhá. Tretia antifóna všednodenná s refrénom posviatku (druhej antifóny).
2. Vchodné nedeľné.
3. Tropár nedeľný (hlasu), tropár posviatku, tropár svätému, (kondák hlasu,) *Sláva*: kondák svätému, *I teraz*: kondák posviatku.
4. Prokimen a *Aleluja* nedeľné (hlasu) a svätému.
5. Namiesto *Dostójno jést'* sa spieva zadosťník sviatku (velebenie a irmos 9. piesne kánonu).
6. Pričasten nedeľný, posviatku a svätému.

Malý typikon

7. Ak je svätý s bdením, myrovanie.

VO VŠEDNÝ DEŇ:

1. Antifóny posviatku prvá a druhá. Tretia antifóna všednodenná s refrénom posviatku (druhej antifóny).
2. Vchodné s refrénom posviatku.
3. Tropár posviatku, tropár svätému, *Sláva*: kondák svätému, *I teraz*: kondák posviatku.
4. Prokimen a *Aleluja* posviatku a svätému.
5. Namiesto *Dostójno jest'* sa spieva zadostojník sviatku (velebenie a irmos 9. piesne kánonu).
6. Pričasten posviatku a svätému.
7. Ak je svätý s bdením, myrovanie.

POLYELEJNÝ SVÄTÝ ☩ ALEBO ☩ V OBDOBÍ SVIATKU BOHORODIČKY

V NEDELU:

1. Antifóny predobrazujúce a Blaženstvá.
2. Vchodné nedeľné.
3. Tropár nedeľný (hlasu), tropár posviatku, tropár svätému, (kondák hlasu,) *Sláva*: kondák svätému, *I teraz*: kondák posviatku.
4. Prokimen a *Aleluja* nedeľné (hlasu) a svätému.
5. Namiesto *Dostójno jest'* sa spieva zadostojník sviatku (velebenie a irmos 9. piesne kánonu).
6. Pričasten nedeľný, posviatku a svätému.
7. Ak je svätý s bdením, myrovanie.

VO VŠEDNÝ DEŇ:

1. Antifóny predobrazujúce a Blaženstvá.

Malý typikon

2. Vchodné všednodenné.
3. Tropár posviatku, tropár svätému, *Sláva*: kondák svätému, *I teraz*: kondák posviatku.
4. Prokimen a *Aleluja* posviatku a svätému.
5. Namiesto *Dostójno jést* sa spieva zadostojník sviatku (velebenie a irmos 9. piesne kánonu).
6. Pričasten posviatku a svätému.
7. Ak je svätý s bdením, myrovanie.

POLYELEJNÝ SVÄTÝ ☩ ALEBO ☩ NA ODOVZDANIE PÁNOVHO SVIATKU

V NEDELU:

1. Antifóny sviatku prvá a druhá. Tretia antifóna všednodenná s refrénom sviatku (druhej antifóny).
2. Vchodné nedeľné.
3. Tropár nedeľný (hlasu), tropár posviatku, tropár svätému, (kondák hlasu,) *Sláva*: kondák svätému, *I teraz*: kondák posviatku.
4. Prokimen a *Aleluja* nedeľné (hlasu) a sviatku.
5. Namiesto *Dostójno jést* sa spieva zadostojník sviatku (velebenie a irmos 9. piesne kánonu).
6. Pričasten nedeľný, sviatku a svätému.
7. Ak je svätý s bdením, myrovanie.

VO VŠEDNÝ DEŇ:

- ☩ Slúži sa rovnako ako v posviatku.

Malý typikon

POLYELEJNÝ SVÄTÝ ☩ ALEBO ☩ NA ODOVZDANIE SVIATKU BOHORODIČKY

V NEDELU:

1. Antifóny predobrazujúce a Blaženstvá.
2. Vchodné nedeľné.
3. Tropár nedeľný (hlasu), tropár sviatku, tropár svätému, (kondák hlasu,) *Sláva*: kondák svätému, *I teraz*: kondák sviatku.
4. Prokimen a *Aleluja* nedeľné (hlasu) a sviatku.
5. Namiesto *Dostójno jést'* sa spieva zadostojník sviatku (velebenie a irmos 9. piesne kánonu).
6. Pričasten nedeľný, sviatku a svätému.
7. Ak je svätý s bdením, myrovanie.

VO VŠEDNÝ DEŇ:

- ☩ Slúži sa rovnako ako v posviatku.

MALÝ SVÄTÝ ☩, ☩ ALEBO BEZ ZNAČKY V OBDOBÍ PÁNOVHO SVIATKU ALEBO NA ODOVZDANIE

V NEDELU:

1. Antifóny posviatku prvá a druhá. Tretia antifóna všednodenná s refrénom posviatku (druhej antifóny).
2. Vchodné nedeľné.
3. Tropár nedeľný (hlasu), tropár posviatku, *Sláva*: kondák hlasu, *I teraz*: kondák posviatku.
4. Prokimen a *Aleluja* nedeľné (hlasu) a posviatku.
5. Namiesto *Dostójno jést'* sa spieva zadostojník sviatku (velebenie a irmos 9. piesne kánonu).
6. Pričasten nedeľný a posviatku.

Malý typikon

VO VŠEDNÝ DEŇ:

1. Antifóny posviatku prvá a druhá. Tretia antifóna všednodenná s refrénom posviatku (druhej antifóny).
2. Vchodné s refrénom posviatku.
3. Tropár posviatku, *Sláva: i teraz:* kondák posviatku.
4. Prokimen a *Aleluja* posviatku.
5. Namiesto *Dostójno jest'* sa spieva zadostojník sviatku (velebenie a irmos 9. piesne kánonu).
6. Pričasten posviatku.

MALÝ SVÄTÝ ☩, ☩ ALEBO BEZ ZNAČKY V OBDOBÍ SVIATKU BOHORODIČKY ALEBO NA ODOVZDANIE

V NEDELU:

1. Antifóny predobrazujúce a Blaženstvá.
2. Vchodné nedeľné.
3. Tropár nedeľný (hlasu), tropár posviatku, *Sláva:* kondák hlasu, *I teraz:* kondák posviatku.
4. Prokimen a *Aleluja* nedeľné (hlasu) a posviatku.
5. Namiesto *Dostójno jest'* sa spieva zadostojník sviatku (velebenie a irmos 9. piesne kánonu).
6. Pričasten nedeľný a posviatku.

VO VŠEDNÝ DEŇ:

1. Antifóny predobrazujúce a Blaženstvá.
2. Vchodné všednodenné.
3. Tropár posviatku, *Sláva: i teraz:* kondák posviatku.
4. Prokimen a *Aleluja* posviatku.
5. Namiesto *Dostójno jest'* sa spieva zadostojník sviatku (velebenie a irmos 9. piesne kánonu).
6. Pričasten posviatku.

Malý typikon

PREDSVIATOK S MALÝM SVÄTÝM ☩, ☪ ALEBO BEZ ZNAČKY

V NEDELU:

1. Antifóny predobrazujúce a Blaženstvá.
2. Vchodné nedeľné.
3. Tropár nedeľný (hlasu), tropár predsviatku, *Sláva*: kondák nedeľný (hlasu), *I teraz*: kondák predsviatku.
4. Prokimen, *Aleluja* a pričasten nedeľný (hlasu).

VO VŠEDNÝ DEŇ:

1. Antifóny predobrazujúce a Blaženstvá.
2. Vchodné všednodenné.
3. Tropár predsviatku, *Sláva*: *i teraz*: kondák predsviatku.
4. Prokimen, *Aleluja* a pričasten zo dňa.

VEĽKÝ PÁNOV SVIATOK A POLYELEJNÝ SVIATOK SVÄTÉHO ☩ ALEBO ☩

V NEDELU ALEBO VŠEDNÝ DEŇ:

1. Antifóny sviatku; refrénom tretej antifóny je tropár sviatku.
2. Vchodný verš zo sviatku.
3. Tropár sviatku, tropár svätému, *Sláva*: kondák svätému, *I teraz*: kondák sviatku.
4. Trisagion sa v niektorých prípadoch nahrádza: *Jelícy vo Christá alebo Krestú tvojemú*.
5. Prokimen a *Aleluja* zo sviatku a svätému.
6. Namiesto *Dostójno jest'* sa spieva zadostojník sviatku (velebenie a irmos 9. piesne kánonu).
7. Pričasten sviatku a svätému.
8. Myrovanie.

ŠTRUKTÚRA SVÄTEJ BOŽSKEJ LITURGIE SVÄTÉHO JÁNA ZLATOÚSTEHO

ZAČIATOK SVÄTEJ LITURGIE

Svätá božská liturgia sa začína zvolaním kňaza *Blahoslovenno cárstvo – Požehnané kráľovstvo*. Pred jej začiatkom diakon okiadza chrám a veriacich modliac sa potichu päťdesiaty žalm, zatiaľčo kňaz sa modlí úvodné modlitby. Nakoniec, po dialógu diakona s kňazom, diakon vyjde pred cárske dvere a zvolá *Vladyko, blahoslovi! – Požehnaj, vladyka!* Ak nie je diakon, chrám okiadza kňaz a zvolanie diakona vynecháva. Na mieste okiadzania a úvodných kňazových modlitieb nie sú predpísané žiadne spevy. Napriek tomu je dobrým zvykom v mnohých byzantských chrámoch vyplňať túto časť spevom. Spev by mal reflektovať deň – obdobie, v ktorom sa liturgia slávi, podľa liturgického kalendára –, tiež miesto – chrám, kde sa liturgia slávi – a prípadne zvláštny účel liturgie. Na tomto mieste uvádzame niekoľko návrhov:

- ∴ Ak nie je sviatok alebo iná príležitosť, môže sa spievať 50. žalm alebo Ježišova modlitba, prípadne *Hóspodi ustní mojí otvërzeši – Pane, otvor moje pery*²⁶ (Ž 50, 17).²⁷

---

²⁶Ide o verš, ktorý sa modlí kňaz s diakonom pred začiatkom liturgie spolu s veršom *Sláva v výšních Bóhu, i na zemlí mír, v čelovících blahovolénije – Sláva na výsostiach Bóhu, a na zemi pokoj ľudom dobrej vôle*.

²⁷Číslovanie žalmov uvádzame podľa Septuaginty.

Malý typikon

- ∴ Možné je spievať stichiry alebo iné hymny podľa služby dňa z oktoichu (napr. v utorok sv. Jánovi Predchodcovi alebo kajúce stichiry).
- ∴ Tiež sa môžu spievať časti zo služby sviatku chrámu (stichiry a podobne).
- ∴ Ak je sviatok alebo jeho obdobie, môžu sa spievať vlastné časti z večierne a utierne sviatku (najmä ak sa večierne a utierne v danom chráme neslúžia), napríklad v období Paschy svetilen *Plótiju usnúv – Telom si usnul*, v období Päťdesiatnice modlitba *Cárju nebesnyj – Kráľu nebeský* na stichirový 6. hlas a podobné.
- ∴ Hoci to už v katedrálnom chráme nie je častým zvykom, v iných cerkvách sa zvyknú spievať aj paraliturgické piesne.

Taktiež je dobrým zvykom modliť sa pred liturgiou príslušnú hodinku časoslova; ak je liturgia ráno, prvú hodinku, ak okolo obeda, tretiu a/alebo šiestu, ak je k večeru,²⁸ deviatu.

Všetky spevy by mali byť vždy v súlade s liturgiou a s byzantským rítom. Absolútne sa zakazuje v rámci liturgie používanie hudobných nástrojov a hudby, ktorá by obradu a spiritualite rítu odporovala.

Dĺžka úvodného spevu by sa mala zhodovať s potrebným časom na diakonove a kňazove úkony. Je preto potrebné dopredu zvážiť, či daný kus je vhodný aj čo sa týka dĺžky, nielen obsahu – textového a hudobného.

---

²⁸Svätá liturgia by sa správne večer nemala sláviť, ak to nie je vyslovene predpísané v typikone. Podľa liturgických pravidiel, ak sa má z nejakých dôvodov sláviť liturgia večer (napr. je pôstny deň, v predvečer Narodenia Pána alebo Bohozjavenia), spája sa s večierňou. Súčasná prax však presúva liturgiu v pracovných dňoch na poobedňajšie hodiny z praktických príčin, aby ľudia stihli svätú liturgiu po práci.

VELKÁ EKTÉNIA

Po úvodnom zvolaní a odpovedi zboru²⁹ *Amiň – Amen*, nasleduje veľká ekténia (*Jektenia velíkaja* alebo *mírnaja*). Jej základná podoba obsahuje 12 prosieb. Po každej sa odpovedá *Hóspodi, pomíľuj – Pane, zmiluj sa*. Existujú dve melódie, ktoré sa striedajú (teda na nepárnu prosbu jedna a na párnú druhá). Po 10. prosbe sa môžu pridávať prosby za zosnulých. Nápev odpovede sa nemení. Sú to dve prosby hromadné (napríklad na zádušné soboty) a dve osobitne za zosnulých. Ak je viacero kňazov slúžiacich liturgiu za zosnulých, každý z nich zvykne brať postupne len prvú prosbu; v nej sa spomínajú konkrétne mená zosnulých. Posledný kňaz vezme na konci aj druhú prosbu, ktorou uzavrie všetky prosby za zosnulých. Ak sú teda dvaja kňazi, prosby za zosnulých sú tri. Kantor môže vtedy po poslednej prosbe zopakovať druhý nápev na *Hóspodi, pomíľuj*, alebo pokračovať v striedaní – to však spôsobí, že ostatné odpovede budú na opačné nápevy ako zvyčajne a posledná odpoveď *Hóspodi, pomíľuj* a krátke *Tebí, Hóspodi* budú na rovnaký nápev.

Po dvanástej prosbe nasleduje (ako v každej ekténii) modlitba k Bohorodičke a všetkým svätým, na ktorú sa odpovedá *Tebí, Hóspodi – Tebe, Pane*. Ak niet diakona a kňaz je len jeden, je potrebné použiť dlhú odpoveď, pretože na tomto mieste sa kňaz modlí tichú modlitbu prvej antifóny. Toto pravidlo platí pre všetky ekténie pri tejto odpovedi. Ak je teda kňaz sám, v každej ekténii v liturgii bude odpoveď *Tebí, Hóspodi* dlhá.

---

²⁹Cirkevnoslovanské aj grécke liturgické knihy uvádzajú ako aktéra zbor (csl. *lik*, gr. *choros*). Napriek tomu slovenské preklady tento termín nahrádzajú slovom ľud. Túto prax sme zachovali aj v postupe svätej liturgie. V úvodných kapitolách však používame pôvodné slovo *zbor*.

ANTIFÓNY

Po veľkej ekténii nasledujú antifóny. Sú to liturgické časti založené na speve žalmov. Dalo by sa povedať, že ich paralelou v utierni a večierni sú katizmy. Ide o jednu z menlivých častí určených dňom. V liturgii sa nachádzajú tri po sebe nasledujúce antifóny (prvá, druhá a tretia) oddelené od seba malými ekténiami (*Jekteniá málaja*). Kedysi išlo o spev celých žalmov, dnes každá z nich obsahuje minimálne tri žalmové verše. Po druhej antifóne sa vždy spieva hymnus *Jedinoródnj – Jednorodný*. V našej praxi poznáme tri druhy antifón: všednodenné antifóny, ktoré sa spievajú od pondelka do soboty,³⁰ sviatočné antifóny, ktoré sa spievajú na veľké sviatky a v ich období, a predobrazujúce antifóny (*izobrazitelny*), ktoré sa spievajú v nedeľu a na sviatky, ktoré nemajú vlastné antifóny.

1) **VŠEDNODENNÉ ANTIFÓNY** sa spievajú vo všedný deň v prípade, že na daný deň neprípadne žiaden stredný a väčší sviatok, alebo ak sa na liturgii menlivé časti sviatku neberú a dá sa prednosť dňu. Štruktúra antifón je nasledovná. Antifóna sa skladá z minimálne troch žalmových veršov a doxológie (*Sláva: i nýňi: – Sláva: i teraz:*)³¹. Po každom z nich (aj po doxológii) sa spieva refrén antifóny.

Prvá antifóna sa skladá z 2., 3. a 16. verša 91. žalmu a jej refrén je venovaný Bohorodičke, našej neustálej orodovnici: *Molítvami Bohoródicy, Spáse, spasí nás. – Na príhovor Bohorodičky, Spasiteľu, spasí nás*. Tento refrén je vlastný aj prvej sviatočnej antifóne.

---

³⁰V niektorých tradíciách sa v sobotu nespievajú všednodenné, ale predobrazujúce antifóny, ako v nedeľu.

³¹Doxológia, štandardne zapisovaná s dvojbodkami, má znenie: *Sláva Otcú i Synu i Svjatómu Dúchu, i nýňi i prísno, i vo víki vikóv. Amniň. – Sláva Otcu i Synu i Svätému Duchu, i teraz i vždycky a na veki vekov. Amen*. Zvykne sa rozdeliť na *Sláva: (Sláva Otcú i Synu i Svjatómu Dúchu – Sláva Otcu i Synu i Svätému Duchu)* a na *I nýňi: – I teraz: (I nýňi, i prísno, i vo víki vikóv. Amniň. – I teraz i vždycky a na veki vekov. Amen.)*

Malý typikon

Druhá antifóna sa skladá z prvého (prvé dva verše antifóny) a piateho verša 92. žalmu a jej refrén je venovaný svätým, ktorí sa za nás prihovárajú u Spasiteľa: *Molitvami svjatých tvojich, Spáse, spasí nás.* – *Na príhovor tvojich svätých, Spasiteľu, spas nás.* V druhej antifóne sa ako posledný refrén, teda po doxológii, spieva hymnus *Jednorodený*. V súčasnej praxi sa však doxológia spája s hymnom, a preto sa nespieva na nápev antifóny (ako v prvej antifóne), ale na nápev nasledujúceho hymnu.

Tretia antifóna sa skladá z 1. – 3. verša 94. žalmu, pričom sa môžu podľa potreby pridávať aj nasledujúce verše (4 – 5).³² Refrén tretej antifóny je venovaný Kristovi, ktorý prichádza k nám v symbole neseného evanjelia, a jeho svätým: *Spasí ny, Síne Bóžij, vo svjatých díven sýj, pojúšcyja tí: Allilúija.* – *Spas nás, Synu Boží, obdivuhodný vo svojich svätých, tebe spievame: Aleluja.* Počas tretej antifóny prebieha malý vchod, keď vychádza duchovenstvo v sprievode na čele s diakonom nesúcim evanjeliár. Podľa toho treba prispôbiť dĺžku antifóny: spievajú sa minimálne prvé tri verše, no niekedy treba pridať aj ďalšie verše. Táto antifóna nemá doxológiu, lebo je prerušená zvolaním malého vchodu, na čo sa odpovedá vhodným (pozri nasledujúcu kapitolu). Jej dokončením je spev tropárov a kondákov, v ktorom zaznie aj chýbajúca doxológia.

2) **SVIATOČNÉ ANTIFÓNY** sa spievajú na veľké Pánove sviatky.³³ Sú veľmi podobné všednodenným: skladajú sa zo žalmových veršov s refrénom. Každý sviatok má však vlastné žalmové verše určené podľa tematiky sviatku. Refrén prvej antifóny je totožný s všednodennou antifónou.

---

³²Ďalšie verše sa pridávajú, ak duchovenstvo potrebuje viac času na vchod. Z vhodného verša (pozri nižšie) je zjavné, že táto antifóna mala pôvodne päť veršov.

³³Niektoré Pánove sviatky nemajú vlastné antifóny, napríklad Obriezka.

Malý typikon

Refrén druhej antifóny je daný sviatkom. Začiatok refrénu je väčšinou zhodný s všednodennou antifónou, ale prípev (druhá časť) je vlastná sviatku. Napríklad druhá antifóna Bohozjavenia má nasledovný refrén: *Spasí ny, Sýne Bóžij, kerstívyjsja vo Iordáňi ot Ioánna, pojúščyja tí: Allilúja. – Spas nás, Synu Boží, Ján Ťa pokrstil v Jordáne, tebe spievame: Aleluja.*

V tretej antifóne prežíva pôvodný model spievania antifón. Refrénom je totiž tropár sviatku.³⁴ Verše antifón sa tu nespievajú na klasický nápev psalmódie, ale na nápev, ktorého ukončenie je zhodné s nápevom tropára, čo nasleduje. Po vchode nasleduje vhodný do formy žalmového verša, pričom ako refrén sa spieva tropár, na čo nasleduje doxológia (v podstate posledný verš antifóny) a kondák sviatku.

3) **PREDOBRAZUJÚCE ANTIFÓNY** (*Antifóny izobraziteľnyje*)³⁵ majú v liturgii neskorší pôvod ako všednodenné a sviatočné antifóny. V našej praxi sa spievajú v nedeľu³⁶ (niektorí uvádzajú aj sobotu) a na stredné alebo veľké sviatky, ktoré nemajú vlastné antifóny. Od predchádzajúcich dvoch sa líšia svojou štruktúrou aj zložením. Prvá a druhá antifóna majú žalmový text, namiesto tretej antifóny sa spievajú *Blaženstvá*.

---

³⁴Refrény antifón sú v skutočnosti starobylé radové tropáre na všedné dni konštantínopolského katedrálneho rítu, ktoré sa objavujú vo svojej pôvodnej refrénovej funkcii. Dlhšie sviatočné tropáre sa neskôr osamostatnili, z čoho vznikol tropár, ako ho poznáme v dnešnej podobe.

³⁵Alebo presnejšie *Predobrazujúce žalmy a Blaženstvá – Izobraziteľnyje psalmý i blažénny*.

³⁶Staršia prax, ktorá sa objavuje aj v niektorých typikonoch, bola spievať v nedeľu antifóny Paschy: Prvá a druhá antifóna bola ako vo Svetlom týždni, tretia antifóna bola všednodenná s nedeľným refrénom (*Spasí ny, Sýne Božij, voskresyj iz mértvych, pojúščyja Tí: Allilúja. – Spas nás, Synu Boží, ktorý si ustal z mértvych, tebe spievame: Aleluja.*). To je v súlade aj s vhodným veršom (pozri nižšie).

Malý typikon

Prvé dve antifóny sú tri vybrané žalmové verše, ktoré sa delia na tri alebo štyri časti. Ako prvá antifóna sa spievajú 3 vybrané verše zo 102. žalmu (Ž 102, 1. 12. 21). K prvým dvom veršom sa pripája zvolanie, akýsi pôvodný refrén: *Blahosloven jesi, Hóspodi. – Požehnaný si, Pane*, ktorý nie je súčasťou žalmu. Tretí verš sa končí svojim zvolaním *Blahoslovi, duše mojá, Hóspoda – Dobroreč, duša moja, Pánovi*.

Druhú antifónu tvoria tri verše zo 145. žalmu (Ž 145,1-2.3.10). Tieto verše sú trojdielne a nič sa k nim nepripája. Prvá antifóna nie je ukončená doxológiou (hoci pôvodne bola doxológia prítomná, pozri nižšie). Po druhej antifóne sa spieva hymnus *Jednorodený* však už spolu s celou doxológiou, ako to bolo opísané pri druhej všednodennej antifóne.

Tento model predobrazujúcich antifón je neskorší. Pôvodná podoba predobrazujúcich antifón, ktorá je uvedená aj v Apoštolári vydanom v Ríme (1955, *Recensio Ruthena*), je dlhšia; spievajú sa oba žalmy celé. V prvej antifóne sa začína skráteným prvým veršom s akýmsi refrénom *Blahosloven jesi, Hóspodi. – Požehnaný si, Pane*. Potom nasleduje celý žalm bez prídavkov (v poslednom verši sa vynecháva *Blahoslovi, duše mojá, Hóspoda – Dobroreč, duša moja, Pánovi*). Následne sa pripojí doxológia a prvý verš celý so spomenutým refrénom. Druhá antifóna sa začína doxológiou (prvou polovicou, *Sláva:*), po ktorej nasleduje celý žalm bez prídavkov. Po ňom nasleduje *I nýňi: – I teraz:* a hymnus *Jedinorodnýj*. Táto podoba sa zachovala v obednici (službe časoslova), ktorá sa slúži v čase liturgie, ak sa neslávi liturgia (nie je prítomný kňaz, alebo je aliturgický deň). Tu sa žalmy predobrazujúcich antifón recitujú celé aj s doxológiou na záver.

Tretou antifónou sú Blaženstvá – evanjeliová reč Ježiša Krista na hore, v ktorej rozvádza deväť základných evanjeliových čností (Mt 5, 3–12). Blaženstvá sa začínajú zvolaním kajúceho zločinca, ktorý s Ježišom Kristom visel na kríži: *Vô cárstviji tvojem, jebdá priide-*

Malý typikon

ši, pomjaní nás, Hóspodi³⁷ – Pane, spomeň si na mňa, keď prídeš do svojho kráľovstva. Potom nasleduje desať veršov, pričom prvých deväť sa začína prídavným menom *Blaženi – Blažení*. V našej praxi sa spieva týchto desať veršov bez akýchkoľvek prídavkov. Neosabatická tradícia (akú sleduje napr. ruská cirkev) medzi jednotlivé verše ešte vkladá tropáre (ak je polyelejný alebo väčší sviatok, berú sa z niektorých piesní kánonu z utierne sviatku). Tie sa vkladajú od konca podľa toho, koľko je na daný deň predpísaných. Na konci je doxológia a bohorodičník. Podobný spôsob spevu sa nachádza na utierni Veľkého kajúceho kánonu sv. Andreja Krétskeho, alebo na utierni strastí na Veľký piatok.

V minulosti bol rozšírený zvyk spievať prvú a druhú antifónu dokopy bez ekténie medzi nimi. Dokonca, pre skrátenie liturgie, sa z prvej a druhej antifóny spieval len prvý verš. Tretia antifóna, keďže je počas nej malý vchod, sa brala vždy celá.

Pre prehľadnosť uvádzame, kedy sa spievajú ktoré antifóny:

- ∴ V deň Pánovho sviatku, ktorý má vlastné antifóny, sa berú vždy sviatočné antifóny sviatku.
- ∴ V období sviatku (teda dni posviatku) sú zaužívané dva modely:
  - a) Prvá a druhá antifóna sa berú zo sviatku, tretia antifóna má verše zo všedného dňa s refrénom sviatku – tento model sa používa v katedrálnom chráme a je preferovaný, pretože reflektuje obdobie daného sviatku. Antifóny sa teda nespievajú len v deň sviatku.
  - b) Spievajú sa predobrazujúce antifóny.

---

³⁷V spomenutom rímskom Apoštolári sa uvádza iná podoba: *Vo cárstviji tvojem, pomjaní nás, Hóspodi*. V ruskej redakcii sa používa dlhšia verzia: *Vo cárstviji tvojem pomjaní nás, Hóspodi, jebdá príúdeši vo cárstviji tvojem*.

Malý typikon

- ∴ V nedeľu, na ktorú neprípadne žiaden Pánov sviatok majúci vlastné antifóny, sa berú predobrazujúce antifóny.
- ∴ Vo všedný deň, na ktorý prípadne stredný alebo veľký sviatok, sa berú predobrazujúce antifóny.
- ∴ Vo všedný deň, keď sa spievajú menlivé časti len z dňa (teda je šestiríčný alebo menší svätý), sa spievajú všednodenné antifóny.
- ∴ Spievanie refrénu *za upokój prestávšichsja... – za večný pokoj zosnulých...* na tretej antifóne na liturgii za zosnulých³⁸ sa podľa súčasných pravidiel nepraktizuje, hoci v niektorých používaných knihách sa to uvádza. Namiesto toho sa berú štandardné všednodenné antifóny.

V nedeľu, ktorá sa nachádza v období sviatku, si treba dávať pozor na vchod. Ak sa totiž ako prvý spieva nedeľný tropár (z hlasu), prípev vchodného by mal byť nedeľný a nie sviatočný. Vychádzame totiž z pôvodnej logiky tretej antifóny, kde je tropár odpoveďou na verš antifóny (o vchodnom pozri nižšie). Napriek tomu, že refrén vchodného je v takomto prípade nedeľný, refrén tretej antifóny ostáva sviatočný.

MALÝ VCHOD

Malý vchod, ako bolo vyššie povedané, prerušuje tretiu antifónu. Počas jej spevu idú kňazi v procesii s diakonom nesúcim evanjeliár a s posluhujúcimi nesúcimi sviečky a ripidy zo svätyne vychádzajú cez severné diakonské dvere, až prídu pred cárske dvere (diakon

---

³⁸Pod liturgiou za zosnulých myslíme len liturgiu slúženú v tmavých rúchach, pričom všetky menlivé časti, evanjelium aj apoštol sa berú zosnulým.

Malý typikon

a hlavný slúžiaci). Kňaz sa pomodlí modlitbu, požehná vchod (cárske dvere) a keď sa skončí antifóna, diakon zvolá *Premúdrosť, prósti – Premúdrosť, stojme úctivo*, na čo zbor odpovedá takzvaným vchodným veršom, alebo skráteno vchodným.

Podobne ako antifóny, aj vchodných môže byť viacero. Štandardne sa spieva verš, ktorý je pokračovaním tretej všednodennej antifóny. Skladá sa teda z verša a refrénu. Veršom je prvá polovica 6. verša 94. žalmu (s tým, že pôvodné zámeno *pred ním* je konkretizované, teda *pred Kristom*): *Priidíte, poklonímsja i pripadáem ko Christu – Podte, pokloňme sa a padnime pred Kristom*. Refrén má rovnakú štruktúru ako refrén tretej antifóny: *Spasí ny, Sýne Božíj, ..., pojúš-čyja tí: Allilúja. – Spas nás, Synu Boží, ..., tebe spievame: Aleluja*.

Refrén sa mení podľa toho, aký je deň, teda podľa najvýznamnejšieho sviatku toho dňa. Dá sa teda povedať, že je závislý od prvého tropára, ktorý po vchode nasleduje. Prípev vchodného sa teda vyberá takto:

- ⋆ Ak nasleduje tropár Pánovho sviatku, prípev bude sviatku (napríklad *kerstívyjsja vo Jordáni ot Ioána – Ján ta pokrstil v Jordáne* na sviatok Bohozjavenia).
- ⋆ Ak nasleduje tropár nedele (hlasu) alebo iný tropár vzkriesenia, prípev bude nedeľný (*voskresýj iz mértvych – ktorý si ustal z mértvych*).
- ⋆ Ak sa spieva tropár Bohorodičke³⁹ alebo svätému, inému menšiemu sviatku, alebo tropár dňa, prípev je všednodenný (*vo svjatých díven sýj – obdivuhodný vo svojich svätých*).

---

³⁹Niektoré typikony predpisujú osobitné vchodné vo sviatky Bohorodičky a v ich posviatku. V tomto prípade sa do štandardného vchodného vsúva prípev *molítvami Bohoródičy – na príhovor Bohorodičky*. Podľa súčasných liturgických predpisov sa však takéto vchodné neberie.

Malý typikon

Na službe za zosnulých (teda keď sa spieva po vchode tropár služby zosnulým) sa podľa *Úprav* berie štandardný všednodenný refrén, podobne ako pri tretej antifóne (pozri vyššie).

Väčšina Pánových sviatkov má okrem vlastných antifón aj osobitné vchodné odlišné od zvyčajného vchodného opísaného vyššie, teda nemá text *Podťe pokloňme sa*, ani prípev. Má podobu žalmového verša, teda akoby ďalšieho verša tretej antifóny. Toto vchodné sa však spieva len v deň sviatku a jeho refrénom je tropár, po ktorom nasleduje doxológia a kondák sviatku.

TROPÁRE A KONDÁKY

Ukončením tretej antifóny po malom vchode je spev tropárov a kondákov. Ide o veršovaný básnický útvar, ktorý prepája svätú liturgiu s jednotlivými službami dňa (tropáre sa vyskytujú napríklad na večerni, utierni, hodinkách) a v krátkosti charakterizuje daný sviatok či účel liturgie. Je to menlivá časť, ktorá sa riadi podobnými pravidlami, ako je to pri antifónach. Pri tropároch a kondákoch je rozdiel ten, že ak sa zide viacero sviatkov, teda na deň pripadne viacero tropárov a kondákov z rôznych liturgických cyklov, kombinujú sa. Najprv sa spievajú všetky tropáre a potom kondáky. Je zaujímavé, že maximálny počet tropárov a kondákov dokopy je päť; zvyčajne dva tropáre a tri kondáky, ale môže sa vyskytnúť aj situácia s tromi tropármi a dvoma kondákmi.

Medzi jednotlivé členy sa vkladá doxológia. Ide pôvodne o doxológiu tretej antifóny, ktorá zaznie až v jej dokončení – speve tropárov a kondákov. Vkladanie doxológie vyzerá takto:

- ∴ Ak je len jeden kondák, doxológia sa spieva dovedna: tropáre, *Sláva: i teraz: kondák.*

Malý typikon

- ∴ Ak je kondákov viac, doxológia sa rozdelí na *Sláva*: a na *i teraz*:, pričom predposledný kondák je uvedený *Sláva*: a posledný *i teraz*:; model teda vyzerá nasledovne: tropáre, (kondák,) *Sláva*: kondák, *i teraz*: kondák.

Na niektorých miestach sa môžeme stretnúť aj s inou praxou, podľa ktorej doxológia nie je vyhradená len pre kondáky. Podľa tejto tradície sa spojená doxológia vyskytne len, ak je jeden tropár a jeden kondák. Ak je ich viac (napr. dva tropáre a jeden kondák), predposledný člen je uvedený *Sláva*: a posledný *i teraz*:; bez ohľadu na to, či je predposledný tropár, alebo kondák.

Pri kombinovaní platí vlastne základný princíp: čím dôležitejší sviatok, tým viac prebýja menší a menej sa kombinuje. Preto Veľké Pánove sviatky majú len jeden tropár a jeden kondák, bez ohľadu na to, či je nedeľa alebo iný sviatok. Veľké sviatky Bohorodičky však, ak je nedeľa, sa s nedeľou kombinujú, pričom prednosť má nedeľa (ako Pánov sviatok). Veľké sviatky sa v deň sviatku nekombinujú s inými (menšími) sviatkami. Počas obdobia sviatku (v predsviatok i posviatok) sa však už s menšími sviatkami kombinujú, pričom sa hierarchia sviatkov zachováva. Na prvom mieste je Pánov sviatok alebo nedeľa, potom zvyšné veľké sviatky, stredné a napokon malé sviatky.

Poradie tropárov zodpovedá hierarchii sviatkov. Takisto je to pri kondákoch; tu je však dôležité, čím sa spev končí, teda čo sa spieva na *i teraz*: – spev tropárov a kondákov musí byť uzatvorený bohorodičnikom alebo kondákom Pánovho sviatku. V období veľkých sviatkov je to kondák daného sviatku. Mimo tohto obdobia sa kondák na *i teraz*: riadi podľa toho, čomu je zasvätený chrám. V *Ustáve* je to často uvedené ako „*i teraz*: podľa predpisu“. My používame radšej „podľa chrámu“, lebo to lepšie vystihuje význam predpisu. Tento predpis znie nasledovne: Ak je chrám zasvätený Pánovmu sviatku alebo sviatku Bohorodičky, na konci sa spieva kondák sviat-

Malý typikon

ku chrámu. Ak je zasvätený inému sviatku (teda svätému), končí sa bohorodičníkom 6. hlasu *Zastúpnice christiján – Nezabaniteľná zástankyňa*.⁴⁰ Bohorodičník (alebo kondák chrámu) sa nespieva v stredu, piatok a sobotu: Streda a piatok sú zasvätené Krížu alebo Bohorodičke, takže sa spieva kondák Povýšenia sv. Kríža (čo je Pánov sviatok);⁴¹ sobota je zasvätená všetkým svätým a má vlastný bohorodičník, ďalší bohorodičník teda už nie je potrebný.

V nasledujúcej tabuľke je uvedený spev tropárov a rôzne kombinácie.

	Všedný deň	Nedeľa
Pánov sviatok	Tropár sviatku, <i>Sláva: i teraz:</i> kondák sviatku	Tropár sviatku, <i>Sláva: i teraz:</i> kondák sviatku
Veľký sviatok Bohorodičky	Tropár sviatku, <i>Sláva: i teraz:</i> kondák sviatku	Tropár hlasu, sviatku, <i>Sláva:</i> kondák hlasu, <i>i teraz:</i> sviatku

---

⁴⁰Existuje aj druhý variant, podľa ktorého sa na *i teraz:* berie kondák veľkých sviatkov Bohorodičky podľa hlasu kondáku na *Sláva:*, a to takto: 1. hlas – kondák Stretnutia Pána (2. 2.); 2. hlas – kondák Zosnutia (15. 8.); 3. hlas – kondák Presv. Bohorodičky Ochrankyne (1. 10.); 4. hlas – kondák Narodenia (8. 9.); 5., 6. a 7. hlas – kondák 6. hlasu *Zastúpnice christiján – Nezabaniteľná zástankyňa*; 8. hlas – kondák Zvestovania (25. 3.).

⁴¹V knižke *Hore srdcia* sa na stredu predpisuje tropár a kondák sviatku Presv. Bohorodičky spolutrpiteľky – 15. 9. Ide však o inováciu, ktorá nemá podklad v súčasných liturgických predpisoch ani *Úpravách*.

Malý typikon

	Všedný deň	Nedeľa
Veľký sviatok svätých alebo stredný sviatok	Tropár sviatku, <i>Sláva:</i> kondák sviatku, <i>i teraz:</i> podľa chrámu	Tropár hlasu, sviatku, kondák hlasu, <i>Sláva:</i> sviatku, <i>i teraz:</i> podľa chrámu
Predsviatok, posviatok a odovzdanie sviatku	Tropár (pred)sviatku, <i>Sláva:</i> <i>i teraz:</i> kondák (pred)sviatku	Tropár hlasu, (pred)sviatku, <i>Sláva:</i> kondák hlasu, <i>i teraz:</i> (pred)sviatku
Predsviatok spolu s veľkým alebo stredným svätým	Tropár svätému, predsviatku, <i>Sláva:</i> kondák svätému <i>i teraz:</i> predsviatku	Tropár hlasu, svätému, predsviatku, <i>Sláva:</i> kondák svätému, <i>i teraz:</i> predsviatku
Posviatok a odovzdanie veľkého sviatku spolu s veľkým alebo stredným svätým	Tropár sviatku, svätému, <i>Sláva:</i> kondák svätému <i>i teraz:</i> sviatku	Tropár hlasu, sviatku, svätému, (kondák hlasu) <i>Sláva:</i> kondák svätému, <i>i teraz:</i> sviatku
Šestiričný alebo malý svätý	V stredu, piatok a v sobotu: Tropár dňa, <i>Sláva:</i> <i>i teraz:</i> kondák dňa	Tropár hlasu, <i>Sláva:</i> kondák hlasu, <i>i teraz:</i> podľa chrámu
	V ostatné dni: Tropár dňa, <i>Sláva:</i> kondák dňa, <i>i teraz:</i> podľa chrámu	

Malý typikon

Hoci typikony predpisujú spievať na liturgii tropár sviatku len ak je polyelejný (stredný) alebo väčší svätý, šestiričný svätý s Velkým slávoslovím sa niekedy zvykne brať akoby bol polyelejný, teda na liturgii s predobrazujúcimi antifónami a všetkými svojimi menlivými časťami.

V niektorých prípadoch sa môže stať, že sa nahromadia tri tropáre a tri kondáky, najmä ak na nedeľu prípadne posviatok a stredný svätý. V týchto prípadoch sa zvyčajne vynecháva nedeľný kondák hlasu, ako je naznačené v tabuľke. Typikony však predpisujú brať všetkých šesť hymnov, čo je v súlade s predpismi na utiereň, kde sa nedeľný kondák hlasu spolu s ikosom má brať na hlavnom mieste – po šiestej piesni kánonu.

Zvláštnosťou spevu tropárov a kondákov je služba za zosnulých, ktorá sa berie napr. na zádušné soboty. Okrem tropára a kondáku sa na *I teraz*: berie bohorodičnik, ktorý je však tropárom, takže sa spieva na melódiu tropára.

Aj trióda má zvláštnosti v speve kondákov. V nedele predpôstneho obdobia a Štyridsiatnice sa nedeľný kondák hlasu z oktoichu vynecháva a berie sa kondák danej nedele z triódy. Ak je chrám zasvätený Pánovmu sviatku a sviatku Bohorodičky, po ňom na *I teraz*: sa berie kondák chrámu. Ak je však chrám svätého, bohorodičnik na konci sa vynecháva, a teda kondák nedele z triódy sa berie na *Sláva: i teraz*..

Ďalšou výnimkou, keď sa po kondáku neberie bohorodičnik alebo kondák chrámu, sú nedele otcov: Nedeľa svätých otcov siedmeho všeobecného snemu (druhá októbrová nedeľa), Nedeľa svätých praotcov (druhá nedeľa pred Narodením Pána), Nedeľa svätých otcov (nedeľa pred Narodením Pána) a Prvá pôstna nedeľa (takzvaná nedeľa ortodoxie alebo o úcte ikon). V Nedeľu svätých otcov prvého ekumenického nicejského snemu (siedma nedeľa po Pasche) sa na *I nýňi*: spieva kondák Nanebovstúpenia. Nedeľa svätých otcov šies-

Malý typikon

tich ekumenických snemov (Siedma nedela po Pasche) je výnimkou a bohorodičník sa spieva.

TRISAGION

Po zvolaní kňaza a diakona nasleduje Trisagion, Trojsvätá pieseň, alebo tiež Trojsväté (csl. *trisuvatóje*). Trojsvätá pieseň je jednou zo základných východných modlitieb a objavuje sa v Zvyčajnom začiatku a v iných častiach služieb dní. Existujú však dve podoby: jednoduchá (bez doxológie) a dlhá (s doxológiou). Zatiaľ čo vo Zvyčajnom začiatku a ďalších častiach modlitieb časoslovu sa používa jednoduchá podoba, v liturgii sa používa dlhá.⁴² Základná modlitba sa trikrát zopakuje, potom nasleduje doxológia, refrén vo forme druhej polovice modlitby a nakoniec sa modlitba zopakuje ešte raz, teda:

Svätýj Bóže, Svätýj krípkýj, Svätýj bezsmértnyj, pomíľuj nás. (3×)

Sláva: i nýňi: Svätýj bezsmértnyj, pomíľuj nás.

Svätýj Bóže, Svätýj krípkýj, Svätýj bezsmértnyj, pomíľuj nás.

Svätý Bože, Svätý Silný, Svätý Nesmrteľný, zmiluj sa nad nami. (3×)

---

⁴²Donedávna sa v liturgii doxológia, dospev a zopakovanie vynechávalo, aby sa skrátila liturgia. Táto dlhšia forma je však pôvodná a vychádza z podoby, kde bol hymnus súčasťou recitovania žalmu počas procesií, pričom ako refrén po žalмовých veršoch slúžil dospev. Posledným veršom žalmu bola doxológia. Nakoniec, keď sa toto skončilo, sa zaspieval celý *tropár* ešte raz. Okrem liturgie sa dlhá podoba trojsvätého hymnu objavuje aj v utierni na konci Veľkého slávoslovía. Na ostatných miestach sa trojsväté objavuje ako modlitba, a teda v jednoduchej podobe, teda len trikrát zopakovaný *tropár*.

Malý typikon

Sláva: i teraz: Svätý Nesmrteľný, zmiluj sa nad nami.
Svätý Bože, Svätý Silný, Svätý Nesmrteľný, zmiluj sa nad nami.

V deň niektorých sviatkov sa Trojsvätá pieseň nahrádza iným *tropárom*.⁴³ Na Narodenie Pána (25. 12.), Bohozjavenie (6. 1.), na Lazárovu sobotu, Veľkú sobotu, Nedeľu Paschy a v celom Svetlom týždni a na sviatok Päťdesiatnice sa spieva *Jelícy vo Christá – Ktorí ste v Krista*. Tento *tropár* sa už nespieva v období posviatku uvedených sviatkov. Na sviatky úctyhodného a životodarného Kríža, teda na sviatok Povýšenia svätého Kríža (14. 9.), v Krížupoklonnú nedeľu a na Vynesenie drieb svätého Kríža (1. 8.) sa spieva *Krestú tvojemu – Tvojmu Krížu*. Hoci ide o iný text, forma prednesu týchto *tropárov* je zhodná s formou dlhej podoby Trojsvätej piesne, to znamená, že tiež obsahujú doxológiu a dospev, presne ako vo zvyčajnom trisagione. V *Jelícy vo Christá* je dospevom *vo Christá oblekóstesja, alilúija – Krista ste si obliekli, aleluja*. V *Krestú tvojemu* je dospevom *i svjatóje voskresénije tvoje slávim – a tvoje sväté vzkriesenie oslavujeme*.

PROKIMEN A ČÍTANIE APOŠTOLA

Ďalšou časťou liturgie je čítanie Apoštola, ktoré má na starosti čitateľ (*čtéc*). Pred jeho začiatkom sa spieva prokimen, zvaný aj Dávidov žalm. Skladá sa zo samotného prokimen⁴⁴ (krátkeho žalmoveho verša, ktorý sa opakuje, akýsi refrén) a z verša. Refrén aj verš vždy pochádzajú z jedného žalmu. Najprv zbor zaspieva prokimen, na čo čitateľ zaspieva verš. Zbor prokimen zopakuje. Čitateľ

⁴³Hoci nejde o *tropár* v užšom slova zmysle, ide o starší význam *tropára* ako krátkeho hymnu, ktorý sa pôvodne spieval ako refrén k žalmovým veršom.

⁴⁴Prokimenom sa označuje aj celá forma, aj jeho časť – refrén. Dalo by sa teda povedať, že prokimen sa skladá z prokimen^u a verša.

Malý typikon

na to zaspieva prvú polovicu prokimenu a zbor ho dokončí v dlhej podobe (so zopakovanými poslednými slovami).

Ak sa stretne dva a viac sviatkov, prokimeny sa môžu kombinovať, najviac však dva; najprv sa spieva prokimen vyššie položeného sviatku. Podoba spevu je takáto: Zbor zaspieva prvý prokimen, na čo čitateľ odpovie veršom prvého prokimen. Potom zbor zaspieva druhý prokimen, ktorý sa dokončí v plnosti, ako bolo opísané pri jednom prokimene.

Stretávame sa aj s iným spôsobom prednesu: dlhá podoba refrénu sa spieva prvé dva razy. Na konci, po kantorovom predspeve, sa už zaspieva len krátky dospev. Tento spôsob je však nepraktický z viacerých dôvodov. Dlhá podoba spevov, ktoré sa opakujú, má v byzantskej liturgii typicky význam ukončenia spevu. Dlhý dospev na konci je tiež praktický, pretože čitateľ má viac času nachystať si počas dospevu čítanie apoštola.

Opísaná schéma je praxou v katedrálnom chráme Povýšenia sv. Kríža a je v súlade s *Úpravami*. V iných chrámoch na Slovensku a v minulosti sme sa stretávali aj s odlišnou praxou. Ak je jeden prokimen, kantor spieva prokimen v dlhej podobe, na čo čitateľ odpovedá veršom a kantor potom prokimen zopakuje (v dlhej, prípadne krátkej podobe), čím sa spev končí. Ak sú prokimeny dva, kantor zaspieva prvý prokimen, čitateľ verš a kantor ukončí spev druhým prokimenom, po ktorom už verš nenasleduje. Táto forma je zjavne skrátenou podobou vyššie uvedenej schémy, ktorá má svoje paralely aj v iných bohoslužbách (prokimen alebo veľký prokimen na večerni). Taktiež v liturgických knihách z minulého storočia sa verše na prokimeny (ani aleluja) neuvádzali – spievanie prokimeny pozostávalo len z refrénu bez verša alebo akéhokoľvek opakovania.

Malý typikon

Po prokime ne čitateľ na výzvu diakona prečíta nadpis apoštola a po druhej výzve číta apoštola (spevom).⁴⁵ Treba dávať pozor, aby sa apoštol zhodoval s perikopou evanjelia, ktorú číta diakon. Preto sa vždy treba poradiť s duchovenstvom pred začiatkom liturgie, ktoré čítania sa berú.

ALELUJA A EVANJELIUM

Potom, ako čitateľ dočíta apoštola, nasleduje Evanjelium uvedené spevom trojnásobného *Allilúija – Aleluja* s veršami. *Aleluja* sa spieva tak, že ohraničuje verše. To znamená, že medzi spevy *Aleluja* sa vkladajú verše. *Aleluja* má zvyčajne dva verše, vtedy *Aleluja* zaznie trikrát. Ak sa stretne dva a viac sviatkov, *Aleluja* sa kombinuje podľa rovnakých pravidiel ako prokimen. Vtedy má štyri verše a *Aleluja* teda zaznie päťkrát, teda:

Aleluja (3x)

1. verš

Aleluja (3x)

2. verš

Aleluja (3x)

Aleluja (3x) prvého

1. verš prvého

Aleluja (3x) prvého

2. verš prvého

Aleluja (3x) druhého

1. verš druhého

Aleluja (3x) druhého

2. verš druhého

Aleluja (3x) druhého

---

⁴⁵Prednes apoštola spevom (podobne evanjelia a dokonca aj starozákonných parémii) je starobylá kresťanská prax prítomná na východe. Lekcionárové liturgické knihy – evanjeliár, apoštolár a parémijník – obsahovali texty čítaní spolu s hudobnou notáciou (takzvanou ekfonetickou notáciou), ktorá mala za cieľ zjednotiť spôsob spevu jednotlivých čitateľov a zabezpečiť, aby boli posvätné texty prednášané gramaticky správne s prízvukmi a dôrazmi na správnych miestach. Ekfonetická notácia sa považuje za jednu z najstarších hudobných notácií (objavuje sa od 9. storočia). Preto všetky čítania, či ide o evanjelium, apoštola alebo starozákonné čítanie, je potrebné prednášať spevom.

Malý typikon

Poradie veršov je podriadené hierarchii sviatkov. Ak sa vyskytne verš, ktorý je spoločný, môže sa vypustiť. Vtedy zaznie *Aleluja* len štyrikrát; taká situácia by sa však nemala vyskytnúť.

Podobne ako prokimen, aj *Aleluja* má určenie hlasu. Nápevy na *Aleluja* sa však u nás zachovali len čiastočne⁴⁶ a, žiaľ, zriedkakedy sa spievajú; najčastejšie sa používa univerzálny nápev, ktorý nereflektuje liturgický hlas. Preto je na mieste túto prax obnoviť. Ak sa *Aleluja* kombinuje, je zvykom, že sa všetky *Aleluja* spievajú podľa jedného nápevu, a to podľa hlasu prvého *Aleluja* (ide však o mierne zjednodušenie). Ideálne však je používať pri kombinácii predpísané melódie. Vtedy musí byť melódia zhodná s veršom, ktorý nasleduje. Ak by napríklad na nedeľu pripadol stredný svätý, *Aleluja* by sa spievalo hlasu a sviatku: prvé by bolo napr. 2. hlasu a druhé 4. hlasu. *Aleluja* by zaznelo päťkrát. Prvé dve *Aleluja* by sa teda spievali na 2. hlas a zvyšné tri na 4. hlas, ako demonštruje vyššie uvedená schéma.

Prokimen a *Aleluja* tvoria jeden celok, tak ako čítanie apoštola a evanjelia. Ak sa teda spieva jeden prokimen, na *Aleluja* sa spievajú verše len z jedného sviatku v zhode s prokimenom. Ak sa vyberú čítania zo sviatku a nie radové, prokimen a *Aleluja* musí zaznieť (aj) tomu sviatku. Hierarchia však musí ostať nezmenená.

EKTÉNIE PO EVANJELIU

Po biblických čítaniach nasledujú ekténie, ktoré premostujú *Liturgiu katechumenov* s *Liturgiou veriacich*. Ako prvá je Úpenlivá ekténia (*Jekteniá subúbaja*). Nazýva sa podľa naliehavej výzvy k modlitbe na jej začiatku. Na začiatku zaznejú dve výzvy, na ktoré zbor

---

⁴⁶*Aleluja* by sa malo spievať na nápev príbuzný nápevu pre prokimeny. V podkarpatskom prostredí sa zachovalo niekoľko nápevov. V notovej prílohe ich dopĺňame nápevmi rekonštruovanými zo starších prameňov, ktoré sa vzťahujú k tradícii karpatského rozpevu.

Malý typikon

odpovedá jednoduchým *Pane, zmiluj sa*. Potom nasledujú prosby s konkrétnym príhovorom, na ktoré sa odpovedá trojnásobným *Pane, zmiluj sa*. Pred poslednou prosbou za ľud sa môžu vložiť osobitné prosby (na úmysel). Na tie sa niekedy používa osobitný nápev.

Ak sa slúži liturgia za zosnulých, nasleduje ekténia za zosnulých (*o usópsich*). Spievajú sa tiež trojnásobné odpovede *Pane, zmiluj sa*. Zvyknú sa spievať na nápev ako na panychíde (smútočný nápev). Táto ekténia obsahuje aj výzvu, na ktorú sa odpovedá *Podáj, Hóspodi – Daruj nám, Pane* a ďalšiu, na ktorú sa odpovedá jednoduché *Pane, zmiluj sa*.

Ďalšou ekténiou v poradí je ekténia za katechumenov („za tých, ktorí sa pripravujú na krst“, *o oblašénnych*). V katedrálnom chráme sa zvykne spievať na iný (bulharský) nápev. Po šiestich prosbách nasleduje výzva na sklonenie hláv a záverečná doxológia. Táto ekténia sa však podľa *Úprav* skracuje: berie sa len päť prosieb a vynecháva sa výzva na sklonenie hláv. Tu by posledná odpoveď *Pane, zmiluj sa* mala byť dlhá v prípade, že je kňaz sám. Ekténia za katechumenov sa však berie celá, ak je katechumen prítomný na liturgii. V mnohých cerkvách sa táto ekténia vypúšťa. Podľa *Úprav* sa však má brať najmä v nedele a sviatky, ale môže sa brať aj každý deň. Na konci ekténie sa v súčasnom liturgikone uvádza diakonova výzva na vyhnanie katechumenov: „Čakatelia ohlásení na krst, odíďte! Ohlásení odíďte! Vy, ktorí ste ohlásení na krst, odíďte! Nech tu nezostane nikto z ohlásených a my veriaci sa znova a znova v pokoji modlime k Pánovi.“ Tá sa však podľa *Úprav* má vynechať vždy.

Na záver nasledujú dve ekténie za veriacich (*o vírnych*). Na tomto mieste sa začína *Liturgia veriacich*. Obe majú rovnakú štruktúru. Po prvej prosbe má kňaz modlitbu, preto, ak slúži bez diakona, je potrebné zvoliť dlhý nápev. Dlhý nápev treba na rozdiel od iných dlhých odpovedí spievať, aj keď je viacero kňazov, lebo modlitba je pre kňazov povinná. Potom nasleduje druhá prosba a doxológia. Jedna

Malý typikon

z týchto ekténií sa väčšinou vypúšťa. Podľa *Úprav*, ak sa berie ekténia za katechumenov, ekténia za veriacich by sa mala začínať výzvou „My veriaci, znova a znova...“, ako sa začína prvá ekténia za veriacich. Kňazi však majú povinnosť pomodliť sa modlitbu druhej ekténie za veriacich, preto sa tieto dve ekténie akoby prepoja a ukončí sa druhou ekténiou. Ak sa neberie ekténia za katechumenov, zvyčajne sa berie len druhá ekténia. Signálom pre kantora je zvolanie ekténie. Ak ide o zvolanie prvej ekténie („Lebo tebe patrí všetka sláva, česť a poklona...“), má čakať ešte druhú ekténiu. Ak ide o zvolanie druhej ekténie („Aby sme pod ustavičnou ochranou...“), ekténie sa končia a zbor pokračuje spevom Cherubínskeho hymnu.

Na tomto mieste teda mali zaznieť štyri až päť ekténií, často to však bývajú len dve (úpenlivá ekténia a druhá ekténia za veriacich).

CHERUBÍNSKY HYMNUS A VELKÝ VCHOD

Cherubínsky hymnus (alebo Cherubínska pieseň – *Cherubínskaja písň*), ktorý sa spieva počas veľkého vchodu a je ním prerušený, tvorí hudobné jadro svätej liturgie. Počas jej spevu sa duchovenstvo a ľud pripravuje na slávenie eucharistie. Spev by mal byť dlhý a tajomný, ako je na jej začiatku: „My cherubínov tajomne predstavujeme“. Mal by byť imitáciou anjelského spevu. V texte sa zdôrazňuje zanechanie svetských starostí a prepojenie s nebeskou liturgiou, so spevom anjelov, na ktorej sa ľud mysticky podieľa. Keďže text nie je rozsiahly, nápev by mal byť melizmatický⁴⁷ a pomalý. Počas spevu hymnu diakon okiada chrám (modliac sa 50. žalm) a kňaz sa modlí

---

⁴⁷Teda na jednu slabiku by malo pripadnúť viac tónov. Protikladný termín *sylobický* znamená, že na jednu slabiku by mal pripadnúť práve jeden tón. Melódia, ktorá pripadne na jednu slabiku, sa nazýva melizmou. Melizmy však mávajú

Malý typikon

dlhú modlitbu. Keď sa diakon vráti do svätej, spolu s kňazom sa modlia text Cherubínskeho hymnu tri razy, pričom po každom raze sa poklonia. Potom podídu k žertveníku a berú pripravené dary. Na tomto mieste sa hymnus prerušuje, kňaz v sprievode vychádza z chrámu nesúc obetné dary a robí veľký vchod so zvolaním. Najprv zvolá diakon a potom kňaz.

Samotný hymnus sa skladá zo štyroch veršov a záverečného *Aleluja*. Po treťom verši sa spev prerušuje, je veľký vchod, na ktorého zvolanie sa odpovedá *Amen* a pokračuje spev zvyškom hymnu. Kantor by mal zvoliť vhodný nápev aj dĺžkou aj charakterom. Ak zbor spieva krátky nápev a kňaz nestihne urobiť všetky úkony, pokračuje v speve (opakuje ho), kým duchovenstvo nie je pripravené na vchod. Nápev pre Cherubínsky hymnus by mal byť dostatočne dlhý, aby duchovenstvo nebolo pod časovým stresom, v pokojnom tempe a sústredene vykonalo všetky úkony a pomodlilo sa všetky predpísané modlitby.

Keď duchovenstvo vstúpi do svätej cárskymi dverami a zbor pokračuje v speve Cherubínskeho hymnu, hlavný slúžiaci kňaz ukladá obetné dary na svätú trapézu a okiada ich, pričom sa modlí predpísané hymny. Potom majú spolu s diakonom dialóg. Nakoniec diakon vychádza diakonskými dverami pred cárské dvere a prednáša ekténii. Aj tento čas musí zbor preklenúť vhodnou dĺžkou spevu, podobne ako pri prvej polovici hymnu. Ak na liturgii nie je diakon, dialóg sa vynecháva, preto sa druhá polovica hymnu zvykne spievať mierne rýchlejšie. Spev by mal však ostať dôstojný a nie oveľa rýchlejší než prvá polovica.

Ďalej nasleduje prosebná ekténia. Podľa *Úprav* sa na tejto ekténii berú prinajmenšom štyri prosby, na ktoré sa odpovedá *Pane, zmiluj sa*. V minulosti sa skracovala na dve prosby alebo sa úplne

---

spravidla viac než dva tóny. Bývajú to dlhšie úseky. Cherubínsky hymnus by mal obsahovať množstvo týchto meliziem.

Malý typikon

vynechávala. Táto ekténia sa môže brať aj v plnej podobe, s piatimi prosbami, na ktoré sa odpovedá *Pane, zmiluj sa*, s šiestimi prosbami, na ktoré sa odpovedá *Podáj, Hóspodi – Daruj nám, Pane* a so záverečnou výzvou, na ktorú sa odpovedá *Tebí, Hóspodi – Tebe, Pane*. Táto ekténia (len s mierne inými prosbami) sa vyskytuje aj pred modlitbou *Otče náš*. Či sa táto ekténia skrakuje na štyri prosby alebo sa berie celá, kňaz má po štvrtej prosbe modlitbu. Preto, ak je sám, zbor spieva dlhú odpoveď.

BOZK POKOJA A SYMBOL VIERY

Bozk pokoja sa skladá z dialógu medzi kňazom a zborom, počas ktorého si duchovenstvo vymieňa bozk pokoja. U ľudu tento zvyk zanikol. Po ňom (po diakonovej výzve „Dvere, dvere, premúdrost vnímajme.“) nasleduje symbol viery, ktorý sa spieva na každej liturgii. Niekde sa len recituje (hovoreným hlasom), na to však nie je opodstatnenie: mal by sa spievať na jednoduchý recitatívny nápev, tak aby sa doň jednoducho vedel zapojiť aj ľud a aby vynikol vyznávaný text. Buď ho spieva celé zhromaždenie, alebo ho vedie čitateľ zo stredu chrámu a zhromaždenie sa pridáva.

ANAFORA

Anafora sa začína diakonovým zvolaním *Stáňim dôbri, stáňim so stráchom – Stojme dôstojne a v bázni*. Po dialógu zbor spieva *Svját, svját, svját – Svätý, svätý, svätý*. Počas spevu sa kňaz modlí modlitbu pred slovami ustanovenia. Nápev a tempo treba zvoliť podľa toho. Nápevy však pôvodne majú charakter odpovedí. Preto takýto nápev by mal byť základným. Po slovách ustanovenia nasleduje spev

Malý typikon

počas epiklézy *Tebé pojem – Ospevujeme ta*. Modlitba epiklézy, ktorú sa modlia kňazi s diakonom, je dlhšia v porovnaní s dĺžkou spevu *Ospevujeme ta*. Preto jeho nápev má byť dostatočne dlhý v pomalom tempe. Ide však o oslavný text; preto je vhodný pomalý, ale dôstojný nápev.

HYMNUS BOHORODIČKE – MEGALYNARION

Po epikléze nasleduje zvolanie s výzvou k úcte Presvätej Bohorodičky, na čo zbor odpovedá hymnom nazývaným aj *Megalynarion*, v preklade zvelebovanie. Jeho zvyčajná podoba (*Dostójno jest – Dôstojné je*) sa zvykne spievať na stichirový nápev podľa hlasu daného týždňa. Delenie hymnu by malo byť v súlade s originálnym textom. Aj preto delíme začiatok spevu: *Dôstojné je velebiť * teba, Bohorodička, * ... – Dostójno jest jáko voistinu * blažiti tá, Bohoródicu, * ...* napriek tomu, že slovenský preklad nie je úplne presný.

Ak sa slúži liturgia za zosnulých, namiesto *Dôstojné je* sa spieva *Spasáj nadŕijuščyjjasja – Najčistejšia Bohorodička* na osobitný bulharský nápev 6. hlasu.

Na mnohé veľké sviatky sa namiesto *Dostójno jest* spieva *Velebenie a irmos 9. piesne kánonu utierne*, nazývané tiež *zadostojník* (*zadostojník*). *Velebenie* sa začína slovami *Veličáj, duše mojá – Zvelebuj, moja duša* a pokračuje podľa sviatku. Napríklad na Bohozjavenie vyzerá takto:

Veličáj, duše mojá * vo Iordáňi * krestívšahosja Carjá Christá.

Zvelebuj moja duša, * Kráľa Krista, * ktorý sa dal pokrstiť v Jordáne.

Malý typikon

Zadostojník nemusí vždy obsahovať velebenie. Napríklad na sviatok Stretnutia sa na miesto velebenia spieva prvý verš piesne *Boboródice Divo – Boborodička Panna*. Po velebení sa spieva irmos 9. piesne kánonu sviatku, ktorý sa celý spieva na utierni sviatku. Kánon na veľké sviatky, a teda aj irmos jeho 9. piesne, má vlastný nápev. Tento nápev môže byť náročnejší (niekedy melizmatický) a je potrebné si ho dopredu pripraviť.

MODLITBA PÁNA – OTČE NÁŠ

Po megalynarione nasleduje dialóg medzi kňazom a zborom a prosebná ekténia pred modlitbou *Otče náš – Otče náš*. Táto ekténia na rozdiel od tej po Cherubínskom hymne sa nevynecháva, ani neskracuje. Skladá sa z piatich prosieb, na ktoré sa odpovedá *Pane, zmiluj sa*, pričom po štvrtej, ak je kňaz sám, sa spieva dlhý nápev, a zo šiestich výziev, na ktoré sa odpovedá *Podáj, Hóspodi – Daruj nám, Pane*. Ekténia je ukončená výzvou, na ktorú zbor odpovie *Tebe, Pane*.

Samotná modlitba *Otče náš* sa zvykne podobne ako *Dôstojné* je spievať na stichirový nápev podľa hlasu týždňa. Zaužívané sú aj nápevy stichirových podobnov 1. hlasu *Nebésnych činóv*, 2. hlasu *Jehdá ot dréva* a 8. hlasu *Ó preslávnaho čudesé*. Modlitba sa zvykne spievať aj na jednoduchý recitatívny nápev bez určenia hlasu.

Po modlitbe *Otče náš* nasleduje dialóg medzi duchovenstvom a zborom a výzva na sklonenie hláv, počas ktorej sa kňaz modlí modlitbu. Na výzvu preto zbor odpovedá dlhým nápevom *Tebí, Hóspodi – Pred tebou, Pane*. Po doxológii sa kňaz modlí kajúce modlitby, a preto na odpoveď *Amen* treba tiež zvoliť dlhý nápev a spievať ho dostatočne pomaly. Potom diakon zvoláva *Vónmim! – Vnímajme!*

Malý typikon

a kňaz *Svjatája, svjatým – Sväté svätým*, berie do rúk Baránka a láme ho. Počas toho zbor spieva *Jedin svját – Jediný je svätý*.

SVÄTÉ PRIJÍMANIE

Sväté prijímanie je rozdelené do dvoch častí. Najprv prijíma duchovenstvo vo svätyni, potom po diakonovej výzve prijíma ľud. Počas oboch sa spieva pričasten nazývaný aj *kinonik* – spev k *pričás-tiju*, teda k svätému prijímaniu.

Po skončení prijímania duchovenstva vychádza diakon zo svätyně a zvoláva *So stráchom Bóžijim i víroju pristupíte – S Božou bázňou a s vierou pristúpte*, na čo zbor odpovedá *Blahosloven hrijádyj vo imja Hóspodne – Požebnaný, ktorý prichádza v mene Pánovom* a nasleduje prijímanie ľudu. Pred svätým prijímaním sa ľud modlí kajúcnu modlitbu *Viruju, Hóspodi, i ispoviduju – Verím, Pane, a vyznávam*. Ide o pôvodne tichú modlitbu. To je aj dôvod, prečo sa nespieva, ale ticho recituje – ide o osobnú modlitbu. Je to teda jediný text na liturgii, ktorý sa nespieva. Správne by sa mal ľud túto modlitbu modliť po diakonovom zvolaní (teda tesne pred prijímaním ľudu), no je zaužívané sa ju modliť hneď po *Jediný je svätý*, napriek tomu, že o tom *Úpravy* nič nehovoria.

Pričasten je menlivá časť, ktorá sa tiež kombinuje, ak sa zide viac sviatkov. Tu však neplatí obmedzenie o počte, ako napríklad pri tropároch, pretože prijímanie zvykne trvať dlhšie a čas je potrebné vyplniť spevom. Poradie pričastnov by malo kopírovať hierarchiu sviatkov, je však možné pričastny voľne opakovať a spievať ich na rôzne nápevy. Ak je potrebné čas vyplniť ďalším spevom, odporúča sa vybrať oslavné texty (napríklad žalмовé) týkajúce sa Krista. Nemali by tu zaznieť texty venované Bohorodičke. V bratislavskej katedrále sa v nedeľu zvykne spievať žalm 150 s refrénom *Allilúija*.

ĎAKOVNÉ HYMNY PO SVÄTOM PRIJÍMANÍ

Po sv. prijímaní nasledujú dva spevy: *Vídichom svít istinnyj – Videli sme pravé svetlo* a *Da ispolnátsja ustá náša – Nech sa naplnia ústa naše*, ktoré sa týkajú sv. prijímania. Preto je vhodné, aby sa spievali na rovnaký nápev. Zvykne sa voliť stichirový nápev druhého hlasu,⁴⁸ no sú zaužívané aj iné nápevy. Počas spevu *Nech sa naplnia* kňaz odchádza k žertveníku, kam odnáša sväte nádoby, pokrovce a ostatné. V minulosti kňaz zvykol počas tohto požívať zvyšné sväte dary. *Úpravy* však tento zvyk zakazujú: mali by sa požívať po zaambónnej modlitbe alebo až po skončení svätej liturgie.

ZÁVER SVÄTEJ LITURGIE

Po ďakovných hymnoch nasleduje ďakovná ekténia a zaambónna modlitba. Po nej zbor spieva *Búdi ímja Hóspodne blahoslovénno – Nech je požehnané Pánovo meno* (3-krát) a žalm 33. Pri všednodenných liturgiách sa žalm zvykne vypúšťať, no pri slávnostiach by sa mal brať.⁴⁹ Spieva sa zvyčajne na dva zbory. Počas neho sa rozdáva antidor, ktorý je určený pre všetkých. Ak sa spieva žalm, nápev spevu *Nech je požehnané* sa zvykne spievať na nápev podobný tropáru 4. hlasu, ako je to na večierni, ale nie je to pravidlom. Ak sa žalm nespieva, volí sa jednoduchý recitatívny nápev. Liturgia sa končí požehnaním a prepustením. Záverečná doxológia sa spieva na jednoduchý recitatívny nápev ako *Nech je požehnané*.

---

⁴⁸Hymnus *Vídichom svít istinnyj – Videli sme pravé svetlo* je v skutočnosti stichira na *Hóspodi, vozzvách* na večierni sviatku svätej Päťdesiatnice zložená na 2. hlas. Preto je najvhodnejšie spievať tento hymnus práve na 2. hlas.

⁴⁹Aktuálne *Úpravy* o tom hovoria: „Spievať 33. žalm sa odporúča.“ Môže sa teda brať na každej liturgii.

Malý typikon

Po prepustení sa na výzvu kňaza môže spievať *Polychronion* (*mnoholítstvijs*). Ak je *mnoholítstvijs* biskupovi, spieva sa po grécky *Ton Despótin*. Ak sa slúžila liturgia za zosnulých, zvykne nasledovať Panychída, ak nie, spieva sa len *Vičnaja pámjat' – Večná pamiatka*, vždy však na kňazovu výzvu.

PO SVÄTEJ LITURGII

Po svätej liturgii je podobný priestor ako pred jej začiatkom. Môžu sa spievať ďakovné a oslavné piesne Bohorodičke (častý je bohorodičník *Ne imamy inýja pómošči – Nemáme inej pomoci*), alebo liturgické časti z večierne a utierne sviatku, ktorý sa slávi. Možné je spievať aj tropáre a kondáky sviatku. Často sa zvykne spievať Polyelej a velebenie sviatku s vybranými žalmovými veršami, alebo velebenie samotné. Na sviatky anjelov a v pondelok velebenie anjelom a beztelesným silám, na sviatky Bohorodičky a v stredu sa môže univerzálne spievať Máriino zvelebovanie *Veličit duša mojá Hóspoda – Velebí moja duša Pána*, na sviatky sv. Kríža a v piatok velebenie z Povýšenia sv. Kríža (14. 9.) a podobne. V nedeľu (keď sa na utierni spieva Polyelej)⁵⁰ a na polyelejné sviatky sa môže spievať Polyelej.

Na sviatky s celonočným bdením je myrovanie: pomazanie požehnaným olejom a rozdávanie antidoru. U nás sa nezvykne konať na svojom mieste na utierni, ale po svätej liturgii. Vtedy sa 33. žalm nezvykne spievať po *Nech je požehnané*, ale počas myrovania, pretože antidor sa rozdáva len raz.

---

⁵⁰To, či sa v nedeľu na utierni spieva alebo nespieva Polyelej, udáva tabuľka katiziem v typikonoch alebo na konci každoročného *Ustávu*. Polyelej sa v utierni spieva ako tretia katizma. Na stredné a vyššie sviatky sa Polyelej spieva vždy (z toho pochádza aj ich označenie ako *polyelejné sviatky*).

ŠTRUKTÚRA SVÄTEJ BOŽSKEJ LITURGIE SVÄTEHO BAZILA VEĽKÉHO

ÚVOD

Liturgia svätého Bazila Veľkého je osobitný typ svätej liturgie, ktorý sa slávi na niektoré príležitosti, teda len zopárkrát v roku: Na predvečer Narodenia Pána, predvečer Bohozjavenia, sviatok sv. Bazila Veľkého (1. 1.), v päť veľkopôstnych nediel, na Veľký štvrtok a Veľkú sobotu.

Má rovnakú štruktúru ako liturgia svätého Jána Zlatoústeho a pre ľud je rozdiel medzi nimi len málo postrehnuteľný. Miesto, kde sa líšia, je anafora, v rámci ktorej majú kňazi odlišné modlitby. Modlitby v Bazilovej liturgii sú celkovo dlhšie, čo sa odráža aj v spevoch, ktoré sa počas nich spievajú. Ich text je väčšinou rovnaký, no kvôli dlhším modlitbám sa používajú osobitné, dlhšie nápevy. V nasledujúcich odsekoch zhrnieme rozdiely relevantné pre spev.

ROZDIELNE ČASTI V LITURGII SVÄTEHO BAZILA VEĽKÉHO

Nápevy na Bazilovej liturgii sa menia až na dialóg anafory, no v bratislavskej katedrále je zvykom spievať Blaženstvá na osobitný nápev. Nejde však o pravidlo. Taktiež sa zvykne spievať iný nápev na Symbol viery.

Na špecifický nápev sa v Anafore spievajú už prvé odpovede: *Milost míra, žértvu chvalénija – Milost pokoja, žervu chvály, I dúchovi*

Malý typikon

tvojemú – I s tvojím Duchom a Ľmami ko Hóspodu – Máme ich u Pána, napriek tomu, že počas nich kňazi nemajú žiadne dlhšie úkony.

Nasledujúci spev *Dostójno i právedno jést – Je dôstojné a správne* je už dlhší opodstatnene, pretože počas neho majú kňazi dlhšiu modlitbu. Podobne je to s ďalšími časťami: *Svját, svját, svját – Svätý, svätý, svätý, Tebé pojém – Ospevujeme ta* a *I vsích i vsjá – I na všetkých i na všetko*. Osobitné sú aj nápevy na odpovede *Amen* po slovách ustanovenia.

Bazilova liturgia má aj osobitný hymnus – ide o špeciálny megalynarion *O tebí rádujetsja – Z teba, Milostiplná* spievaný na osobitný nápev.

Všetky spomenuté nápevy treba spievať dostatočne pomaly, aby sa kňazi stihli v pokoji pomodliť predpísané modlitby.

SVÄTÁ LITURGIA S ARCHIJEREJOM

Úvod

V prípade, že svätú liturgiu slúži aj archijerej (biskup), robia sa v nej niektoré zmeny. To, ako sa má slúžiť liturgia, ktorú slúži archijerej, obsahuje kniha *Archijeratikon*. V našej cirkvi existujú dva druhy takýchto liturgií: *archijerejská liturgia* alebo *liturgia s archijerejom*. Archijerejská liturgia je plná liturgia, ktorá obsahuje množstvo osobitných obradov, žehnaní a pod., týkajúcich sa archijereja. Takáto liturgia sa slávi najmä na sviatky, slávnosti, návštevy archijereja a pod. Liturgia s archijerejom je naopak obyčajná svätá liturgia, ktorú slúži archijerej, do ktorej sa pridáva len zopár osobitných častí z archijerejskej liturgie. Slúži sa často (napr. vo všedný deň), keď je prítomný archijerej, pričom nie je osobitný sviatok alebo zvláštna príležitosť.

ARCHIJEREJSKÁ LITURGIA

Takáto liturgia sa začína procesiou, slávnostným vstupom do chrámu. Zástup sa zastaví v predsieni, kde diakon zvolá:

Diakon: Da blahoslovít tá Hosód' ot Sióna, i úzriši blahája Ierusalímu vo vsjá dní životá tvojehó, vsebdá, nýňi i prísno i vo víki vikóv. – Nech tá žehná Pán zo Siona, aby si videl šťastie Jeruzalema po všetky dni svojho života, teraz i vždycy i na veky vekov.

Malý typikon

Zbor: Amíň. – Amen.

A zbor spieva *Budí imja Hóspodne blaboslovénno* – *Nech je požehnané Pánovo meno*, alebo *megalynarion* dňa, väčšinou *Dostójno jést* – *Dôstojné je*, alebo ak je Pánov sviatok, sviatok Bohorodičky alebo svätého, keď sa spieva *zadostojník*, mal by sa spievať *irmos* 9. piesne (ako v *zadostojníku*), ale bez velenia. Tento spev by mal byť dostatočne dlhý, lebo počas neho vchádza zástup do chrámu, archijerej prichádza na začiatok zástupu a modlí sa s diakonmi a kňazmi zvyčajný začiatok po *Otče náš* s troma tropármi. Potom odchádza pred ikonostas a pred ikonami Krista, Bohorodičky a pred cárskymi dverami sa modlí vždy jednu modlitbu.

Ak nie je oblečený v plných biskupských rúchach, pokračuje obliekanie biskupa. Ešte predtým, hneď potom ako dokončí modlitbu pred cárskymi dverami, otočí sa k ľudu a žehná ho, zbor na to odpovedá: *Tón despótin ké archijeréa imón, Kýrie fýlatte, is pollá éti, désputa* alebo len *Is pollá éti, désputa*. Potom ide na svoje miesto (trón) a pokračuje obliekanie. Archijerej si oblieka jednotlivé časti odevu. Každá je sprevádzaná modlitbou a má rovnakú štruktúru:

Diakon: *Hóspodu pomolímsja. – Modlime sa k Pánovi.*

Zbor: *Hóspodi, pomíľuj. – Pane, zmiluj sa.*

Diakon: nasleduje modlitba ku konkrétnej časti odevu, ktorá sa končí: *nýňi i prísno i vo víki vikóv. – teraz i vždycky i na veky vekov.*

Zbor: Amíň. – Amen.

Toto sa zopakuje osemkrát. Keď prijíma náprsné ikony a kríž (dokopy môžu byť až tri), diakon len prednáša modlitbu bez výzvy, na čo zbor odpovedá *Amen*. Tým sa končí obliekanie. Ak archijerej príde už oblečený, celá táto časť sa preskakuje.

Nakoniec berie sviečky *dikirion* a *trikirion*, pričom diakon zvoľáva:

Diakon: *Táko da prosvitítsja svít tvój pred čelovíki, jáko da vídat dóbraja dilá tvojá i proslávjat Otcá nášeho, íže jést na nebesích, vsehdá, nýňi*

Malý typikon

i prísno, i vo víki vikóv. – Nech tak svietai tvoje svetlo pred ludmi, aby videli tvoje dobré skutky a oslavovali nášho Otca, ktorý je na nebesiach, teraz i vždycky i na veky vekov.

Zbor: Amen.

Biskup: Hóspodi, Hóspodi, prizrí s nebesé i vížd', i posíti vinohrád séj i soverší jít, jehóže nasadí désnica tvojá, Hóspodi, búdi ruká tvojá na sýna čelovíčeska, jehóže ukripíl jesí sebí. – Pane, Pane, zbliaadni z neba, podívaj sa, navštív túto vinicu a chráň ju, veď ju vysadila tvoja pravica, Pane, nech je tvoja ruka nad synom človeka, ktorého si si ty vyvolil.

A biskup žehná na štyri svetové strany (východ západ, juh a sever). Buď zvolá štyrikrát (zopakuje to isté zvolanie), vtedy zbor trikrát odpovie *Is pollá éti, déspota* a štvrtý raz *Tón despótin ké archijeréa imón, Kýrie fýlatte, is pollá éti, déspota*, alebo zvolá len raz a zbor spieva *Tón despótin...* zatiaľ čo archijerej štyrikrát žehná.

Potom sa liturgia začína zvyčajným spôsobom s tým rozdielom, že kňazi a posluhujúci sú zhromaždení popri biskupovom tróne, diakon stojí pred cárskymi dverami ako obyčajne a jeden kňaz je vo svätyni pred prestolom. Ten po diakonovom zvolaní *Požehnaj, vladyka* prednáša *Požehnané kráľovstvo...*

Liturgia prebieha podľa poriadku až do malého vchodu, keď po modlitbe kňaz prechádza s diakonom nesúcim evanjeliár pred cárské dvere.

Diakon: Premúdrost'. Prostí. – Premúdrost'. Stojme úctivo!

Ak je (Pánov) sviatok, ktorý má vlastný vchodný verš, diakon k zvolaniu pripojí aj tento vchodný verš. Potom všetko duchovenstvo na čele s biskupom sa klania a spieva ľubozvučne (*so sladkopínijem*):

Duchovenstvo: Priidíte, poklonímsja i pripadém ko Christú. – Podte, pokloňme sa a padnime pred Kristom.

Malý typikon

Biskup berie do rúk dikirion a trikirion, prednáša nasledovné slová a žehná na štyri svetové strany.

Biskup: *Christé, svíte istinnyj, iže prosviščájaj i osvjaščájaj vsjákaho čelovíka brjaduščaho v mír. – Kriste, pravé svetlo, ktoré osvecuje a posväcuje každého človeka prichádzajúceho na svet.*

Da znamenátsja na nás svít licá tvojebó, da v ném chodášče úzrim svít neprikosnovénnyja tí slávy. – Ukáž nám svetlo svojej tváre ako znamenie, aby sme v ňom kráčajúc, uzreli svetlo tvojej neprístupnej slávy.

Naprávi stopý náša na dílo zápovidej tvojích. – Riad' naše kroky na cestu tvojích prikázaní.

Molítvami prečístyja tí Mátere, Christé Bóže náš, spasí nás. – Pre modlitby tvojej prečistej Matky, Kriste Bože náš, spas nás.

Zbor: *Is pollá éti, déspota. alebo: Na mnóhaja líta, vladýko.*

Opäť, ako pri prvom žehnaní, archijerej môže zvolanie rozdeliť na štyri časti a žehnať, pričom zbor po každom žehnaní odpovie *Is pollá*, alebo ho povie naraz a zbor odpovie jedenkrát na konci, počas čoho archijerej žehná na štyri svetové strany.

Potom duchovenstvo a posluhujúci vchádzajú do svätyne, biskup prijíma kadidlo, diakon berie sviečku a spoločne okiadzajú celý chrám: svätyňu, ikonostas, chóry a celý ľud. Počas toho zbor spieva refrén vchodného podľa dňa:

Zbor: *Spasí ny, Síne Bózij, ... pojúščija tí: Allilúija. – Spas nás, Synu Boží, ... tebe spievame: Aleluja.*

Zbor spieva tento spev na dlhý ťahavý nápev, alebo spev opakuje dovtedy, kým sa archijerej s diakonom nevrátia do svätyne. Na to spieva zbor príslušné tropáre a kondáky.

Trisagion má taktiež iný poriadok na archijerejskej liturgii. Je zvykom spievať trisagion po grécky, zbor ho však môže zaspievať aj v jazyku ľudu. Poriadok trojsvätej piesne je takýto: zbor zaspieva

Malý typikon

tropár⁵¹ dvakrát, tretie opakovanie zaspieva celé duchovenstvo (zvyčajne po grécky). Na to diakon prednesie:

Diakon: *Vozdadíte slávu Christú Bóbu nášemu – Vzďajte slávu Kristovi, nášmu Bohu.*

Zbor odpovie doxológiou (*Sláva: i teraz: alebo po grécky*):

Zbor: *Dóxa Patrí ke Ijó ke Agió Pnévmati, ke nýn ke aí ke is tús éonas ton éónon. Amín.*

A dospieva trisagion podľa poriadku: najprv dospev a nakoniec zopakuje tropár ešte raz. Ak spieva zbor trisagion po grécky, pred záverečným zopakovaním zvolá sólista *Dýnamis!*, čo znamená „nahlas“, pretože posledné opakovanie by malo byť pomalšie a hlasnejšie ako predošlé. Ak je sviatok, počas ktorého sa spieva iný tropár na mieste trojsvätého (*Jelícy vo Christá alebo Krestú tvojemú*), spieva tento spev rovnakým spôsobom.

Ďalej pokračuje liturgia. Po skončení evanjelia, ako zbor zaspieva *Sláva tebí, Hóspodi, sláva tebí – Sláva tebe, Pane, sláva tebe*, diakon dáva pobozkať evanjeliár biskupovi, ktorý berie dikirion a trikirion a žehná ľud. Na to zbor odpovedá *Is pollá éti désputa*.

Ďalším rozdielom v archijereskej liturgii je veľký vchod. Pred začiatkom vchodu počas spevu Cherubínskeho hymnu po zvyčajných modlitbách pri prestole, ide archijerej k žertveníku a dokončuje proskomídiu.⁵² Počas vchodu sa archijerej postaví do cárskych dverí alebo na ambón a prijíma obetné dary od diakona a kňazov, ktorí vychádzajú v procesii ako zvyčajne. Najprv zvolá diakon, následne kňaz spomínajúc prítomného archijereja (ak je prítomných viac biskupov, môžu ich spomínať viacerí kňazi postupne), nakoniec zvolá biskup. Až na biskupovo zvolanie odpovedá zbor *Amen* a pokračuje v speve

---

⁵¹Pozri pozn. 43.

⁵²Táto časť môže zabráť dosť času, preto je potrebné zvoliť dlhší nápev pre Cherubínsky hymnus. Je tiež možné, že archijerej túto časť vynechá, takže sa s ním treba dopredu poradiť, aby zbor zvolil vhodný nápev pre Cherubínsky hymnus.

Malý typikon

Cherubínskeho hymnu. Po dokončení Cherubínskeho hymnu, po uskutočnení všetkých úkonov môže archijerej vyjsť a žehnať ľudí.⁵³

Ďalej prebieha svätá liturgia zvyčajným spôsobom až do záveru prijímania. Na tomto mieste vychádza kňaz a žehná ľud:

Biskup: Spasí, Bóže, ľúdi tvojá, i blahosloví dostojánije tvoje. – Spas, Bože, svoj ľud a požehnaj svoje dedičstvo.

Zbor: Is pollá éti déspota.

Vídichom svít ístinnyj... – Videli sme pravé svetlo...

Poslednou zmenou je úplný záver svätej liturgie. Na výzvu *Sláva tebi, Christé Bóže upovánije naše, sláva tebi – Sláva tebe, Kriste Bože naša nádej, sláva tebe* odpovedá zbor:

Zbor: Sláva Otcú i Synu i Svjatómu Dúchu, i nýňi i prísno i vo víki vikóv. Amíň. Hóspodi pomíľuj, Hóspodi pomíľuj, Hóspodi pomíľuj, vladýko blahosloví. – Sláva Otcu i Synu i Svätému Duchu, i teraz i vždycy i na veki vekov. Amen. Pane, zmiluj sa, Pane, zmiluj sa, Pane, zmiluj sa, vladyka, požehnaj.

Po prepustení zvykne kňaz prednášať výzvu na mnoholítstvi je biskupovi, na čo zbor spieva *Tón despótin...*

LITURGIA S ARCHIJEREJOM

Pri svätej liturgii *s archijerejom* ide vlastne o skrátenú verziu archijerejskej liturgie, alebo liturgiu, v ktorej archijerej slúži ako kňaz, no s niektorými vsuvkami z archijerejskej liturgie.

Liturgia sa začína štandardne s archijerejom vo svätyni. Pred zvolaním *Blahoslovénno cárstvo – Požehnané kráľovstvo* však archijerej žehná ľud, na čo zbor zaspieva *Is pollá éti déspota*.

---

⁵³Archijeratikon píše *I byvájat po obyčaju osinénije*, nepredpisuje však, či má zbor spievať *Is pollá éti déspota*, niekde je to však zvykom.

Malý typikon

Ďalšie žehnanie sa nachádza po evanjeliu. Zbor opäť odpovie *Is pollá éti dés-pota* ako na archijerejskej liturgii.

Rovnako ako na archijerejskej liturgii, zvolanie *Is pollá éti dés-pota* sa nachádza aj po prijímaní ako odpoveď na *Spasí, Bóže, ľúdi tvojá... – Spas, Bože, svoj ľud...* Potom pokračuje zbor *Vídichom svít ístinnyj... – Videli sme pravé svetlo...*

Posledná zmena od liturgie bez archijereja je na konci, kde v prepustení zbor spieva: *Sláva: I nýňi: Hóspodi pomíľuj. 3× Vladýko, blahosloví – Sláva: i teraz: Pane, zmiluj sa. 3× Vladyka, požehnaj.*

Svätá božská liturgia
nášho otca svätého
Jána Zlatoústeho

BOŽSKÁ LITURGIA NÁŠHO OTCA SVÄTÉHO JÁNA ZLATOÚSTEHO

Diakon: Požehnaj, vladyka!

Kňaz: Požehnané kráľovstvo Otca i Syna i Svätého Ducha teraz i vždycky i na veky vekov.

Lud:

A - men.

VELKÁ EKTÉNIA

Diakon: Modlime sa v pokoji k Pánovi.

Lud opakuje po každej prosbe:

Pa - ne, zmiluj sa.

Diakon: Za pokoj zhora a za spásu našich duší modlime sa k Pánovi.

Pa - ne, zmiluj sa.

1 Za mier na celom svete, za blaho svätých Božích cirkví a za zjednotenie všetkých modlime sa k Pánovi.

2 Za tento svätý chrám a za tých, čo doň vstupujú s vierou, nábožnosťou a s Božou bázňou, modlime sa k Pánovi.

Liturgia svätého Jána Zlatoústeho

1 Za veľkňaza všeobecnej cirkvi, nášho svätého otca *povie meno*, rímskeho pápeža, modlime sa k Pánovi.

2 Za nášho najosvietenejšieho otca arcibiskupa a metropolitu *povie meno*, bohumilého otca biskupa *povie meno*, za ctihodných kňazov a diakonov v Kristovi, za všetko duchovenstvo a ľud modlime sa k Pánovi.

1 Za tých, čo spravujú a ochraňujú našu krajinu, modlime sa k Pánovi.

2 Za toto mesto (*alebo* Za túto obec *alebo* Za tento svätý dom), za všetky mestá, obce, krajiny a za tých, ktorí v nich podľa viery žijú, modlime sa k Pánovi.

1 Za priaznivé počasie, hojnosť plodov zeme a za pokojné časy modlime sa k Pánovi.

2 Za cestujúcich, chorých, trpiacich, zajatých a za ich záchranu modlime sa k Pánovi.

Keď sa koná spomienka na všetkých zosnutých, pridávajú sa tieto prosby:

1 Za duše všetkých zosnutých v pravej viere, v nádeji na vzkriesenie a večný život, za našich otcov a bratov, za zakladateľov a dobrodincov tohto svätého chrámu, za našich rodičov a príbuzných, tu pochovaných a zapísaných i za všetkých pravoverných kresťanov. Nech všetci dosiahnu blažený pokoj, modlime sa k Pánovi.

2 Aby obstáli pred prísnyim Kristovým súdom a vošli do krajiny živých, do vlasti svetla, kde v pokoji odpočívajú všetci spravodliví svätí, modlime sa k Pánovi.

Za jednotlivých zosnutých:

1 Za Božieho služobníka (*alebo* Božiu služobníčku *alebo* Božích služobníkov) *povie meno*, za jeho (*alebo* jej *alebo* ich) blaženú pamiatku, za

Liturgia svätého Jána Zlatoústeho

odpustenie všetkých jeho (*alebo* jej *alebo* ich) vedomých i nevedomých prehrešení modlime sa k Pánovi.

2 Aby obstál (*alebo* obstála *alebo* obstáli) pred prísnyim Kristovým súdom a vošiel (*alebo* vošla *alebo* vošli) do krajiny živých, do vlasti svetla, kde v pokoji odpočívajú všetci spravodliví svätí, modlime sa k Pánovi.

1 Za oslobodenie od všetkého nášho zármutku, hnevu a núdze modlime sa k Pánovi.

2 Zastaň sa a spas nás, zmiluj sa a zachráň nás, Bože, svojou milosťou.

Presvätú, prečistú, preblahoslavenú a slávnu Vládkyňu našu, Bohorodičku Máriu, vždy Pannu i všetkých svätých spomínajúc, sami seba, druh druhu i celý náš život Kristu Bohu oddajme.

Te - be, Pa - ne.

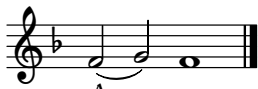
Alebo:

Te-be, Pa - - - - ne.

Kňaz: Lebo tebe patrí všetka sláva, česť a poklona, Otcu i Synu i Svätému Duchu, teraz i vždycky i na veky vekov.

Lud:

A - men.

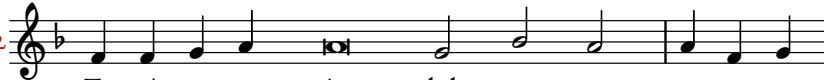

Liturgia svätého Jána Zlatoústeho

PRVÁ ANTIFÓNA

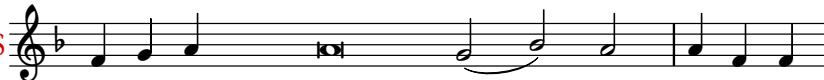
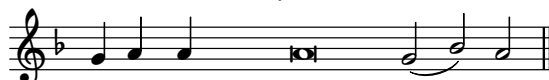
Všednodenná:

1
Do-bré je oslavovať Pá - na a o-spe-vo-vať

meno tvoje, Naj-vyš-ší.

R
Na príhovor Boho-rodíčky, Spasi-te-ľu, spas nás.

2
Za rá - na zvestovať tvoju dob - ro - tu a tvo - ju

vernosc ce - lú noc.

3
Le - bo Pán, Boh náš, je spra - vod - li - vý

a neprávosti v ňom niet.

S
Slá - va Otcu i Synu i Svätému Du - chu i te raz

i vždycky i na veky vekov. A - men.

Liturgia svätého Jána Zlatoústeho

Predobrazujúca:

1

Dobroreč, du-ša moja, Pá - no-vi, a ce-lé mo-je vnú-tro
je-ho me-nu svä-té-mu. Po-žeh-na-ný si, Pa - ne.

2

A-ko je vzdiale-ný východ od zá - padu, tak vzd'aľu-je od nás
na-šu ne - prá-vosť. Po-žeh-na-ný si Pa - ne.

3

Do-bro-reč - te Pá - no-vi všet-ky je-ho die - la,
všade kde on pa-nu-je. Dobroreč, du-ša moja, Pá - no-vi.

Liturgia svätého Jána Zlatoústeho

MALÁ EKTÉNIA

Diakon: Znova a znova modlíme sa v pokoji k Pánovi.

Lud:

Pane, zmiluj sa.

Diakon: Zastaň sa a spas nás, zmiluj sa a zachráň nás, Bože, svojou milosťou.

Pane, zmiluj sa.

Diakon: Presvätú, prečistú, preblahoslavenú a slávnu Vládkyňu našu, Bohorodičku Máriu, vždy Pannu i všetkých svätých spomínajúc, sami seba, druh druhu a celý náš život Kristu Bohu oddajme.

Tebe, Pa - ne.

Alebo:

Te-be, Pa - - - - ne.

Zvolanie: Lebo ty vládneš a tvoje je kráľovstvo a moc i sláva, Otca i Syna i Svätého Ducha, teraz i vždycky i na veky vekov.

Lud:

A - men.

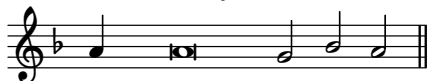
Liturgia svätého Jána Zlatoústeho

DRUHÁ ANTIFÓNA

Všednodenná:

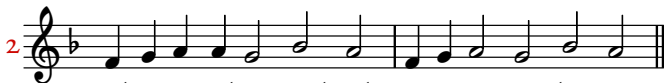
Pán kraľuje, velebou sa za - o - del, za o del sa Pán,

udatnosťou sa pre - pá - sal.

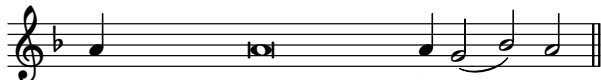
Na príhovor tvojich svä - tých, Spasi - te - ľu spas nás.

Tak upevnil ze - mekruh, že sa ne - za - chve - je.

Veľmi viero hodné sú tvoje sve - dec - tvá, tvojmu domu, Pane,

patrí posvätná úcta po všetky ča - sy.

Liturgia svätého Jána Zlatoústeho

Predobrazujúca:

1

Chváľ, du-ša moja, Pá-na, ce-lý ži-vot chcem chváliť Pá-na,
svoj-mu Bo-hu spie-vať, kým len bu-dem žiť.

2

Ne-spo-lie-haj-te sa na knie-ža-tá
a-ni na ľu-dí vô-bec, o-ni pomôcť ne-mô-žu.

3

Pán bu-de kra-ľo-vať na ve-ky, tvoj Boh, Si-on,
z po-ko-le-nia na po-ko-le-nie.

Liturgia svätého Jána Zlatoústeho

JEDNORODENÝ

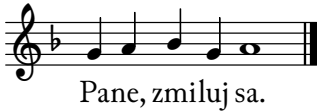
Slá - va Ot - cu i Synu i Svätému Du - chu,
i te - raz i vždycky i na veky vekov. A - men.
Jed - no - ro - de - ný Synu i Božie Slo - vo,
ne-smr-teľný, a predsa si pre našu spásu pri-jal te - lo
zo svä-tej Bo-ho-rodčky a vždy Panny Má - ri - je,
a bez zme - ny svojho božstva stal si sa člo - ve - kom.
Križ si pre - tr - pel, Kri - ste Bo - že,
smrť si smrťou premo - hol. A - ko jeden vo svätej Tro - ji - ci,
v slá - ve rovný s Otcom i so Svätým Duchom, spas nás.

Liturgia svätého Jána Zlatoústeho

MALÁ EKTÉNIA

Diakon: Znova a znova modlíme sa v pokoji k Pánovi.

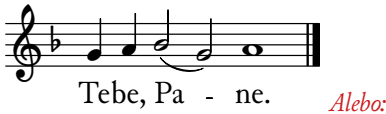
Ľud:

Diakon: Zastaň sa a spas nás, zmiluj sa a zachráň nás, Bože, svojou milosťou.

Diakon: Presvätú, prečistú, preblahoslavenú a slávnú Vládkyňu našu, Bohorodičku Máriu, vždy Pannu i všetkých svätých spomínajúc, sami seba, druh druhu i celý náš život Kristu Bohu oddajme.

Zvolanie: Lebo ty si Boh dobrý a láskavý k ľuďom a my vzdávame slávu, Otcu i Synu i Svätému Duchu, teraz i vždycky i na veky vekov.

Ľud:

Liturgia svätého Jána Zlatoústeho

TRETIA ANTIFÓNA

Všednodenná:

1
Pod' - te ple - saj - me v Pá - no - vi,

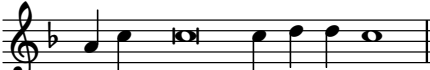
o-slavujme Boha, našu spá-su.

R
Spas nás Sy - nu Bo - ži, ob - divuhodný vo svojich

svätých, te-be spievame: A-le-lu - ja.

2
Pred - stúpme s chválospevmi pred je - ho tvár

a oslavujme ho žalmami.

3
Le - bo Pán je veľ - ký Boh

a nad všetkými bohmi veľký Král.

Liturgia svätého Jána Zlatoústeho

Blaženství

Pa - - ne, spo-meň si na mňa,
keď prídeš do svojho krá-ľovstva.

1 Bla - že - ní chu-dob - ní v du - chu,
lebo ich je nebeské krá-ľovstvo.

2 Blaže-ní plačú-ci, lebo oni budú pote-še - ní.

3 Blaže-ní tichí, lebo oni budú dedičmi ze-me.

4 Bla-že - ní lační a smädní po spravod-li- vos - ti,
lebo oni budú na-sý - te-ní.

5 Bla - že - ní mi - lo - srd - ní,
lebo oni dosiahnu milosrdenstvo.

Liturgia svätého Jána Zlatoústeho

6 Blaže - ní či - stého srd - ca, lebo oni uvidia Bo - ha.

7 Bla - že - ní tí čo ší - ria po - koj,
 lebo ich budú volat božími syn - mi.

8 Bla - že - ní prenasledovaní pre spravod - li - vosť,
 lebo ich je nebeské krá - ľovstvo.

9 Bla - že - ní ste, keď vás budú pre mňa po - tu po vať
 a pre - na - sle - do - vať a všet - ko zlé na vás
 nepravdi - vo ho - vo riť.

10 Ra - - duj - te sa a ja - saj - te,
 lebo máte hojnú odmenu v ne - bi.

Liturgia svätého Jána Zlatoústeho

MALÝ VCHOD

Diakon: Premúdrost'. Stojme úctivo!

Lud:

Pod'-te pokloňme sa a pad-ni-me pred Kristom.
Spas nás Sy-nu Bo - ži, ob-divuhodný vo svojich svätých
kto-rý si vstal z mŕtvych
te-be spievame: A-le-lu - ja.

Na jednotlivé sviatky:

Povýšenie sv. Kríža

za nás ukrižovaný, tebe spievame:

Nedeľa Krista Kráľa

ktorý kraluješ v sláve, tebe spievame:

Narodenie Ježiša Krista

z Panny narodený, tebe spievame:

Obrezanie Pána

na tele obrezaný, tebe spievame:

Bobozjavenie

Ján ťa pokrstil v Jordáne, tebe spievame:

Kvetná nedeľa

sediaci na žriebäti, tebe spievame:

Nanebovstúpenie Pána

ktorý si slávne vstúpil na nebesia, tebe spievame:

Telo a Krv nášho Pána

ktorý dávaš za pokrm svoje telo, tebe spievame:

Premenenie Pána

premenil si sa na hore, tebe spievame:

TROPÁRE

Nasleduje spev tropárov a kondákov podľa poriadku.

Liturgia svätého Jána Zlatoústeho

TRISAGION

Kňaz: Lebo ty si svätý, Bože náš, a my ti vzdávame slávu, Otcu i Synu i Svätému Duchu, teraz i vždycky.

Diakon: I na veky vekov.

Lud:

A - men.

Svä - tý Bo - že, Svä - tý Sil - ný

Svä - tý Ne-smr - tel' - ný, zmi - luj sa nad na - mi. ^{3x}

Sláva Otcu i Synu i Svätému Du - chu,

i teraz i vždycky i na ve - ky ve - kov. A - men.

Svä - tý Ne-smr - tel' - ný, zmi - luj sa nad na - mi.

Svä - tý Bo - že, Svä - tý Sil - ný

Svä - tý Ne-smr - tel' - ný, zmi - luj sa nad na - mi.

Liturgia svätého Jána Zlatoústeho

APŮSTOL

Diakon: Vnímajme!

Kňaz: Pokoj všetkým!

Diakon: Premúdrost', vnímajme!

Ľud spieva prokimen podľa poriadku.

Diakon: Premúdrost'!

A čitateľ hovorí nadpis apoštola:

Čítanie zo Skutkov svätých apoštolov.

Alebo: Čítanie zo všeobecného Jakubovho listu,

Čítanie z Prvého *alebo* Druhého všeobecného Petrovho listu,

Čítanie z Prvého *alebo* Druhého *alebo* Tretieho všeobecného

Jánovho listu,

Alebo: Čítanie zo všeobecného Jakubovho listu.

Alebo: Čítanie z Prvého *alebo* Druhého listu svätého apoštola Pavla Korinťanom, *alebo* Rimanom *alebo* Galaťanom, *alebo* Efezanom, *alebo* Filipanom, *alebo* Kolosanom, *alebo* Solúnčanom, *alebo* Hebrejom, *alebo* Timotejovi, *alebo* Títovi, *alebo* Filemonovi.

Diakon: Vnímajme!

A čitateľ číta apoštola.

Po prečítaní:

Kňaz: Pokoj s tebou.

Liturgia svätého Jána Zlatoústeho

EVANJELIUM

Diakon: Premúdrost', vnímajme!

Ľud spieva Aleluja s veršami podľa poriadku.

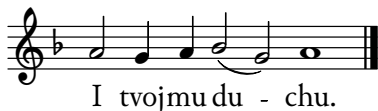
Diakon: Požehnaj, vladyka, ohlasovateľa blahozvesti svätého apoštola a evanjelistu *povie meno*.

Kňaz: Na prosby svätého, slávneho, vŕševálneho apoštola a evanjelistu *povie meno* nech ti Boh dá reč veľkej sily pri ohlasovaní, aby sa naplnilo evanjelium jeho Syna, nášho Pána Ježiša Krista.

Diakon: Amen.

Kňaz: Premúdrost', pozorne počúvajme sväté evanjelium. Pokoj všetkým!

Ľud:

Diakon: Čítanie zo svätého evanjelia podľa *povie meno*.

Kňaz: Vnímajme!

A diakon číta evanjelium.

Po prečítaní evanjelia ľud spieva:

Liturgia svätého Jána Zlatoústeho

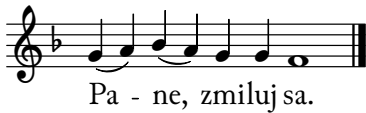
ÚPENLIVÁ EKTÉNIA

Diakon: Prosme všetci z celej duše a z celej svojej mysle volajme.

Lud:

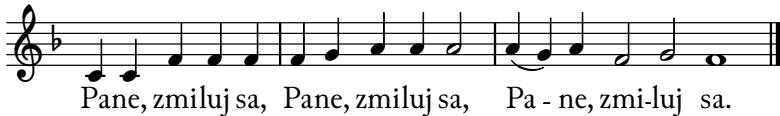

Diakon: Pane a Vládca, Bože našich otcov, prosíme ťa, vypočuj nás a zmiluj sa.

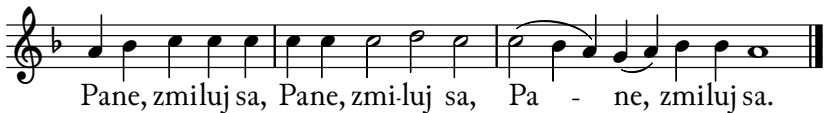

Zmiluj sa, Bože, nad nami pre svoje milosrdenstvo, prosíme ťa, vypočuj nás a zmiluj sa.

Lud opakuje po každej prosbe:

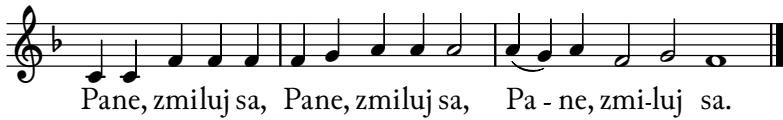

Prosíme ťa aj za veľkňaza všeobecnej cirkvi, nášho svätého otca *povie meno*, rímskeho pápeža, za najosvietenejšieho otca arcibiskupa a metropolitu *povie meno*, i za nášho bohumilého otca biskupa *povie meno*, za slúžiacich a posluhujúcich v tomto svätom chráme, za našich duchovných otcov a za všetkých našich bratov v Kristovi.

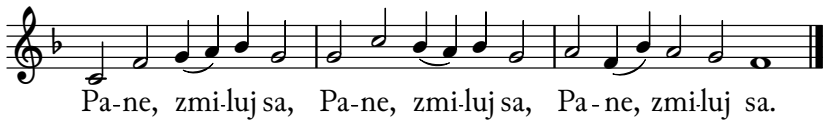

Liturgia svätého Jána Zlatoústeho

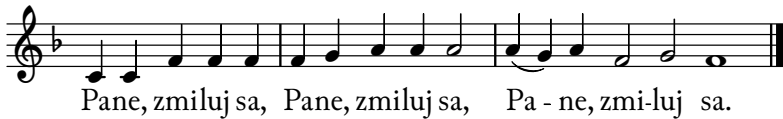
Prosíme ťa aj za tých, čo spravujú a ochraňujú našu krajinu.

Na tomto mieste sa do ekténie môžu pridať osobitné prosby. Po týchto prosbách ľud odpovedá:

Prosíme ťa aj za prítomný ľud, ktorý od teba očakáva veľké a hojné milosrdenstvo, za našich dobrodincov i za všetkých pravoverných kresťanov.

Kňaz: Lebo ty si Boh milostivý a láskavý k ľuďom a my ti vzdávame slávu, Otcu i Synu i Svätému Duchu, teraz i vždycky i na veky vekov.

EKTÉNIA ZA ZOSNULÝCH

Keď sa slúži liturgia za zosnutých, diakon alebo kňaz hovorí túto ekténiu:

Kňaz: Zmiluj sa, Bože, nad nami pre svoje milosrdenstvo, prosíme ťa, vypočuj nás a zmiluj sa.

Ľud opakuje po každej prosbe:

Pane, zmi-luj sa, Pane, zmi-luj sa, Pa - ne, zmi-luj sa.

Modlime sa aj za pokoj duší zosnutých Božích služobníkov (*alebo* duše zosnutého Božieho služobníka, *alebo* duše zosnutej Božej služobníčky) *povie mená* a za odpustenie všetkých ich (jeho *alebo* jej) vedomých i nevedomých prehrešení.

Nech Pán Boh privedie ich duše (jeho dušu *alebo* jej dušu) tam, kde spravodliví odpočívajú.

Božie milosrdenstvo, nebeské kráľovstvo a odpustenie ich (jeho alebo jej) hriechov od Krista, nesmrteľného Kráľa a nášho Boha prosme.

Da - ruj nám, Pa - ne.

Diakon: Modlime sa k Pánovi.

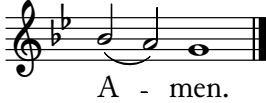

Pa - ne zmi-luj sa.

Liturgia svätého Jána Zlatoústeho

Kňaz: Bože duchovného i telesného tvorstva, ty si premohol smrť, zvíťazil si nad zlým duchom a tvojmu svetu si daroval život: Ty sám, Pane, obdaruj pokojom duše tvojich zosnutých služobníkov (*alebo* dušu tvojho zosnutého služobníka, *alebo* dušu tvojej zosnutej služobníčky) *povie mená*, na mieste svetla, blaženosti a pokoja, kde nieto bolesti, zármutku ani stonania. Bože, odpusť im (*alebo* mu *alebo* jej) všetky hriechy spáchané myšlienkami, slovami a skutkami, lebo ty si dobrý a láskavý k ľuďom. Veď nieto človeka, ktorý by počas života nezhršil. Len ty jediný si bez hriechu, tvoja spravodlivosť je spravodlivosť naveky a tvoje slovo je pravda.

Zvolanie: Lebo ty si vzkriesenie a život i pokoj tvojich zosnutých služobníkov (*alebo* tvojho zosnutého služobníka, *alebo* tvojej zosnutej služobníčky) *povie mená*, Kriste Bože náš, a tebe vzdávame slávu spolu s Otcom, ktorý nemá počiatku, s tvojím presvätým, dobrým a životodarným Duchom teraz i vždycky i na veky vekov.

EKTÉNIA ZA KATECHUMENOV

Prvá prosba sa vynecháva, ak nie sú prítomní katechumeni.

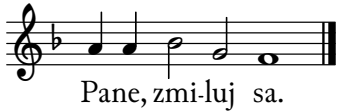
Diakon: Ohlásení čakateľa na krst, modlite sa k Pánovi.

Diakon: Veriaci, modlime sa za tých, čo sa pripravujú na krst, nech sa Pán nad nimi zmiluje.

Lud opakuje po každej prosbe:

Nech ich vyučí v slove pravdy.

1 Nech im otvorí evanjelium spravodlivosti.

2 Nech ich pripojí k svojej svätej, všeobecnej a apoštolskej cirkvi.

1 Spas ich, zmiluj sa nad nimi, ujm sa ich a zachovaj ich, Bože, svojou milosťou.

Ak je potrebná dlhá odpoveď:

Liturgia svätého Jána Zlatoústeho

Ak sú katechumeni prítomní:

Ohlásení čakateľa na krst, skloňte si hlavy pred Pánom.

Zvolanie: Nech aj oni s nami oslavujú tvoje preslávne a vznešené meno, Otca i Syna i Svätého Ducha, teraz i vždycky i na veky vekov.

PRVÁ EKTÉNIA ZA VERIACICH

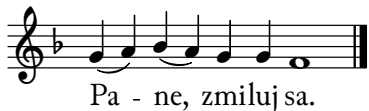
Diakon: My veriaci znova a znova modlíme sa v pokoji k Pánovi.

Alebo:

Diakon: Zastaň sa a spas nás, zmiluj sa a zachráň nás, Bože, svojou milosťou.

Liturgia svätého Jána Zlatoústeho

Táto časť sa zvyčajne vynecháva:

Diakon: Premúdrost!

Zvolanie: Lebo tebe patrí všetka sláva, česť a poklona, Otcu i Synu i Svätému Duchu, teraz i vždycky i na veky vekov.

DRUHÁ EKTÉNIA ZA VERIACICH

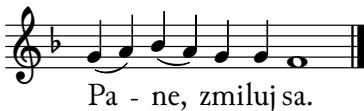
Diakon: Znova a znova modlime sa v pokoji k Pánovi.

Alebo:

Diakon: Zastaň sa a spas nás, zmiluj sa a zachráň nás, Bože, svojou milosťou.

Liturgia svätého Jána Zlatoústeho

Diakon: Premúdrost!

Zvolanie: Aby sme pod ustavičnou ochranou tvojej moci vzdávali chválu tebe, Otcu i Synu i Svätému Duchu, teraz i vždycky i na veky vekov.

VEĽKÝ VCHOD

Lud spieva Cherubínsky hymnus:

My che - ru - bí - nov, che - ru - bí - nov ta - jomne,
che - ru - bí - nov ta - jom - ne pred - stavu - je - me,
che - ru - bí - nov ta - jom - ne pred - sta - vu - je - me,
che - ru - bí - nov pred - sta - vu - je - me
a ži - vo - to dar nej Tro - ji - ci troj - svätú
Tro - ji - ci troj - svä - tú pie - seň spie - va - me,

Liturgia svätého Jána Zlatoústeho

Od - lož - me te - raz všet - ky svet - ské sta - ro - sti,
Od - lož - me svet - ské sta - ro - sti.

Diakon: Nech sa Pán Boh rozpomenie vo svojom kráľovstve na všetkých vás, pravoverní kresťania, teraz i vždycky i na veky vekov.

Kňaz: Nech sa Pán Boh rozpomenie vo svojom kráľovstve na nášho svätého otca, veľkňaza všeobecnej cirkvi *povie meno*, rímskeho pápeža, na nášho najosvietenejšieho otca arcibiskupa a metropolitu *povie meno* a na nášho bohumilého otca biskupa *povie meno*, na všetkých kňazov, diakonov, rehoľníkov, na tých, čo spravujú a ochraňujú našu krajinu, na šľachetných a nezabudnuteľných zakladateľov a dobrodincov tohto svätého chrámu i na všetkých vás, pravoverní kresťania, teraz i vždycky i na veky vekov.

Lud:

A - men.
Veď má - me pri - jať krá - la všet - kých,
kto - ré - ho an - jel - ské zbo - ry ne - vi - di - tel' - ne
ne - sú v slá - ve. A - le - lu - ja, a - le - lu - ja, a - le - lu - ja.

PROSEBNÁ EKTÉNIA

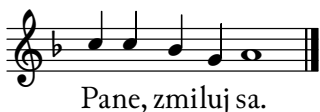
Táto ekténia sa často skrakuje na prvé štyri prosby:

Diakon: Vykonajme našu modlitbu k Pánovi.

Lud:

Diakon: Za predložené vzácne dary, modlime sa k Pánovi.

1 Za tento svätý chrám a za tých, čo doň vstupujú s vierou, nábožnosťou a s Božou bázňou, modlime sa k Pánovi.

2 Za oslobodenie od všetkého nášho zármutku, hnevu a núdze modlime sa k Pánovi.

Ak je potrebná dlhá odpoveď:

Ostatné prosby:

1 Zastaň sa a spas nás, zmiluj sa a zachráň nás, Bože, svojou milosťou.

Liturgia svätého Jána Zlatoústeho

Celý deň prežitý v dokonalosti, svätosti, pokoji a bez hriechu prosme si od Pána.

L'ud opakuje po každej prosbe:

Da-ruj nám, Pa-ne.

Anjela pokoja, verného sprievodcu a ochrancu našej duše i tela prosme si od Pána.

Da-ruj nám, Pa-ne.

1 Odpustenie a oslobodenie z našich hriechov a previnení prosme si od Pána.

2 Dobro a úžitok pre naše duše a pokoj pre svet prosme si od Pána.

1 Aby sme zostávajúce dni nášho života prežili v pokoji a kajúc-
nosti, prosme si od Pána.

2 Pokojné kresťanské dovŕšenie nášho života bez bolesti a zahan-
benia, dobrú odpoveď na prísnom Kristovom súde prosme si od Pá-
na.

Presvätú, prečistú, preblahoslavenú a slávnú Vládkyňu našu, Bohorodičku Máriu, vždy Pannu i všetkých svätých spomínajúc, sa-
mi seba, druh druhu i celý náš život Kristu Bohu oddajme.

Te - be, Pa-ne.

Liturgia svätého Jána Zlatoústeho

BOZK POKOJA

Zvolanie: Štedrosťou tvojho jednorodeného Syna, s ktorým si velebený spolu s tvojím presväтым, dobrým a životodárnym Duchom teraz i vždycky i na veky vekov.

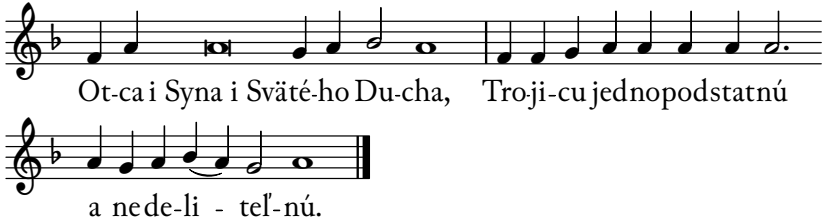
A - men.

Kňaz: Pokoj všetkým!

I tvojmu du - chu.

Diakon: Milujme sa navzájom, aby sme jednomyselne vyznávali.

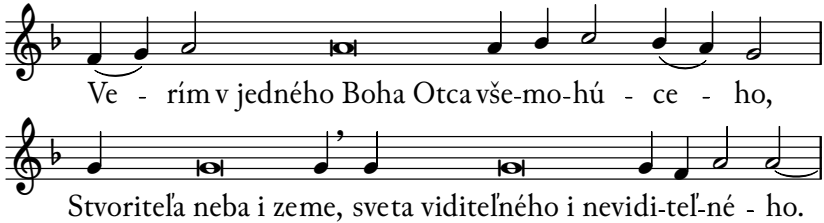

Ot-ca i Syna i Sväté-ho Du-cha, Troji-cu jednopodstatnú

a nede-li - teľ-nú.

SYMBOL VIERY

Diakon: Dvere, dvere, premúdrost' vnímajme.

Ve - rím v jedného Boha Otca vše-mo-hú - ce - ho,

Stvoriteľa neba i zeme, sveta viditeľného i neviditeľného - ho.

Liturgia svätého Jána Zlatoústeho

I v jedného Pána Ježiša Krista, jednorodného Sy -
na Bo - žie - ho, zrodeného z Otca pred všetký-mi vek-mi;
Svetlo zo Svet-la, pravého Boha z Boha pra - vé - ho,
splodeného, nie stvoreného, jednej podstaty s Ot-com.
Skrze neho bolo všet-ko stvo-re - né. On pre nás ľudí
a pre našu spásu zo - stú - pil z ne - bies.
A mocou Ducha Svätého vzal si telo z Márie Panny
a stal sa člo - ve - kom. Za nás bol aj ukrižovaný za vlády
Pon-ci - a Pi - lá - ta, bol umučený a pochovaný,
ale tretieho dňa vstal z mŕtvych podľa Sväté - ho Pís - ma.

Liturgia svätého Jána Zlatoústeho

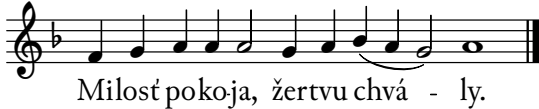
A vstúpil do neba, se-dí po pra-vi-ci Ot-ca.
A zasa príde v sláve súdiť živých i mŕtvych a jeho kráľov-
stvu ne-bu-de kon-ca. I v Ducha Svätého, Pána a O -
ži - vo - va - te - ľa, ktorý vychádza z Ot -
ca [i Syna] . Jemu sa zároveň vzdáva tá istá poklona a sláva
ako Otco-vi a Sy - no - vi. On hovoril ús-ta-mi pro-rokov.
V jednu, svätú, všeobecnú, apo-štol-skú Cir - kev.
Vyznávam jeden krst na odpuste - nie hrie - chov
a očakávam vzkrie - se - nie mŕt - vych
a ži-vot budúceho ve-ku. A - men.

Liturgia svätého Jána Zlatoústeho

ANAFORA

Diakon: Stojme dôstojne a v bázni, pozorne vnímajme, aby sme v pokoji prinášali sväté vdakyvdávanie.

Lud:

Kňaz: Milost' nášho Pána Ježiša Krista a láska Boha Otca i spoločnosť Svätého Ducha nech je s vami všetkými.

Lud:

Kňaz: Hore srdcia.

Lud:

Kňaz: Vzdávajme vd'aky Pánovi.

Lud:

Liturgia svätého Jána Zlatoústeho

Tro-ji - ci jed-nopod-stat - nej a ne-de-li - tel' - nej.

Kňaz: Víťaznú pieseň spievajú, prespevujú, jasajú a volajú.

Lud:

Svä-tý, svä-tý, svä-tý Pán zá - stu - pov.

Pl-né sú ne-be-sia i zem tvo-jej slá - vy.

Ho-sa-na na vý - sostiach. Požehna-ný, ktorý prichá-dza

v me-ne Pá - novom. Ho-sa-na na vý - so-stiach.

Zvolanie: Vezmite a jedzte, toto je moje telo, ktoré sa za vás láme na odpustenie hriechov.

Lud:

A - - - men.

Liturgia svätého Jána Zlatoústeho

Zvolanie: Pite z nej všetci, toto je moja krv novej zmluvy, ktorá sa vylieva za vás i za mnohých na odpustenie hriechov.

Lud:

Zvolanie: Tvoje z tvojho tebe prinášame za všetkých a pre všetko.

Lud:

Three staves of music in G minor (one flat) and 4/4 time. The melody is: G4, A4, B4, C5, B4, A4, G4, F4, E4, D4, C4, B3, A3, G3. The notes are grouped into measures: the first staff has two measures, the second staff has two measures, and the third staff has two measures. The piece ends with a double bar line.

O-spe-vu-je-me ťa, zve-le-bu-je-me ťa,
ďa-ku-je-me ti, Pa - ne, a pro-sí-me ťa,
Bo - že náš, pro-sí-me ťa, pro-sí-me ťa, Bo - že náš.

Liturgia svätého Jána Zlatoústeho

HYMNUM BOHORODIČKE

Kňaz: Osobitne ti prinášame túto duchovnú službu za presvä-tú, prečistú, preblahoslavenú a slávnú Vládkyňu našu, Bohorodičku a vždy Pannu Máriu.

Lud spieva podľa príslušného hlasu na samohlasný nápev stichiry:

(1. hlas)

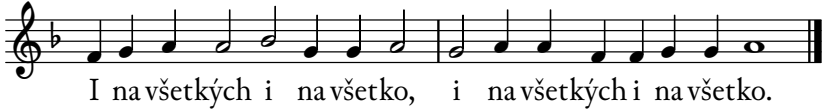
Dôstojné je ve - le - biť te - ba, Bo-ho-ro - dič - ka,
vždy blaže-ná a nepoškvr-ne-ná Mat-ka náš-ho Bo-ha.
Čest-nej - šia si a - ko che - ru - bí - ni
a neporovnateľne slávnejšia ako se - ra - fi - ni,
bez po - rušenia si porodila Boha Slo - vo,
opravdi-vá Boho-rodíčka, ve-le-bí - me - ťa.

Kňaz: Predovšetkým sa, Pane, rozpomeň na nášho svätého otca, veľkňaza všeobecnej cirkvi *povie meno*, rímskeho pápeža, na nášho najsvietenejšieho otca arcibiskupa a metropolitu *povie meno* i na nášho bohumilého otca biskupa *povie meno* a zachovaj ich pre svoje sväté cir-

Liturgia svätého Jána Zlatoústeho

kvi v pokoji, v plnom zdraví, statočných, nech po mnohé dni života správne ohlasujú slovo tvojej pravdy.

Lud:

Zvolanie: A dožič nám jednými ústami a jedným srdcom oslavovať a ospevovať tvoje vznešené a veľkolepé meno Otca i Syna i Svätého Ducha teraz i vždycky i na veky vekov.

Lud:

Kňaz: Milosť veľkého Boha a Spasiteľa nášho Ježiša Krista nech je s vami všetkými.

Lud:

PROSEBNÁ EKTÉNIA

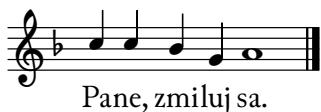
Diakon: Pri spomienke na všetkých svätých, znova a znova modlime sa v pokoji k Pánovi.

Lud opakuje po každej prosbe:

Liturgia svätého Jána Zlatoústeho

Za predložené a posvätené vzácne dary modlime sa k Pánovi.

1 Nech ich náš milujúci Boh prijme na svoj svätý, nebeský a vznešený žertveník ako lúbeznú duchovnú vôňu a nech nám zošle svoju milosť a dar Svätého Ducha, modlime sa k Pánovi.

2 Za vyslobodenie od všetkého nášho zármutku, hnevu a núdze modlime sa k Pánovi.

Aj je potrebné dlhú odpoveď:

1 Zastaň sa a spas nás, zmiluj sa a zachráň nás, Bože, svojou milosťou.

Celý deň prežitý v dokonalosti, svätosti, pokoji a bez hriechu prosme si od Pána.

Lud opakuje po každej prosbe:

Anjela pokoja, verného sprievodcu a ochrancu našej duše i tela prosme si od Pána.

Liturgia svätého Jána Zlatoústeho

1 Odpustenie a oslobodenie z našich hriechov a previnení prosme si od Pána.

2 Dobro a úžitok pre naše duše a pokoj pre svet prosme si od Pána.

1 Aby sme zostávajúce dni nášho života prežili v pokoji a kajúcnosti, prosme si od Pána.

2 Pokojné kresťanské dovŕšenie nášho života bez bolesti a zahambenia, dobrú odpoveď na prísnom Kristovom súde prosme si od Pána.

Vyprosiac si jednotu vo viere a spoločenstvo Svätého Ducha, sami seba, druh druhu i celý náš život Kristu Bohu oddajme.

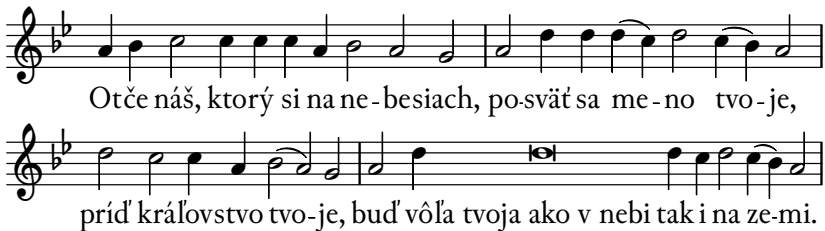

MODLITBA PÁNA

Kňaz: A dovoľ nám, Vládca, s dôverou a bez strachu z odsúdenia vyzývať teba, nebeského Boha Otca a povedať:

Lud spieva podľa príslušného blasu na samoblasný nápev stichiry:

(1. hlas)

Liturgia svätého Jána Zlatoústeho

Chlieb náš každodenný daj nám dnes a odpusť nám na-še vi-ny,
a - ko i my odpúšťame svo-jim vin - ní - kom,
a neuved' nás do po - ku - še - nia,
a - le zbav nás zlé - ho.

Kňaz: Lebo tvoje je kráľovstvo a moc i sláva, Otca i Syna i Svätého Ducha, teraz i vždycky i na veky vekov.

Lud:

A - men.

Kňaz: Pokoj všetkým!

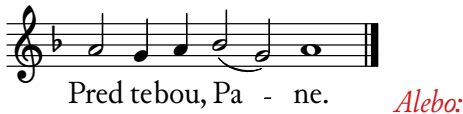
Lud:

I tvojmu du - chu.

Kňaz: Skloňte si hlavy pred Pánom.

Lud:

Pred tebou, Pa - ne. *Alebo:*

Liturgia svätého Jána Zlatoústeho

Kňaz: Milosťou, štedrosťou a láskou tvojho jednorodeného Syna, s ktorým si velebený spolu s tvojím presväтым, dobrým a životodárnym Duchom teraz i vždycky i na veky vekov.

Lud:

SVÄTÉ PRIJÍMANIE

Kňaz: Vnímajme! Sväté svätým!

Lud:

Lud recituje modlitbu pred svätým prijímaním:

Verím, Pane, a vyznávam, že ty si Kristus, Syn živého Boha, ktorý prišiel na svet zachrániť hriešnikov, a ja som prvý z nich. Prijmi ma dnes, Boží Synu, za spoločníka na svojej tajomnej večeri, veď ja nezradím tajomstvo tvojim nepriateľom, ani ti nedám bozk ako Judáš, ale ako zločinec sa ti vyznávam:

Pane, spomeň si na mňa, keď prídeš do svojho kráľovstva.

Liturgia svätého Jána Zlatoústeho

Vládca, spomeň si na mňa, keď prídeš do svojho kráľovstva.

Svätý, spomeň si na mňa, keď prídeš do svojho kráľovstva.

Prijatie tvojich svätých tajomstiev, Pane, nech mi neslúži na súd alebo odsúdenie, ale na uzdravenie duše i tela.

Bože, buď milostivý mne hriešnemu.

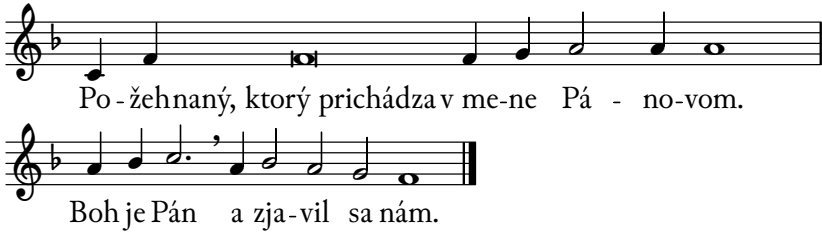
Bože, očisť moje hriechy a zmiluj sa nado mnou.

Mnoho ráz som zhrešil, Pane, odpusť mi.

Počas prijímania duchovenstva ľud spieva pričasten podľa poriadku, kým sa diakon nepostaví doprostred ambóna.

Diakon: S Božou bázňou a s vierou pristúpte!

Ľud:

Po-žehnaný, ktorý prichádza v me-ne Pá - no-vom.

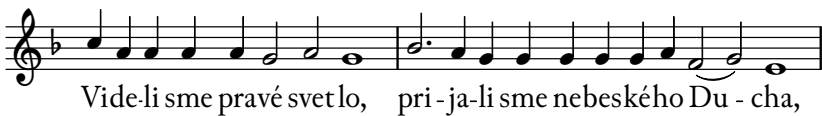
Boh je Pán a zja-vil sa nám.

Nasleduje sväté prijímanie. Ľud počas neho spieva pričasten podľa poriadku.

Po prijímaní kňaz zvolá:

Spas, Bože, svoj ľud a požehnaj svoje dedičstvo.

Ľud spieva zvyčajne na samoblasný nápev stichiry 2. hlasu:

Vide-li sme pravé svet lo, pri-ja-li sme nebeského Du - cha,

Liturgia svätého Jána Zlatoústeho

na-šli sme pravú vie-ru, klaniame sa nedeliteľnej Tro-ji - ci,
le-bo o-na nás spa - si - la.

Kňaz: Teraz i vždycky i na veky vekov.

A - men.

Nech sa na-plnia ú-sta na - še tvo - jou chvá - lou, Pa - ne,
a - by sme o - spe - vo - va - li tvo - ju slá - vu,
le - bo si nás u - znal za hodných pri - jať
tvoje sväté, božské, nesmrteľné a ži - vo - to - darné tajomstvá.
Za - cho - vaj nás, Bo - že, vo svo - jej svä - to - sti,
a - by sme sa po všetky dni učili tvojej prav - de.
A - le - lu - ja, a - le - lu - ja.

ZÁVEREČNÁ ĎAKOVNÁ EKTÉNIA

Diakon: Keď sme prijali Božie, sväté, prečisté, nesmrteľné, nebeské, životodarné a úžasné Kristove tajomstvá, dôstojne a vďačne vyzývajme Pána.

Lud:

Pa - ne, zmiluj sa.

Diakon: Zastaň sa a spas nás, zmiluj sa a zachráň nás, Bože, svojou milosťou.

Lud:

Pa - ne, zmiluj sa.

Diakon: Vyprosiac si celý deň prežitý v dokonalosti, svätosti, pokoji a bez hriechu, sami seba, druh druhu a celý náš život Kristu Bohu oddajme.

Lud:

Te - be, Pa-ne. *Alebo:*

Te-be, Pa - - - ne.

Liturgia svätého Jána Zlatoústeho

Kňaz: Ved' ty si naše posvätenie a my ti vzdávame slávu, Otcu i Synu i Svätému Duchu, teraz i vždycky i na veky vekov.

ZAAMBÓNNA MODLITBA

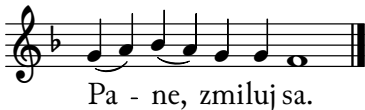
Kňaz: V pokoji sa rozíd'me.

Ľud:

Diakon: Modlime sa k Pánovi.

Ľud:

Kňaz: Pane, ty žehnáš tým, čo ti dobrorečia, a posväcuješ tých, čo dúfajú v teba. Spas svoj ľud a žehnaj svoje dedičstvo, ochraňuj plnosť tvojej cirkvi, posväcuj tých, čo milujú krásu tvojho domu. Osláv ich svojou božskou mocou a neopúšťaj nás, v teba dúfajúcich. Daruj pokoj svetu, svojim cirkvám, kňazom, našim svetským predstaveným i všetkému svojmu ľudu. Ved' každý dobrý údel a každý dokonalý dar je zhora, zostupuje od teba Otca svetiel. Tebe vzdávame slávu, vďaka a poklonu, Otcu i Synu i Svätému Duchu, teraz i vždycky i na veky vekov.

Liturgia svätého Jána Zlatoústeho

Lud:

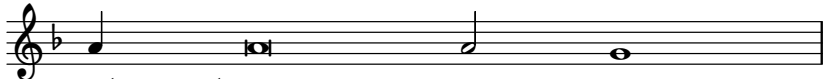
A - men.

Nech je požehnané Pánovo meno od teraz až na ve - ky,

nech je požehnané Pánovo meno od teraz až na ve - ky,

nech je požehnané Pánovo me - no

od teraz až na ve - ky.

ŽALM 33

Pá - na chcem ve - le - biť v každom ča - se,

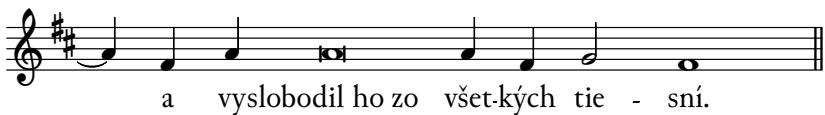
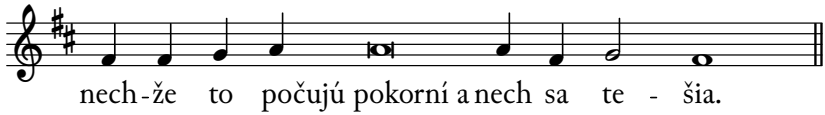

mo - je ú - sta bu - dú ho vždy chvá - liť.

V Pá - no - vi sa bude chvá - liť mo - ja du - ša;

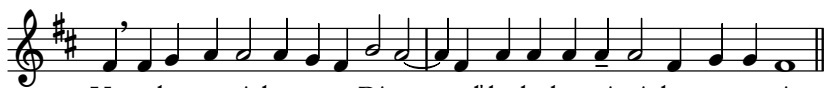
Liturgia svätého Jána Zlatoústeho

Liturgia svätého Jána Zlatoústeho

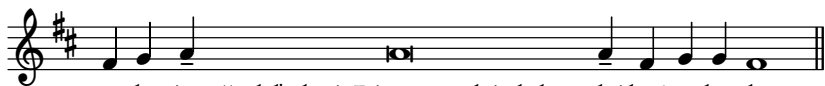
a-ký dobrý je Pán; šťastný človek, čo sa utieka k nemu.

Vy, jeho svätí, bojte sa Pá-na, veď bohabojní núdzu nemajú.

Bo - há - či sa na - bie - dia a na - hla - du - jú,

a - le tým, čo hľadajú Pána, nijaké dobro chýbať ne-bu-de.

Pod'te, de-ti, čuj-te ma, na-u-čím vás bás - ni Pá - novej.

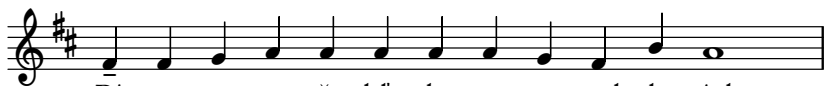
Miluje niekto ži-vot a chce požívať dobro v šťastných dňoch?

Zdržuj svoj jazyk od zlé-ho a svoje pery od re-či ú-lisnej.

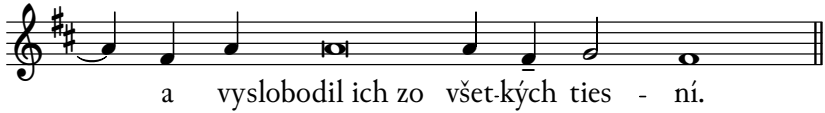

Unikaj pred zlom a dobre rob, hľadaj pokoj a u-siluj sa oň.

Pá - no - ve o - či hľa - dia na spra - vod - li - vých

Liturgia svätého Jána Zlatoústeho

Liturgia svätého Jána Zlatoušeho

Všet - ky kos - ti im o - chra - ňu - je,
a - ni jed - na sa im ne - zlo - mí. Hrieš - ni - ka zlo - ba za - hu - bí
a tých, čo nenávidia spravodlivé - ho, stih - ne trest.
Pán vykúpi duše svo - jich slu - žob - ní - kov,
ne - bu - dú po - tres - ta - ní tí, čo v neho dú - fa - jú.

POŽEHNANIE A PREPUSTENIE

Kňaz: Požehnanie Pánovo nech je na vás s jeho milosťou a láskou teraz i vždycky i na veky vekov.

Lud:

A - men.

Kňaz: Sláva tebe, Kriste Bože, naša nádej, sláva tebe.

Liturgia svätého Jána Zlatoústeho

Lud:

Slá - va Otcu i Synu i Svätému Du - chu
i teraz i vždycky i na veky vekov. A - men.
Pane, zmiluj sa, Pane, zmiluj sa, Pane zmi - luj sa.
Po-žeh-naj!

Kňaz: Kristus, (*v nedel'u:* ktorý vstal z mŕtvych,) náš pravý Boh, na prosby svojej prečistej Matky (*a nasledujúce*), nášho otca svätého Jána Zlatoústeho, konštantínopolského arcibiskupa i svätého *povie meno, ktorébo je chrám a ktorébo je deň* a všetkých svätých, nech sa nad nami zmiluje a spasí nás, lebo je dobrý a miluje nás.

Lud:

A - - men.

Liturgia svätého Jána Zlatoústeho

Pri slávnostných mimoriadnych liturgiách, kňaz spieva mnoholitstviu, pričom sa obráti k ľuďom:

Udeľ, Pane, svätému otcovi veľkňazovi všeobecnej cirkvi *povie meno*, rímskemu pápežovi, mnoho rokov. *Podobne aj biskupovi*

Ľud: Tón Despótin ke Archieréa imón, Kýrie fýlatte, is pollá eti Déspota.

Kňaz: Udeľ Pane, (*spomína ostatných, ktorých chce*) mnoho rokov.

Ľud: Mnoho rokov, šťastných rokov, nech sám náš Pán daruje vám.

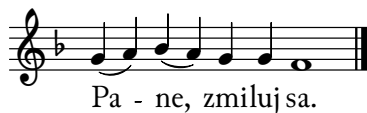
Irmologion
alebo
Notová príloha

NA ŽEHNANIE ARCHIJEREJA

VELKÁ EKTÉNIA

Ďalej, ak nie je uvedená odpoveď Amen, berie sa tento nápev.

Irmologion

DLHÉ ODPOVEDE

Pa-ne, zmi - - - luj sa.

Te-be, Pa - - - ne.

A - - - - - men.

Pred te-bou, Pa - - - ne.

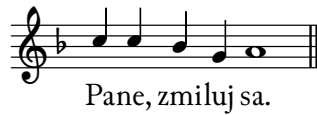

Pred te - bou, Pa - - - - - ne.

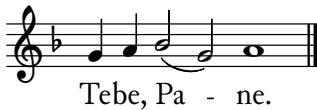
MALÁ EKTÉNIA

Pane, zmiluj sa.

Pane, zmiluj sa.

Tebe, Pa - ne.

A - men.

VŠEDNODENNÉ ANTIFÓNY (PRVÁ A DRUHÁ)

Prvá antifóna

I

Do-bré je oslavovať Pá - na a o-spe-vo-vať
meno tvoje, Naj-vyš-ší.

R

Na príhovor Boho-rodíčky, Spasi-te-ľu, spas nás.

2

Za rá - na zvestovať tvoju dob - ro - tu a tvo - ju
vernosť ce - ľú noc.

3

Le - bo Pán, Boh náš, je spra - vod - li - vý
a neprávosti v ňom niet.

S

Slá - va Otcu i Synu i Svätému Du - chu i te raz
i vždycky i na veky vekov. A - men.

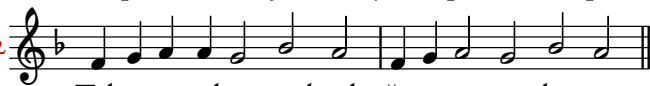
Irmologion

Druhá antifóna

1
Pán kraluje, velebou sa za - o - del, za o del sa Pán,

udatnosťou sa pre-pá-sal.

R
Na príhovor tvojich svätých, Spasi-te-lu spas nás.

2
Tak upevnil ze - me kruh, že sa ne - za - chve - je.

3
Veľmi vierohodné sú tvoje sve - dec - tvá, tvojmu domu, Pane,

patrí posvätná úcta po všetky ča - sy.

PREDOBRAZUJÚCE ANTIFÓNY

(PRVÁ A DRUHÁ)

Prvá antifóna

1
Dobroreč, du-ša moja, Pá - no-vi, a ce-lé mo-je vnú-tro
je-ho me-nu svä-té-mu. Po-žeh-na-ný si, Pa - ne.

2
A-ko je vzdiale-ný východ od zá - padu, tak vzd'aľu-je od nás
na-šu ne - prá-vosť. Po-žeh-na-ný si Pa - ne.

3
Do-bro-reč-te Pá - no-vi všet-ky je-ho die - la,
všade kde on pa-nu-je. Dobroreč, du-ša moja, Pá - no-vi.

Druhá antifóna

1
Chváľ, du-ša moja, Pá-na, ce-lý ži-vot chcem chváliť Pá-na,
svoj-mu Bo - hu spie-vať, kým len bu-dem žiť.

Irmologion

2

Ne - spo - lie - haj - te sa na knie - ža - tá
a - ni na ľu - dí vô - bec, o - ni pomôct ne - mô - žu.

3

Pán bu - de kra - ľo - vať na ve - ky, tvoj Boh, Si - on,
z po - ko - le - nia na po - ko - le - nie.

JEDNORODENÝ

I.

(nápev *Udivísja Iósif*)

Slá - va Ot - cu i Synu i Svätému Du - chu,
 i te - raz i vždycky i na veki vekov. A - men.
 Jed - no - ro - de - ný Synu i Božie Slo - vo,
 ne-smr-teľný, a predsa si pre našu spásu pri - jal te - lo
 zo svä - tej Bo - ho - rodičky a vždy Panny Má - ri - je,
 a bez zme - ny svojho božstva stal si sa člo - ve - kom.
 Kríž si pre - tr - pel, Kri - ste Bo - že,
 smrť si smrťou premo - hol. A - ko jeden vo svätej Tro - ji - ci,
 v slá - ve rovný s Otcom i so Svätým Duchom, spas nás.

Irmologion

2.

(prešovský nápev, upr. Dávid Pancza)

Slá - va Ot - cu i Sy - nu i Svä - té - mu Du - chu,
i te - raz i vždycky i na ve - ky ve - kov. A - men.
Jed - no - ro - de - ný Sy - nu i Bož - ie Slo - vo,
ne - smr tel' - ný, a pred - sa si pre na - šu spá - su
pri - jal te - lo zo svä - tej Bo - ho - ro - dič - ky
a vždy Pan - ny Má - ri - je, a bez zmeny svojho božstva stal
si sa člo - ve - kom. Križ si pre - tr - pel, Kri - ste Bo - že,
smrť si smrťou premohol. A - ko jeden vo svä - tej Tro - ji - ci,
v sláve rov - nýs Otcom i so Svä - tým Du - chom, spas nás.

TRETIA VŠEDNODENNÁ ANTIFÓNA A VCHODNÉ

I

Pod' - te ple - saj - me v Pá - no - vi,
o-slavujme Boha, našu spá-su.

R

Spas nás Sy - nu Bo - ži, ob - divuhodný vo svojich
svätých, te-be spievame: A-le-lu - ja.

2

Pred - stúpme s chválospevmi pred je - ho tvár
a oslavujme ho žalmami.

3

Le - bo Pán je veľ - ký Boh
a nad všetkými bohmi veľký Král.

Irmologion

Vchodné

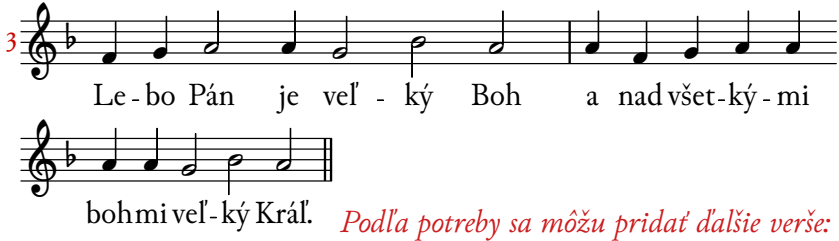
Pod' - te pokloňme sa a pad - ni - me pred Kristom.
Spas nás Sy - nu Bo - ži, ob - divuhodný vo svojich svätých
kto - rý si vstal z mŕtvych
te - be spievame: A - le - lu - ja.

Tretia antifóna v posviatku

I Pod' - te ple - saj - me v Pá - no - vi,
o - slavujme Boha, našu spá - su.
R Spas nás Sy - nu Bo - ži, *doplní sa podľa sviatku*
te - be spie - va - me: A - le - lu - ja.
2 Pred - stúp - me s chválospevmi pred je - ho tvár
a o - slavujme ho žal - ma - mi.

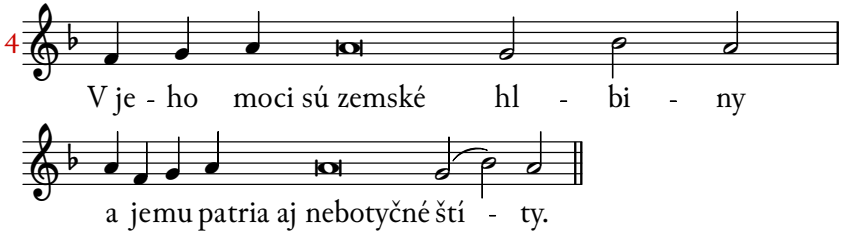
Irmologion

3

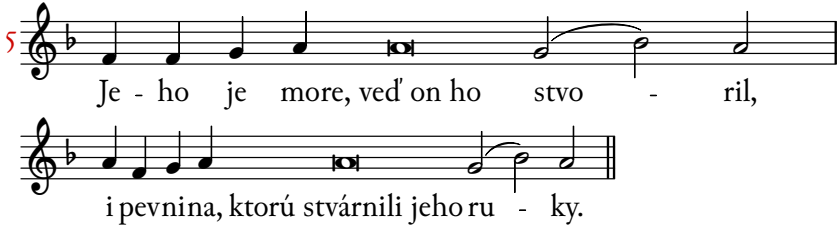
Le - bo Pán je veľ - ký Boh a nad všet - ký - mi
bohmi veľ - ký Kráľ. *Podľa potreby sa môžu pridať ďalšie verše:*

4

V je - ho moci sú zemske hl - bi - ny
a jemu patria aj nebotyčné ští - ty.

5

Je - ho je more, veď on ho stvo - ril,
i pevnina, ktorú stvárnili jeho ru - ky.

Vchodné

Pod - te pokloň - me sa a pad - ni - me pred Kristom.
Spas nás Sy - nu Bo - ži, *doplní sa podľa dňa*
te - be spie - va - me: A - le - lu - ja.

Irmologion

BLAŽENSTVÁ

I. (grécky rozpev, 1. hlas)

Pa - ne, spo - meň si na mňa,
keď prídeš do svojho krá - ľovstva.
1 Bla - že - ní chu - dob - ní v du - chu,
lebo ich je nebeské krá - ľovstvo.
2 Blaže - ní plačú - ci, lebo oni budú pote - še - ní.
3 Blaže - ní tichí, lebo oni budú dedičmi ze - me.
4 Bla - že - ní lační a smädní po spravod - li - vos - ti,
lebo oni budú na - sý - te - ní.
5 Bla - že - ní mi - lo - srd - ní,

Irmologion

lebo oni dosiahnu milosrdenstvo.

6 Blaže-ní čistého srd-ca, lebo oni uvidia Bo-ha.

7 Bla - že - ní tí čo ší - ria po - koj,
lebo ich budú volat božími syn-mi.

8 Bla-že - ní prenasledovaní pre spravod - li - vosť,
lebo ich je nebeské krá - ľovstvo.

9 Bla-že - ní ste, keď vás budú pre mňa po - tu po vať
a pre - na - sle - do - vať a všet - ko zlé na vás
nepravdi - vo ho - vo riť.

10 Ra - - duj - te sa a ja - saj - te,
lebo máte hojnú odmenu v ne - bi.

Irmologion

2.

(moskovský nápev)

Pa - ne, spo - meň si na mňa,
keď prídeš do svojho krá - ľovstva.

1 Bla - že - ní chu - dob - ní v du - chu,
lebo ich je nebeské krá - ľovstvo.

2 Blaže - ní pla - čú - ci, lebo oni budú pote - še - ní.

3 Blaže - ní ti - chí, lebo oni budú dedičmi ze - me.

4 Bla - že - ní lační a smädní po spra - vod - li - vos - ti,
lebo oni budú na sý - te - ní.

5 Bla - že - ní mi - lo - srd - ní,
lebo oni dosiahnu milosrdenstvo.

Irmologion

6 Blaže-ní či - sté-ho srdca, lebo oni uvidia Bo-ha.

7 Bla - že - ní tí čo ší - ria po - koj,
 lebo ich budú volat božími syn-mi.

8 Bla - že - ní prenasledovaní pre spra - vod - li - vosť,
 lebo ich je nebeské krá - ľovstvo.

9 Blažení ste, keď vás budú pre mňa potupovať a prenasledovať
 a všetko zlé na vás nepravdivo ho - vo-riť.

10 Ra - duj - te sa a ja - saj - te,
 lebo máte hojnú odmenu v ne-bi.

Irmologion

TRISAGION

I. (prešovský nápev)

Svä - tý Bo - že, Svä - tý Sil - ný

Svä - tý Nesmr - tel' - ný, zmi - luj sa nad na - mi. ^{3x}

Sláva Otcu i Synu i Svätému Du - chu,

i teraz i vždycky i na ve - ky ve - kov. A - men.

Svä - tý Nesmr - tel' - ný, zmi - luj sa nad na - mi.

Svä - tý Bo - že, Svä - tý Sil - ný

Svä - tý Nesmr - tel' - ný, zmi - luj sa nad na - mi.

Irmologion

2.

(prešovský nápev)

Svä - tý Bo - že, Svä - tý Sil - ný
Svä - tý Nesmrteľ - ný, zmi - luj sa nad na - mi. ^{3x}
Sláva Otcu i Synu i Svätému Du - chu,
i teraz i vždycky i na veky vekov. A - men.
Svä - tý Nesmrteľ - ný, zmi - luj sa nad na - mi.
Svä - tý Bo - že, Svä - tý Sil - ný
Svä - tý Nesmrteľ - ný, zmi - luj sa nad na - mi.

3.

(Daniel Škoviera)

Svä - tý Bo - že, Svä - tý Sil - ný Svätý Nesmrteľ - ný,
zmi - luj sa nad na - mi. ^{1.2.} ^{3.} na - mi.

Irmologion

Sláva Otcu i Synu i Svätému Du - chu,
 i teraz i vždy - cky i na ve - ky ve - kov. A - men.
 Svä - tý Ne - smr - tel' - ný, zmi - luj sa nad na - mi.
 Svä - tý Bo - že, Svä - tý Sil - ný
 Svä - tý Ne - smr - tel' - ný, zmi - luj sa nad na - mi.

4. (znamenný rozpev
Suprašl 1638, upr. S. Škoviera)

Svä - tý Bo - že, Svä - tý Sil - ný
 Svä - tý Nesmrteľ - ný, zmi - luj sa nad na - mi.
 Slá - va Ot - cu i Sy - nu i Svä - té - mu Du - chu,
 i te - raz i vždy - cky i na ve - ky vekov. A - men.

Irmologion

Svä - tý Nesmrteľ-ný, zmi - luj sa nad na - mi.

Svä-tý Bo-že, Svä-tý Sil-ný Svä-tý Nesmrteľný,

zmi-luj sa nad na - mi.

Irmologion

ALELUJA

Všeobecný nápev

(prešovský nápev)

A - le - lu - ja, a - le - lu - ja,
a - le - lu - ja.

I. hlas

(ruténsky znamenný rozpev,
upr. S. Škoviera)

A - le - lu - ja, a - le - lu - ja,
a - le - lu - ja.
Verš:
Bože, ty si ma poveril odplatou a pod - ma - nil
si mi ná - rody.

Verš: Svojemu kráľovi dávaš veľké víťazstvá, * preukazuješ priazeň svojmu pomazanému, Dávidovi a jeho potomstvu až naveky.

Irmologion

2. hlas

(ruténsky znamenný rozpev,
upr. S. Škoviera)

A - le - lu - ja, a - le - lu - ja, a - le -
lu - ja. *Na záver:* lu - ja. lu - ja.
Verš: Nech tá vypočuje Pán v čase súženia, nech tá ochráni
meno Boha Ja-kubov-ho.

Verš: Pane, daj vždy víťaziť kráľovi * a nás vypočuj, kedykoľvek tá budeme vzývať.

3. hlas

(ruténsky znamenný rozpev,
upr. S. Škoviera)

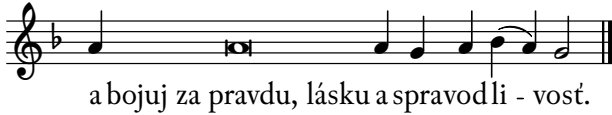
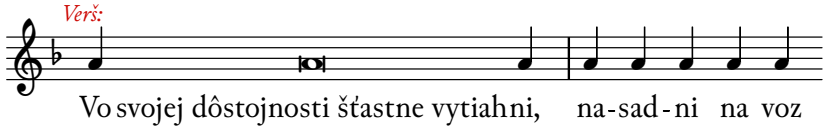
A - le - lu - ja, a - le - lu - ja,
a - le - lu - ja.
Verš: Pane, v teba dúfam, nech nie som zahanbený na ve ky.

Verš: Buď mi skalou útočiska, * opevneným hradom mojej spásy.

Irmologion

4. hlas

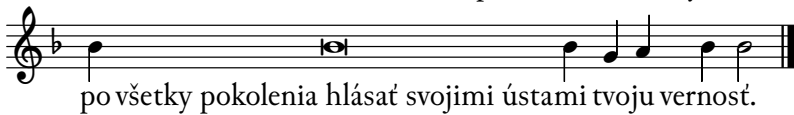
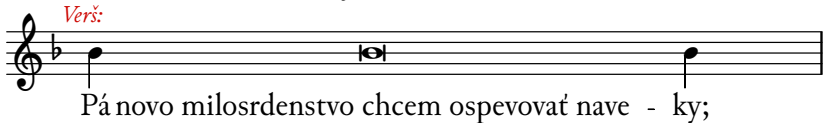
(karpatský rozpev)

Vers: Miluješ spravodlivosť * a nenávidíš nepravosť.

5. hlas

(ruténsky znamenný rozpev,
upr. S. Škoviera)

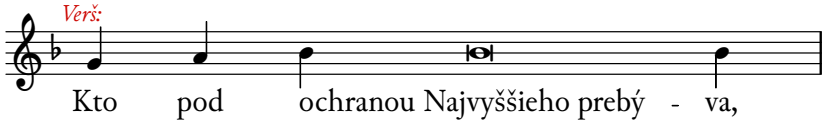

Vers: Veď ty si povedal: „Moje milosrdenstvo je ustanovené naveky.” * Tvoja vernosť je upevnená v nebesiach.

Irmologion

6. hlas

(karpatský rozpev, dlhší nápev
podľa D. Panczu)

Verš: Povie Pánovi: „Ty si moje útočisko a pevnosť moja; * v tebe mám dôveru, Bože môj.”

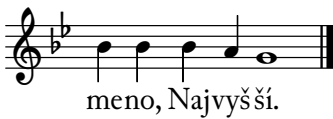
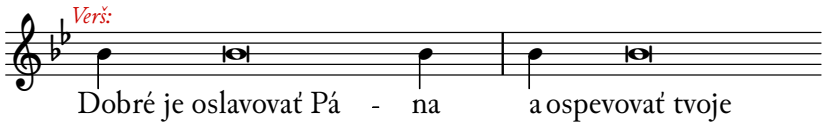
(karpatský rozpev, kratší nápev)

Irmologion

7. hlas

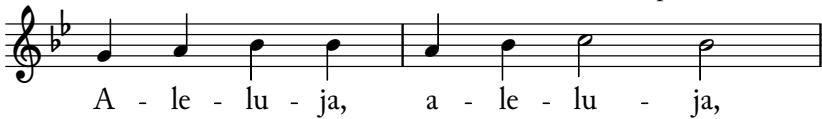
(ruténsky znamenný rozpev,
upr. S. Škoviera)

Verš: Za rána zvestovať tvoju dobrotu * a tvoju vernosť celú noc.

8. hlas

(ruténsky znamenný rozpev,
upr. S. Škoviera)

Verš: Predstúpme s chválospevmi pred jeho tvár * a oslavujme ho žalmami.

Irmologion

EVANJELIUM

I tvojmu du - chu.

Slá - va te-be, Pa-ne, slá - va te - be.

ÚPENLIVÁ EKTÉNIA

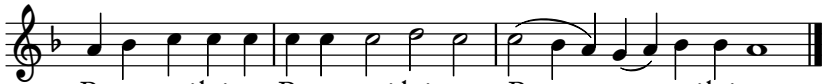
Pa - ne, zmiluj sa.

Pa - ne, zmiluj sa.

Pane, zmiluj sa, Pane, zmiluj sa, Pa - ne, zmi-luj sa.

Pane, zmiluj sa, Pane, zmi-luj sa, Pa - ne, zmiluj sa.

Pri prosbách na osobitné úmysly:

Pa-ne, zmi-luj sa, Pa-ne, zmi-luj sa, Pa-ne, zmi-luj sa.

EKTÉNIA ZA ZOSNULÝCH

Musical notation for the hymn 'EKTÉNIA ZA ZOSNULÝCH'. It consists of three staves of music in a single system, all in a key with one flat (B-flat major or D minor) and a 4/4 time signature. The first staff contains the lyrics 'Pane, zmi-luj sa, Pane, zmi-luj sa, Pa - ne, zmi-luj sa.' The second staff contains 'Da - ruj nám, Pa - ne.' and 'Pa - ne zmi-luj sa.' The third staff contains 'A - men.'

Pane, zmi-luj sa, Pane, zmi-luj sa, Pa - ne, zmi-luj sa.
Da - ruj nám, Pa - ne. Pa - ne zmi-luj sa.
A - men.

EKTÉNIA ZA KATECHUMENOV

Musical notation for the hymn 'EKTÉNIA ZA KATECHUMENOV'. It consists of three staves of music in a single system, all in a key with one flat (B-flat major or D minor) and a 4/4 time signature. The first staff contains the lyrics 'Pane, zmi-luj sa.' and 'Pane, zmi-luj sa.' with '(bulharský rozpev)' written above the second staff. The second staff contains 'Pred tebou, Pa - - - ne.'

(bulharský rozpev)
Pane, zmi-luj sa. Pane, zmi-luj sa.
Pred tebou, Pa - - - ne.

EKTÉNIE ZA VERIACICH

Musical notation for the hymn 'EKTÉNIE ZA VERIACICH'. It consists of three staves of music in a single system, all in a key with one flat (B-flat major or D minor) and a 4/4 time signature. The first staff contains the lyrics 'Pa-ne, zmi - - - luj sa.' The second staff contains 'Pa - ne, zmiluj sa.' and 'Pa - ne, zmiluj sa.'

Pa-ne, zmi - - - luj sa.
Pa - ne, zmiluj sa. Pa - ne, zmiluj sa.

CHERUBÍNSKY HYMNUS

I.

(prešovský ľudový nápev)

My che - ru - bí - nov, che - ru - bí - nov ta - jomne,
 che - ru - bí - nov ta - jom - ne pred - stavu - je - me,
 che - ru - bí - nov ta - jom - ne pred - sta - vu - je - me,
 che - ru - bí - nov pred - sta - vu - je - me
 a ži - vo - to dar nej Tro - ji - ci troj - svätú
 Tro - ji - ci troj - svä - tú pie - seň spie - va - me,
 Od - lož - me te - raz všet - ky svet - ské sta - ro - sti,
 Od - lož - me svet - ské sta - ro - sti.
 Veď má - me pri - jať krá - la všet - kých,

Irmologion

kto - ré - ho an - jel - ské zbo - ry ne - vi - di - tel' - ne
ne - sú v slá - ve. A - le - lu - ja, a - le - lu - ja, a - le - lu - ja.

2.

(ľudový nápev, Jasenov?)

1
My che - ru - bí - nov, che - ru - bí - nov ta - jom - ne,
che - ru - bí - nov ta - jom - ne pred - sta - vu - je - me,
2
a ži - vo - to - dar - nej Tro - ji - ci troj - svä - tú,
Tro - ji - ci troj - svä - tú pie - seň spie - va - me,
3
od - lož - me te - raz všet - ky svet - ské sta - ro - sti,
od - lož - me te - raz všet - ky svet - ské sta - ro - sti.
4
Veď máme pri - jať Krá - ľa všet - kých, kto - ré - ho an - jel - ské

Irmologion

zbo - ry ne - vi - di - tel' - ne ne - sú v slá - ve.
A - le - lu - ja, a - le - lu - ja, a - le - lu - ja.

3.

(pieseň *Duše Svjatyj zojdi na nas*
Bokšaj 1907, nápev č. 5)

1. My cheru - bí - nov, che - ru - bínov ta - jom - ne
pred - sta - vu - je - me, cheru - bí - nov ta - jom - ne
pred - sta - vu - je - me,

2. a ži - vo - to - darnej Tro - ji - ci troj - svä - tú
pie - seň spie - va - me, Tro - ji - ci troj - svä - tú
pie - seň spie - va - me,

3. od - lož - me te - raz všet - ky svetské sta - ro - sti,

Irmologion

od - lož - me te - raz všetky svet - ské sta - ro - sti,
 svet - ské sta - ro - sti.
 4 Ved' má - me pri - jať Krá - ľa všet - kých,
 kto - ré - ho an - jel - ské zbo - ry ne - vi - di - tel' - ne
 ne - sú v slá - ve. A - le - lu - ja,
 a - le - lu - ja, a - le - lu - ja.

4.

(grécky rozpev, 7. hlas)

I My che - ru - bí - nov, my che - ru - bí - nov
 tajomne pred - sta - vu - je me, pred - sta - vu - je me, che - ru - bí - nov
 ta - jom - ne pred - sta - vu - je me,

Irmologion

2

a ži - vo - to - dar - nej, ži - vo - to - dar - nej

Tro - ji - ci troj - svä - tú pie - seň spievame, Tro - ji - ci

troj - svä - tú pieseň spieva - me,

3

od - lož - me te - raz, od - lož - me te - raz

všet - ky svet - ské sta - ro - sti, od - lož - me

te - raz všet - ky svetské sta - ro - sti.

4

Veď máme pri - jať Kráľa všetkých, ktoré - ho an - jelské zbo - ry

ne - vi - di - teľ - ne ne - sú v slá - ve. A - le - lu - ja,

a - le - lu - ja, a - le - lu - ja.

Irmologion

(nápev na pričasten *Vo vsjú zémľu*
Obichod 1909; podľa Kastorského)

5.

1

My che - ru - bí - nov, my che - ru - bí - nov

ta - - jom - ne predsta - vu - je - me,

predsta - vu - je - me,

2

a ži - vo - to - dar - nej, ži - votodarnej Tro - ji - ci

troj - svä - tú pie - seň spie - va - me,

pie - seň spie - va - me,

3

od - lož - me te - raz, od - lož - me te - raz

všet - ky svet - ské, svetské sta - ro - sti,

svetské sta - ro - sti.

4

Veď má - me pri - jať Krá - ľa všet - kých,

Irmologion

kto - ré - ho an - jel - ské zbo - ry ne - vi - di - tel' - ne
nesú v sláve, ne - sú v slá - ve. A - le - lu - ja,
a - le - lu - ja, a - le - lu - ja.

6.

(Ľvov 1816, nápev č. 2,
upr. S. Škoviera)

Í - - - že Che - ru - ví - - mi
táj - - - no o - bra - zú - ju - šče, Che - ru - ví -
mi taj - no o - bra - zú - ju - šče, o - bra -
zú - ju - šče,
i ži - vo - tvo - rjá - šcej
Trój - - - ci tri - svia - tú - ju písň

Irmologion

pri - pi - vá - ju - šče, písň pri - pi -
vá - ju - šče,
3 vsjá - - ko - je, vsjá - - ko - je
ný - - ňi ži - téj - sko - je ot - lo - žím
po - pe - če - - ni - je, po - pe -
če - ni - je.
4 Já - - ko da Car - já
vsích pod - í - mem, án - heľski - mi ne - ví - di - mo
do - ri - no - sí - ma čín - - mi.
Al - li - lú - ja, al - li - lú - - i -

Irmologion

ja, al - li - lú - i - ja.

PROSEBNÁ EKTÉNIA

Pane, zmiluj sa.

Pane, zmiluj sa.

Da-ruj nám, Pa-ne.

Da-ruj nám, Pa-ne.

Te - be, Pa-ne.

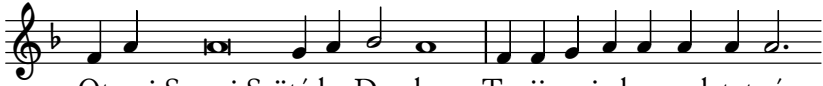
BOZK POKOJA

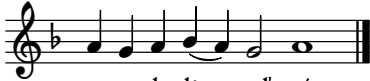
I tvojmu du - chu.

I.

(zvyčajný nápev)

Ot-ca i Sy-na i Sväté-ho Du-cha, Tro-ji-cu jednopodstatnú

a ne-de-li - tel'-nú.

2.

(sviatočný nápev)

Ot-ca i Sy-na i Svätého Ducha, Trojicu jednopodstatnú a

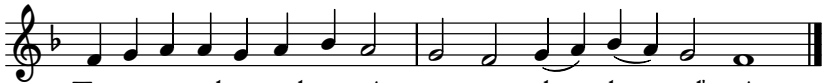
ne - de - li - tel'-nú.

3.

(prešovský variant; *Hore srdcia*, str. 115)

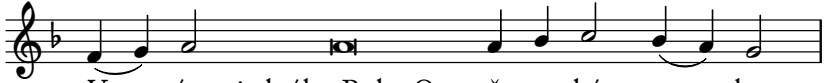
Ot - ca i Sy - na i Svä - té - ho Du - cha,

Tro-ji-cu jednopodstatnú a ne - de - li - tel'-nú.

SYMBOL VIERY

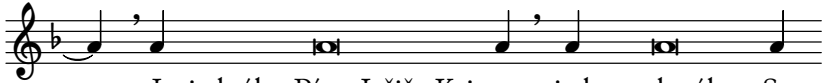
I. (karpatský rozpev, 2. hlas)

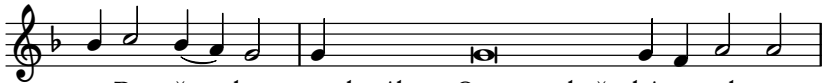
Ve - rím v jedného Boha Otca vše-mo-hú - ce - ho,

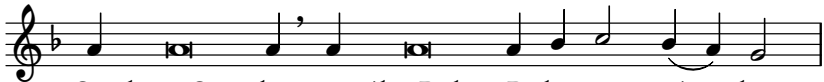
Stvoriteľa neba i zeme, sveta viditeľného i neviditeľného.

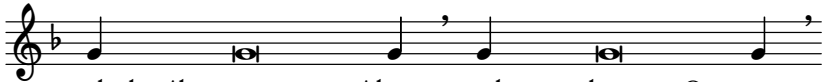
I v jedného Pána Ježiša Krista, jednorodného Sy -

na Bo - žie - ho, zrodeného z Otca pred všetkými vekmi;

Svetlo zo Svet-la, pravého Boha z Boha pra - vé - ho,

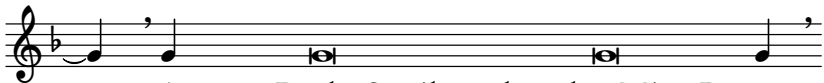
splodeného, nie stvoreného, jednej podstaty s Otcom.

Skrze neho bolo všetko stvo-re - né. On pre nás ľudí

a pre našu spásu zo - stú - pil z ne - bies.

A mocou Ducha Svätého vzal si telo z Márie Panny

Irmologion

a stal sa člo - ve - kom. Za nás bol aj ukrižovaný za vlády
Pon - ci - a Pi - lá - ta, bol umučený a pochovaný,
ale tretieho dňa vstal z mŕtvych podľa Sväté - ho Pís - ma.
A vstúpil do neba, se - dí po pra - vi - ci Ot - ca.
A zasa príde v sláve súdiť živých i mŕtvych a jeho kráľov -
stvu ne - bu - de kon - ca. I v Ducha Svätého, Pána a O -
ži - vo - va - te - ľa, ktorý vychádza z Ot -
ca [i Syna] . Jemu sa zároveň vzdáva tá istá poklona a sláva
ako Otco - vi a Sy - no - vi. On hovoril ús - ta - mi pro - rokov.
V jednu, svätú, všeobecnú, apo - štol - skú Cir - kev.

Irmologion

Vyznávam jeden krst na odpuste - nie hrie - chov
a očakávam vzkrie - se - nie mŕt - vych
a ži vot budúceho ve - ku. A - men.

2.

(ruský nápev)

Ve - rím v jedného Boha Otca všemohú - ce - ho,
Stvoriteľa neba i ze - me, sveta viditeľného i ne vi -
di - tel' - né - ho. I v jedného Pána Ježiša Krista,
jednorodného Syna Bo - žie - ho, zrodeného z Otca
pred všet - ký - mi vek - mi; Svetlo zo Svet - la,
pravého Boha z Boha pra - vé - ho, splodeného, nie stvoreného,
jednej podstaty s Otcem. Skrze neho bolo všetko stvo - re - né.

Irmologion

On pre nás ľudí a pre našu spásu zostúpil z ne - bies.
A mocou Ducha Svätého vzal si telo z Márie Panny
a stal sa člo - ve - kom. Za nás bol aj ukrižovaný
za vlády Poncia Pi - lá - ta, bol umučený a pochovaný,
ale tretieho dňa vstal z mŕtvych podľa Svä - té - ho Pís - ma.
A vstúpil do ne - ba, sedí po pravi - ci Ot - ca.
A zasa príde v sláve súdiť živých i mŕt - vch
a jeho kráľovstvu ne - bu - de kon - ca.
I v Ducha Svätého, Pána a Oživova - te - ľa,
kto - rý vy - chá - dza z Ot - ca [i Sy - na] .

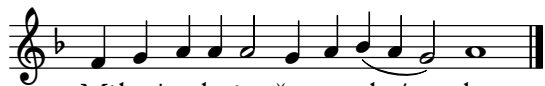
Irmologion

Jemu sa zároveň vzdáva tá istá poklona a sláva ako Otcovi a
Sy - no - vi. On hovoril ús - ta - mi pro - ro - kov.
V jednu, svätú, všeobecnú, apoštolskú Cir - kev.
Vyznávam jeden krst na odpus - te - nie hrie - chov
a očakávam vzkriese - nie mŕt - vých
a ži vot bu - dú - ce - ho ve - ku. A - men.

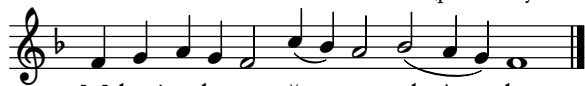
Irmologion

ANAFORA

Milost' pokoja, žertvu chvá - ly.

(prešovský variant; *Hore srdcia*, str. 117)

Milost' pokoja, žer-tvu chvá - ly.

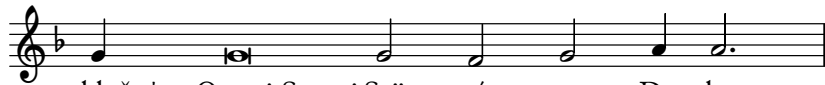
Is tvojím duchom.

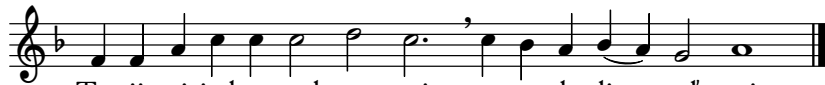
Má-me ich u Pá - na.

Je dô - stoj - né a správ - ne

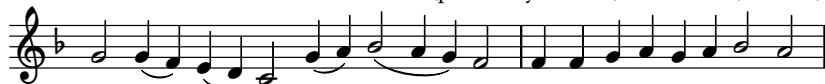

klaňať sa Otcu i Synu i Svä - té - mu Du-chu,

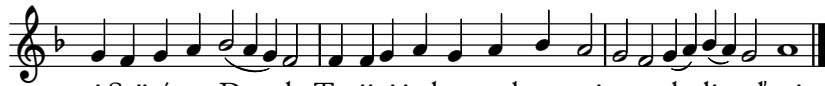

Tro-ji - ci jed-nopod-stat - nej a ne-de-li - tel' - nej.

(prešovský variant; *Hore srdcia*, str. 118)

Je dô - stoj - né a správ - ne klaňať sa Otcu i Sy-nu

i Svätému Du-ch, Trojici jednopodstatnej a nede-li-teľnej.

Irmologion

SVÄTÝ, SVÄTÝ, SVÄTÝ

I.

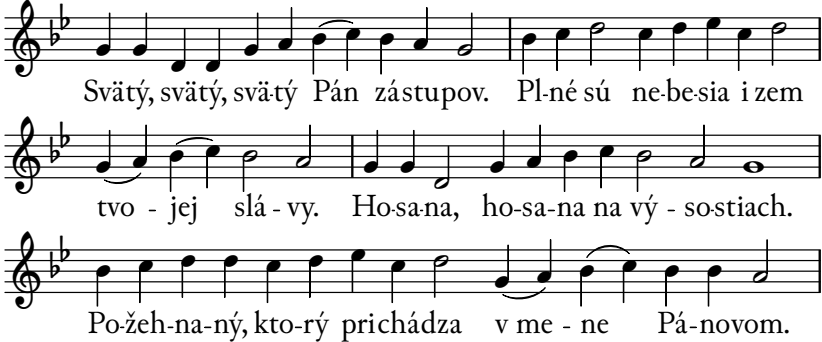
(zvyčajný nápev anafory)

Svä-tý, svä-tý, svä-tý Pán zá - stu - pov.
Pl-né sú ne-be-sia i zem tvo-jej slá - vy.
Ho-sa-na na vý - sostiach. Požehna-ný, ktorý prihá-dza
v me - ne Pá - novom. Ho-sa-na na vý - so-stiach.

2.

(prešovský nápev)

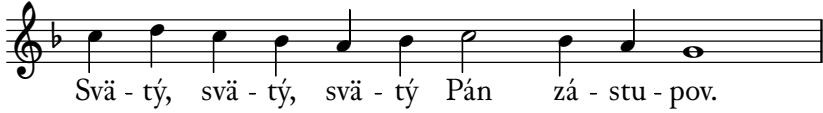
Svätý, svätý, svätý Pán zástupov. Pl-né sú ne-be-sia i zem
tvo - jej slá - vy. Ho-sa-na, ho-sa-na na vý - sostiach.
Po-žeh-na-ný, kto-rý prihádza v me - ne Pá-novom.

Irmologion

Ho - sa - na, ho - sa - na na vý - so - stiach.

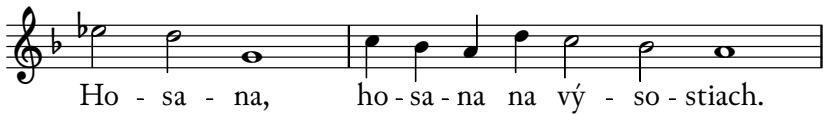
3. (prešovský nápev)

Svä - tý, svä - tý, svä - tý Pán zá - stu - pov.

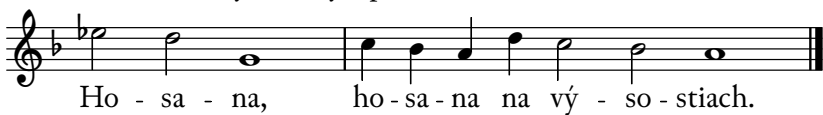
Pl - né sú ne - be - sia i zem tvo - jej slá - vy.

Ho - sa - na, ho - sa - na na vý - so - stiach.

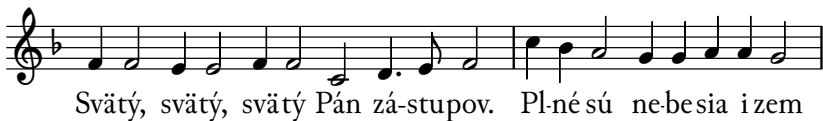

Po - žeh - na - ný, kto - rý pri - chá - dza v me - ne Pá - novom.

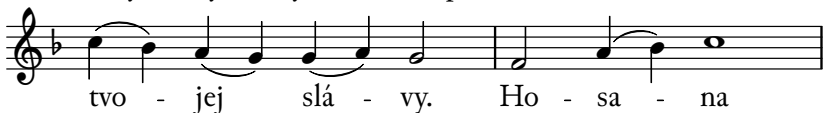

Ho - sa - na, ho - sa - na na vý - so - stiach.

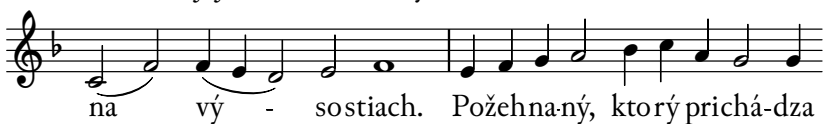
4. (prešovský nápev; *Hore srdcia*, str. 118 – 119)

Svätý, svätý, svätý Pán zá - stupov. Pl - né sú ne - besia i zem

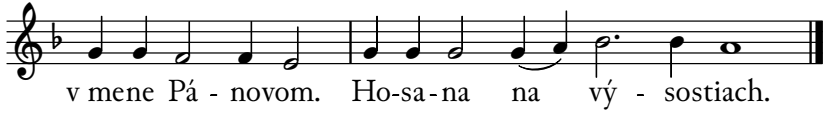

tvo - jej slá - vy. Ho - sa - na

na vý - sostiach. Požehna - ný, ktorý prichá - dza

Irmologion

SLOVÁ USTANOVENIA

I. (karpatský rozpev) 2. (neobyzantský nápev)

A - - - men. A - - - men.

ΕΠΙΚΛΕΖΑ

(prešovský nápev; *Hore srdcia*, str. 120)

O-spe-vu-je-me tá, zve-le-bu-je-me tá,
da-ku-je-me ti, Pa - ne, a pro - sí - me tá,
Bo - že náš, pro-sí - me tá, pro-sí - me tá, Bo - že náš.

Irmologion

ANAFORA

(NA LITURGII SV. BAZILA VELKÉHO)

(prešovský nápev)

Mi - loš' pokoja, žer-tvu chvá - ly.
I s tvojším du - chom. Máme ich u Pá - na

Je dôstojné

(prešovský nápev)

Je dô - stojné a správ - ne, je dô - stojné
a správ - ne kla - ňať sa Ot - cu i Sy - nu
i Svä-té-mu Du - chu, Tro - ji - ci jed - no - podstat - nej
a ne - de - li - tel'nej.

Irmologion

Svätý, svätý, svätý

(prešovský nápev)

Svä - tý, svä - tý, svä - tý Pán
zá - stupov. Pl - né sú ne - be - sia i zem
tvo - jej slá - vy. Ho - sa - na, ho - sa - na
na vý - sostiach, ho - sa - na na vý - sostiach.
Po - žeh - na - ný, kto - rý pri - chá - dza v me - ne
Pá - no - vom. Ho - sa - na, ho - sa - na
na vý - sostiach, ho - sa - na na vý - sostiach.

Slová ustanovenia

(prešovský nápev)

A - - - men.

Irmologion

Ospevujeme ťa

(prešovský nápev)

O - spe - vu - je - me ťa, zve - le - bu - je - me ťa,
ďa - ku - je - me ti, Pa - ne a pro - sí - me ťa,
Bo - že náš, pro - sí - me ťa, Bo - že náš.

Zadostojník

(grécky rozpev, 8. hlas)

Z teba, Mi - lo - sti - pl - ná, ra - du - je sa všetko tvorstvo:
i zbo - ry an - je - lov i ľud - ské po - ko - le - nie.
Ty si po - svät - ný chrám, ty si du - chovný raj,
ty si panien o - zdoba. Ved' z teba Boh pri - jal te - lo;
sám Boh, kto - rý je pred vek - mi, die - ťat - kom sa stal.
On z tvojho lo - na spra - vil svoj trón

Irmologion

a tvoj ži - vot roz-ší - ril nad ne - bies priestranstvá.
Z te - ba, Mi - lo - sti - pl - ná, ra - du - je sa všet - ko
tvor - stvo, slá - va te - be.

I na všetkých

(prešovský nápev)

I na všetkých i na všet - ko.

Alebo:

I na všetkých i na všet - ko, i na všetkých i na
všet - ko, i na všetkých i na všet - ko.

DÔSTOJNÉ JE

1. hlas

(karpatský rozpev)

Dôstojné je ve - le - biť te - ba, Bo-ho-ro - dič - ka,
vždy blaže-ná a nepoškv-r-ne-ná Mat-ka náš-ho Bo-ha.
Čest-nej - šia si a - ko che - ru - bí - ni
a neporovnatel'ne slávnejšia ako se - ra - fi - ni,
bez po - rušenia si porodila Boha Slo - vo,
opravdi-vá Boho-rodíčka, ve-le-bí - me ťa.

2. hlas

(karpatský rozpev)

Dôstojné je ve - le - biť te - ba, Bo-ho-ro - dič - ka,
vždy blažená a nepoškv-r-ne - ná Matka nášho Bo - ha.

Irmologion

Čes - nejšia si ako che - ru - bí - ni a neporovna -
tel - ne slávnejšia ako se - ra - fí - ni, bez po - ru - še - nia
si porodila Boha Slo - vo, o - pravdivá Bohorodička,
ve - le - bí - me ťa.

3. hlas

(karpatský rozpev)

Dôstojné je ve - le - biť te - ba, Bo - ho - ro - dič - ka,
vždy bla - že - ná a ne - po - škv - ne - ná
Matka náš - ho Bo - ha. Čes - nejšia si a - ko che - ru - bí - ni
a neporovnateľne slávnejšia ako se - ra - fí - ni,
bez po - ru - še - nia si po - ro - di - la Bo - ha Slo - vo,
o - pravdivá Bohorodička, ve - le - bí - me ťa.

Irmologion

4. hlas

(karpatský rozpev)

Dôstojné je ve - le - biť te - ba, Bo - ho - ro - dič - ka,
vždy bla - že - ná a ne - po - škv - ne - ná
Matka nášho Bo - ha. Čes - nej - šia si ako cheru bí - ni
a ne - porov - na - teľ - ne sláv - nej - šia ako se - ra - fí - ni,
bez po - ru - še - nia si porodila Boha Slo - vo,
opravdivá Bohorodička, ve - le - bí - me ťa.

5. hlas

(karpatský rozpev)

Dô - stoj - né je ve - le - biť te - ba, Bo - ho - ro - dič - ka,
vždy blaže - ná a nepoškv - ne - ná Mat - ka náš - ho Bo - ha.
Čes - nej - šia si a - ko che - ru - bí - ni

Irmologion

a ne-porovnatelne slávnejšia ako se - ra - fi - ni,
bez po - rušenia si porodila Bo - ha Slo - vo,
opravdi - vá Bo - ho - rodička, ve - le - bí - me ťa.

6. hlas

(karpatský rozpev)

Dôstojné je ve - le - biť te - ba, Bo - ho - ro - dič - ka,
vždy bla - že - ná a ne - po - škvr - ne - ná
Matka nášho Bo - ha. Čestnejšia si ako che - ru - bí - ni
a ne - porovnatelne slávnejšia a - ko se - ra - fi - ni,
bez po - ru - še - nia si po - ro - di - la Bo - ha Slo - vo,
opravdivá Bohorodička, ve - le - bí - me ťa.

Irmologion

7. hlas

(karpatský rozpev)

Dô - stoj - né je ve - le - biť te - ba, Boho-ro-dič - ka,
vždy blažená a ne poškrve - ná Mat - ka náš - ho Bo - ha.
Čest - nej - šia si a - ko che - ru - bí - ni
a ne - porovnatelne slávnejšia ako se - ra - fí - ni,
bez po - rušenia si porodila Bo - ha Slo - vo,
opravdivá Boho-rodíčka, ve - le - bí - me tá.

8. hlas

(karpatský rozpev)

Dôstojné je ve - le - biť te - ba, Bo - ho - ro-dička,
vždy blažená a nepoškrve - ne - ná Matka nášho Bo - ha.
Čestnejšia si ako che - ru - bí - ni a ne - porovnatelne

Irmologion

sláv - nej - šia a - ko se - ra - fí - ni,
bez porušenia si porodi-la Bo - ha Slo - vo,
opravdi-vá Boho-rodíčka, ve-le-bí - me tá.

The image shows a musical score for a hymn titled "Irmologion". It consists of three staves of music in a single system. The key signature has two flats (B-flat and E-flat), and the time signature is 4/4. The lyrics are in Slovak. The first staff begins with a treble clef and a key signature of two flats. The melody is written on a five-line staff. The second staff continues the melody. The third staff concludes the phrase with a double bar line. The lyrics are: "sláv - nej - šia a - ko se - ra - fí - ni, bez porušenia si porodi-la Bo - ha Slo - vo, opravdi-vá Boho-rodíčka, ve-le-bí - me tá."

Irmologion

I NA VŠETKÝCH

I. (karpatský rozpev)

I na všetkých i na všetko, i na všetkých i na všetko.

2. (prešovský variant; *Hore srdcia*, str. 125)

I na všet - kých i na všet - ko, i na všetkých i na všet - ko.

A - men. I s tvojím du - chom.

PROSEBNÁ EKTÉNIA

Pane, zmiluj sa. Pane, zmiluj sa.

Da-ruj nám, Pa-ne. Da-ruj nám, Pa-ne.

Te - be, Pa-ne.

OTČE NÁŠ

1. hlas

(karpatský rozpev)

Otče náš, ktorý si na ne-besiach, po-sväť sa me-no tvo-je,
príd' kráľovstvo tvo-je, buď vôľa tvoja ako v nebi tak i na ze-mi.
Chlieb náš každodenný daj nám dnes a odpusť nám na-še vi-ny,
a - ko i my odpúšťame svo-jim vin - ní - kom,
a neuved' nás do po - ku - še - nia,
a - le zbav nás zlé - ho.

2. hlas

(karpatský rozpev)

Ot-če náš, kto-rý si na ne - be - siach, po - svät sa
me - no tvo - je, prid' krá-ľov-stvo tvo - je,

Irmologion

bud' vô-ľa tvo-ja ako v nebi tak i na ze - mi. Chlieb náš
každodenný daj nám dnes a odpusť nám na-še vi - ny,
a - ko i my odpúšťame svojim vin - ní - kom,
a ne-u-ved' nás do po-ku - še - nia, a - le zbav
nás zlé - ho.

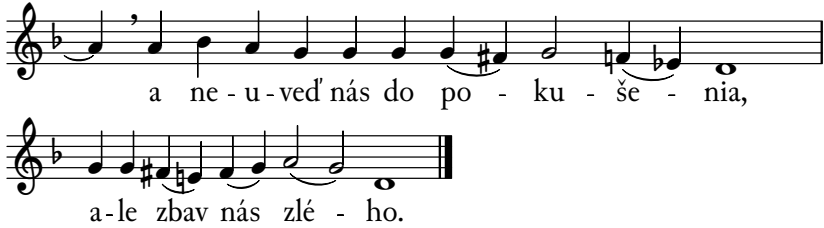
3. hlas

(karpatský rozpev)

Otče náš, ktorý si na ne - besiach, posväť sa me - no tvo - je,
príď kráľovstvo tvoje, bud' vôľa tvoja ako v nebi tak i na zemi.
Chlieb náš každodenný daj nám dnes a odpusť nám na-še vi - ny,
a - ko i my od-púš-ťa-me svojim vin - ní - kom,

Irmologion

a ne - u - ved' nás do po - ku - še - nia,
a - le zbav nás zlé - ho.

4. hlas

(karpatský rozpev)

Ot - če náš, kto - rý si na ne - be - siach, po - svät sa
me - no tvo - je, príď krá - ľovstvo tvo - je, buď vô - ľa
tvoja ako v nebi tak i na ze - mi. Chlieb náš každodenný
daj nám dnes a odpusť nám na - še vi - ny,
a - ko i my odpúšťame svojim vin - ní - kom,
a ne - u - ved' nás do po - ku - še - nia,
a - le zbav nás zlé - ho.

Irmologion

5. hlas

(karpatský rozpev)

Otče náš, ktorý si na ne - besiach, posväť sa meno tvo - je,
príd' kráľovstvo tvo-je, buď vôľa tvoja ako v nebi tak i na ze-mi.
Chlieb náš kaž-do-den-ný daj nám dnes a odpusť nám
na - še vi - ny, a - ko i my odpúšťame svojim vin - ní - kom,
a ne - u - ved' nás do po - ku - še - nia,
a - le zbav nás zlé - ho.

6. hlas

(karpatský rozpev)

Otče náš, ktorý si na nebe-siach, posväť sa me-no tvo-je,
príd' kráľov-stvo tvo-je, buď vôľa tvoja ako v nebi tak i na zemi.
Chlieb náš každodenný daj nám dnes a odpusť nám naše vi - ny,

Irmologion

a - ko i my odpúšťame svo - jim vin - ní - kom,
a ne - u - ved' nás do po - ku - še - nia,
a - le zbav nás zlé - ho.

7. hlas

(karpatský rozpev)

Ot - če náš, ktorý si na ne - besiach, po - svät' sa me - no tvo - je,
príd' kráľovstvo tvo - je, bud' vôľa tvoja ako v nebi tak i na zemi.
Chlieb náš každodenný daj nám dnes a odpusť nám
na - še vi - ny, a - ko i my odpúšťame svojim vin - ní - kom,
a ne - u - ved' nás do po - ku - še - nia,
a - le zbav nás zlé - ho.

Irmologion

8. hlas

(karpatský rozpev)

Ot - če náš, kto - rý si na ne - be - siach,
po - svät sa me - no tvo - je, príď krá - ľovstvo tvo - je,
buď vôľa tvoja ako v nebi tak i na ze - mi.
Chlieb náš kaž - do - den - ný daj nám dnes
a od - pust' nám na - še vi - ny,
a - ko i my odpúšťame svojim vin - ní - kom,
a ne - u - ved' nás do po - ku - še - nia,
a - le zbav nás zlé - ho.

DIALÓG PO MODLITBE PÁNA

I tvojmu du - chu.   Pred tebou, Pa - ne.

Alebo:

Pred te - bou, Pa - - - ne.

A - - - - men.

Je-di-ný je Svätý, i - ba jeden je Pán, Je - žiš Kristus,

na slá-vu Bo ha Otca. A - - - - men.

PRED SVÄTÝM PRIJÍMANÍM

(karpatský rozpev, 4. hlas)

Po - žehnaný, ktorý prichádza v me-ne Pá - no-vom.

Boh je Pán a zja-vil sa nám.

Irmologion

PRIČASTEN

Nedeľa

(karpatský rozpev)

Chvál' - te Pá-na z ne-bies, chvál' - te ho na vý - sostiach.
Aleluja, ale - lu ja, a - le - lu - ja.

The musical notation consists of two staves in G major (one flat). The first staff contains the melody for the first line of text, and the second staff contains the melody for the second line. The notes are: G4 (quarter), A4 (quarter), B4 (quarter), C5 (quarter), B4 (quarter), A4 (quarter), G4 (half) for the first line; and G4 (quarter), A4 (quarter), B4 (quarter), C5 (quarter), B4 (quarter), A4 (quarter), G4 (half) for the second line.

Po nasledujúcich pričastnoch sa spieva aleluja ako pri nedel'nom pričastne.

Pondelok

(karpatský rozpev)

Vetry sú tvojimi po - sla - mi, ohnivé plamene tvojimi
služobník-mi.

The musical notation consists of two staves in G major (one flat). The first staff contains the melody for the first line of text, and the second staff contains the melody for the second line. The notes are: G4 (quarter), A4 (quarter), B4 (quarter), C5 (quarter), B4 (quarter), A4 (quarter), G4 (half) for the first line; and G4 (quarter), A4 (quarter), B4 (quarter), C5 (quarter), B4 (quarter), A4 (quarter), G4 (half) for the second line.

Utorok

(karpatský rozpev)

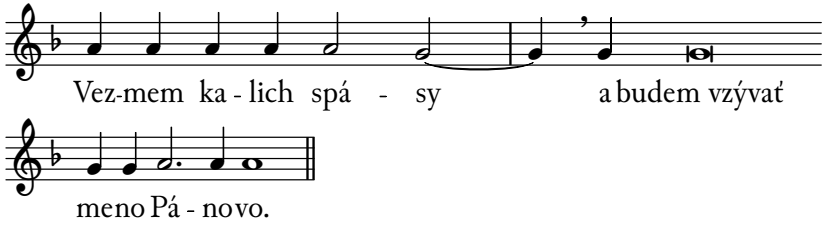
Vo večnej pamäti bude spravodli - vý. Ne bu-de sa báť
zlej zve-sti.

The musical notation consists of two staves in G major (one flat). The first staff contains the melody for the first line of text, and the second staff contains the melody for the second line. The notes are: G4 (quarter), A4 (quarter), B4 (quarter), C5 (quarter), B4 (quarter), A4 (quarter), G4 (half) for the first line; and G4 (quarter), A4 (quarter), B4 (quarter), C5 (quarter), B4 (quarter), A4 (quarter), G4 (half) for the second line.

Irmologion

Streda

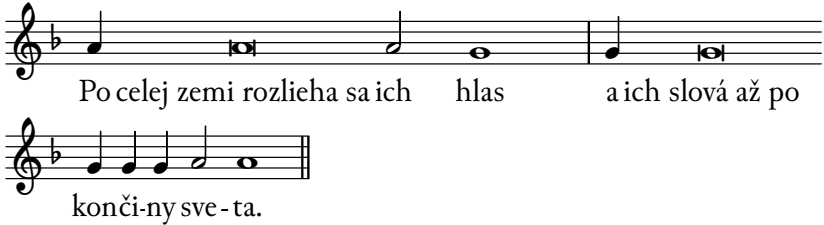
(karpatský rozpev)

Vez-mem ka - lich spá - sy a budem vzývať
meno Pá - novo.

Štvrtok

(karpatský rozpev)

Po celej zemi rozlieha sa ich hlas a ich slová až po
konči-ny sve - ta.

Piatok

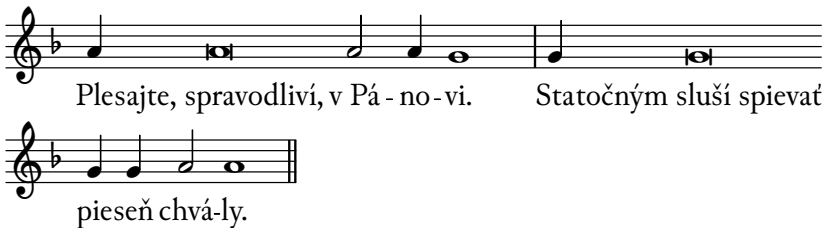
(karpatský rozpev)

Pane, ukáž nám svetlo svojej tvá - re a - ko znamenie.

Sobota

(karpatský rozpev)

Plesajte, spravodliví, v Pá - no - vi. Statočným sluší spievať
pieseň chvá - ly.

HYMNY PO SVÄTOM PRIJÍMANÍ

Is pollá é-ti, dé-spo-ta.

I. (karpatský rozpev, 2. hlas)

Vide-li sme pravé svetlo, pri-ja-li sme nebeského Du-cha,
na-šli sme pravú vie-ru, klaniame sa nedeliteľnej Tro-ji-ci,
le-bo o-na nás spa-si-la.

2. (znamenný rozpev, 2. hlas)

Vi-de-li sme
pra-vé svet-lo, pri-ja-li sme ne-bes-
ké-ho Du-cha, na-šli sme pra-vú vie-ru,
kla-nia-me sa ne-de-li-teľ-nej Tro-ji-ci,
le-bo o-na nás spa-si-la.

NECH SA NAPLNIA

I. (karpatský rozpev, 2. hlas)

Nech sa na-plnia ú-sta na - še tvo-jou chvá-lou, Pa - ne,
a - by sme o - spe - vo - va - li tvo - ju slá - vu,
le - bo si nás u - znal za hodných pri - jať
tvoje sväté, božské, nesmrteľné a ži-votodarné tajomstvá.
Za-cho-vaj nás, Bo-že, vo svo-jej svä - to - sti,
a - by sme sa po všetky dni učili tvojej prav - de.
A-leluja, aleluja, a-le-lu - ja.

2. (takzvaný učiteľský nápev)

Nech sa na - plnia ú-sta na - še tvo-jou chvá-lou, Pa - ne,

Irmologion

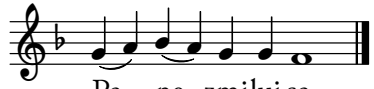

a - by sme o - spe - vo - va - li tvo - ju slá - vu,
le - bo si nás u - znal za hod - ných pri - jať
tvo - je svä - té, bož - ské, ne - smr - tel - né a
ži - vo - to - dar - né ta - jom - stvá.
Za - cho - vaj nás Bo - že vo svo - jej svä - to - sti,
a - by sme sa po všetky dni u - či - li tvo - jej prav - de.
A - le - lu - ja, a - le - lu - ja, a - le - lu - ja.

ZÁVEREČNÁ ĎAKOVNÁ EKTÉNIA

Pa - ne, zmiluj sa.

Pa - ne, zmiluj sa.

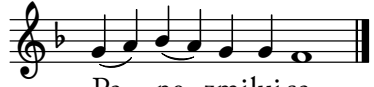
Te - be, Pa-ne.

A - men.

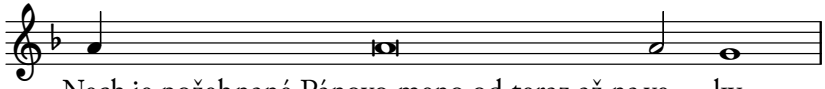
V mene Pá-novom.

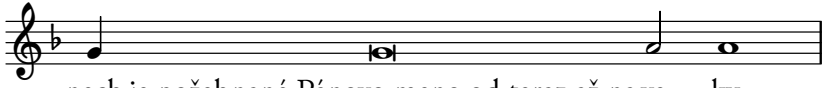
Pa - ne, zmiluj sa.

I.

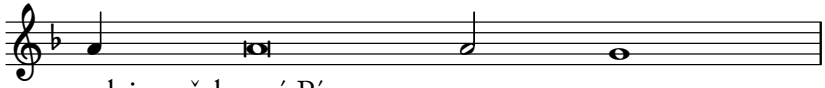
(karpatský rozpev)

Nech je požehnané Pánovo meno od teraz až na ve - ky,

nech je požehnané Pánovo meno od teraz až na ve - ky,

nech je požehnané Pánovo me - no

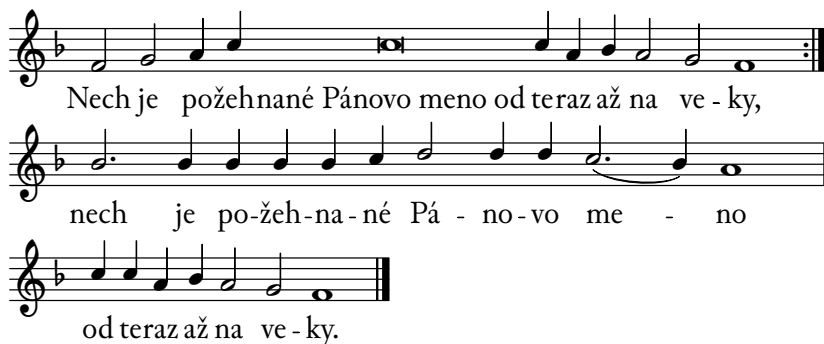

od teraz až na ve - ky.

Irmologion

2.

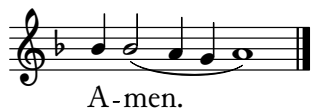
(karpatský rozpev, 4. hlas)

Nech je požehnané Pánovo meno od teraz až na ve - ky,
nech je po-žeh-na-né Pá - no-vo me - no
od teraz až na ve - ky.

Nasleduje žalm 33, pozri str. 149.

POŽEHNANIE A PREPUSTENIE

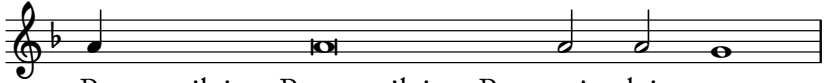

A - men.

Slá - va Otcu i Synu i Svätému Du - chu
i teraz i vždycky i na veky vekov. A - men.

Irmologion

Pane, zmiluj sa, Pane, zmiluj sa, Pane zmi - luj sa.

Po-žeh-naj!

Ak je prítomný archijerej:

Vladyka, po-žeh-naj!

A - - men.

TÓN DESPÓTIN

(grécky nápev)

Tón de - spó - tin ké ar - chi - je - ré - a i - món,

Ký - ri - e fý - lat - te, is pol - lá é - ti,

is pol - lá é - ti, is pol - lá é - ti, dé - spota.

POZNÁMKY

Hlavným zdrojom melódií v tejto knihe je spôsob spevu Daniela Škovieiru, bývalého kantora v Bratislavskom katedrálnom chráme Povýšenia vznešeného a životodarného Kríža. Nejde však o variant vytvorený D. Škovieirom, ale o nápevy, ktoré sa naučil od predchádzajúcich kantorov; ide teda o plnohodnotný variant *prostopinija* adaptovaný na slovenský jazyk. Tento spôsob je nezávislý a v mnohom sa líši od spôsobu zachyteného v modlitebnej knižke *Hore srdcia* – zatiaľ jedinej knihy obsahujúcej notované spevy v slovenskom jazyku a vytlačenej s cirkevným schválením gréckokatolíckych biskupov (Milana Chautura a Jána Hirku) z roku 2002. Spomenutý spôsob spevu v skutočnosti predchádzal jej vydaniu. Napriek tomu sa niektoré nápevy v katedrále prispôbobi knižke *Hore srdcia* alebo z nej boli prevzaté. To sa udialo najmä pôsobením kňazov usilujúcich sa o unifikáciu spevu, ale aj príchodom iných kantorov, ktorí do Bratislavy priniesli spôsob v súlade s knižkou *Hore srdcia*, alebo tradíciu pochádzajúcu z ich domova (najmä v prípade cirkevnoslovanských melódií). Väčšina nápevov tu uvedených si však zachováva osobitosť aj vďaka dôrazu na jednotu či súlad melódie s textom. Niektoré z nápevov prešli miernou úpravou zboru Chrysostomos alebo autora tejto publikácie, aby lepšie zodpovedali princípom súladu.

Nižšie uvádzame nápevy, ktoré sa úplne zhodujú s knižkou *Hore srdcia*: obe odpovede *Pane, zmiluj sa* a *Amen* vo veľkej ekténii (str. 159; *Hore srdcia*, str. 89), obe odpovede *Pane, zmiluj sa* v malej ekténii (str. 160; *Hore srdcia*, str. 126), obe odpovede *Daruj nám, Pane* a odpoveď *Tebe, Pane* v prosebnej ekténii (str. 193; *Hore srdcia*, str. 127 – 128) a *Milost' pokoja* (str. 200; *Hore srdcia*, str. 117).

Nasledujúce nápevy boli prevzaté z knižky *Hore srdcia*, ale mierne sa od nej líšia. Dôvodom je odlišná rytmická podoba (podľa nadobudnutej interpretácie) a/alebo zámerná úprava, aby sa melódia zosúladiť s prozódou textu. Sem patria spevy z anafory označené „prešovský variant“: *Otca i Syna* č. 3 (str. 194; *Hore srdcia*, str. 115), *Je dôstojné* (str. 200; *Hore srdcia*, str. 118), *Svätý, svätý, svätý* č. 4 (str. 202; *Hore srdcia*, str. 118 – 119), *Ospevu-*

Irmologion

jem tá (str. 203; *Hore srdcia* str. 120) a *I na všetkých* č. 2 (str. 214; *Hore srdcia*, str. 125). Výraznejšou úpravou prešiel spev *Jednorodený* na nápev podobnu *Udivísja Iósif*, aby sledoval prozódium textu (str. 165, *Hore srdcia*, str. 98). Niektoré nápevy cielene vynechávame, lebo nespĺňajú štýlové požiadavky liturgického spevu.

Kniha obsahuje aj nápevy, ktoré sú podobné nápevom z knižky *Hore srdcia*, no neboli z nej priamo prevzaté, napr. všeobecný nápev na *Aleluja* (str. 178), *Jediný je svätý* (str. 221) a mnoho ďalších.

K nápevom pridávame aj melódie na *Aleluja* podľa ôsmich hlasov. Nápevy na 4. a 6. hlas uvádzame podľa ústnej tradície *prostopinija*. Ostatné sme upravili podľa starších prokimenových melódií z ruténskych irmologionov 17. a 18. storočia na základe analýz Dávida Panczu. Nápevy na verše nepochádzajú z týchto irmologionov, no zvolili sme ich tak, aby boli čo najviac v súlade s prokimenmi rovnakého hlasu.

Medzi nápevy zaraďujeme aj *Dôstojné je* a *Otče náš* na melódie univerzálnych (takzvaných samohlasných) nápevov pre stichiry podľa ôsmich hlasov. Tie prešli výraznejšou úpravou, aby boli v súlade s prozódium textu.

Spevy sú zapísané v konkrétnych tóninách, no nie je našim zámerom, aby sa spievali v absolútnej výške notového zápisu. Zvolená tónina má skôr pomôcť spevákovi v orientácii (durové melódie v F dur prípadne G dur, molové v g mol/d mol). V niektorých prípadoch sme zvolili tóninu tak, aby nebolo potrebné využívať veľa pomocných linajok a melódia sa zmestila do notovej osnovy s husľovým kľúčom (napr. Cherubínsky hymnus č. 1 je zapísaný v B dur, č. 2 v D dur, č. 3 a č. 6 v e mol, str. 185 – 193).

LITERATÚRA

LITURGICKÉ KNIHY

- Apóstol*. [Recensio Ruthena]. Rim: Typografia Kryptoferratskija Obiteli, 1955.
- Archijeratikón ilí Služebník svjatitel'skij*. [Recensio Ruthena]. Rim: Typografia Kryptoferratskija Obiteli, 1973.
- Božestvennaja liturbija iže vo svjatých otcá našebo Ioánna Zlatoustabo*. [Reprint vydania] Rim, Tip. Kryptoferratskija Obiteli, 1970. Prešov: Spolok Biskupa Petra Pavla Gojdiča, 1998. ISBN 978-80-88902-04-1.
- Božestvennaja liturbija iže vo svjatých otcá našebo Vasílija Velíkabo*. Prešov, 1999.
- GRADOŠ, JURAJ et al., ed., 2002. *Hore srdcia : Modlitebník a spevník gréckokatólika*. Prešov: Vydavateľstvo PETRA. ISBN 978-80-89007-29-5.
- Chvalite Hospoda : Velikij cerkovnyj sbornik*. Prešov: PETRA, 1937.
- Chvalite Hospoda : Velikij cerkovnyj sbornik*. [Trnava]: Spolok sv. Vojtecha, 1975.
- Svätá božská liturgia nášho otca svätého Bazila Velkého*. Prešov: PETRA, 2005.
- Svätá božská liturgia nášho otca svätého Jána Zlatousteho*. Prešov: Spolok biskupa Petra Pavla Gojdiča, 1998;
- Svjaščennaja i božestvennaja liturbija iše vo svjatých otcá našebo Ioánna Zlatoustabo*. [Recensio Ruthena]. Rim, 1940.
- Velikij sbornik blahopotrěbných cerkovnych činov i služb iz Časoslóva, Októicha, Triódej, Trefologióna, Míněi obščija i Liturgikóna*. Četvertroje, dopolnennoje izdanije. Ungvar: Izdanije „Akcijnaho obščestva Unio“, 1906.

TYPIKONY

- Cerkovnyj ustav : Liturgický poriadok na cirkevný rok [...]*. Prešov: PETRA, [...].
- DOĽNICKIJ, ISIDOR, 1899. *Typík cěrkyve rúsko-katholíčeskija*. L'vov: Iždivénijem sočinítěla.
- KERNAŠEVIČ, PETER, 1966. *Všeobecný typikon obsahující bohoslužobný poriadok pravoslávnej cirkvi na každý rok*. Bratislava: Pravoslávna cirkev v Československu v Cirkevnom nakladateľstve.
- KERNAŠEVIČ, PETER, 2001. *Všeobecný typikon obsahující bohoslužobný poriadok pravoslávnej cirkvi na každý rok*. II. vydanie. Bratislava: Pravoslávna Akadémia.

- KIZÁK, IVAN, 1912. *Cerkevnoj Typikon*.
- KIZÁK, IVAN, 1977. *Tipikon : krátká učebnice gréc. kat. cirkevního tipikonu*. Prel. Jozef HALKO. [Bratislava]
- MIKITA, ALEKSANDR, 1901. *Rukovodstvo v cerkovnyj tipikon*. Vtoroje izdaniye. Ungvar: Cerkovno-literaturnyj kruh ungarvaskaho simenišča.
- Poriadok Boboslužieb*. [Posvätná kongregácia pre Východnú cirkev ; (preklad pripravila spoločná liturgická komisia)] Košice: BYZANT, 1998. ISBN 978-80-85581-18-8

IRMOLOGIONY

- BOBÁK, GEORGIJ, 1978. *Pisnoslov = Eirmologion : Gregokatolíčeskij liturgičeskij spiv eparchiji Prjaševskoj*. [Bratislava].
- BOKŠAJ, IOANN a IOSIF MALINIČ, 1906. *Cerkovnoje prostopinije*. Ungvar.
- BOKŠAJ, IOANN et al., 1943. *Cerkovnoje prostopinije*. Prešov.
- DOLNICKIJ, ISIDOR, 1894. *Hlasnopisnec ilí Napívník cerkovnyj*. Lvov: Iz typografiji Stavropihijskaho Institutu.
- CHOMA, IOAKIM, 1930. *Prostopinije po predániju ínokov čina sv. Basílija Velíkaho, oblasti Karpato-Rúskija*. [Černéčaja Góra k. Mukáčeva]: V obíteli sv. Nikolája.
- MARINČÁK, IMRICH, 1997. *Príručka pre kantorov Gréckokatolíckej prešovskej eparchie: menlivé časti sv. liturgie : [pre jednoblasný spev]*. [Prešov]: Spolok biskupa Petra Pavla Gojdiča. ISBN 80-88902-01-0.
- PAPP, ŠTEFAN a NIKIFOR PETRAŠEVIČ, 1970. *Irmologion : Gréckokatolícky liturgický spev Eparchie mukačevskej*. Prešov: Greko-katolíckij ordinariat v Prešovi.

SEKUNDÁRNA LITERATÚRA

- ALEŠ, PAVEL, 2001. *Úvod do pravoslávneho cirkevního zpěvu : přehled dějinného vývoje pravoslávneho zpěvu*. 1. vyd. Prešov: Prešovská univerzita. ISBN 80-8068-054-X.
- GARDNER, JOHANN VON, 1980. *Russian Church Singing. Vol. I, Orthodox Worship and Hymnography*. Crestwood; New York: St. Vladimir's Seminary Press.
- GARDNER, JOHANN VON, 2000. *Russian Church Singing. Vol. II, History from the Origins to the Mid-Seventeenth Century*. Crestwood; New York: St. Vladimir's Seminary Press.
- KORMANÍK, PETER, 1997. *Liturgický rok v pravoslávnej cirkvi: denný, týždenný a ročný boboslužobný cyklus*. Prešov: Pravoslávna bohoslovecká fakulta Prešovskej univerzity v Prešove. ISBN 978-80-88885-27-6.

- KORMANÍK, PETER, 1999. *Pravoslávna liturgia. 1.* Prešov: Pravoslávna bohoslovecká fakulta Prešovskej univerzity v Prešove. ISBN 978-80-88722-84-7.
- KORMANÍK, PETER, 2000. *Pravoslávna liturgia. 2.* Prešov: Pravoslávna bohoslovecká fakulta Prešovskej univerzity v Prešove. ISBN 978-80-88885-71-9.
- KRÁL, ÁBEL, 2016. *Pravidlá slovenskej výslovnosti. Tretie vydanie.* Martin: Vydavateľstvo Matice slovenskej. ISBN 978-80-8128-159-4.
- MATEOS, JUAN A STEVEN HAWKES-TEEPLES, 2016. *A History of the Liturgy of St. John Chrysostom. Vol. I, The Liturgy of the Word.* Fairfax, Virginia, USA: Jack Figel, Eastern Christian Publications. ISBN 978-1-940219-21-9.
- MARINČÁK, ŠIMON, 2003. *Úvod do dejín byzantskej hudby.* Prešov: Petra. ISBN 80-89007-37-6.
- MRŇÁVEK, TOMÁŠ, 2016. *Vývoj a štruktúra liturgie sv. Jana Zlatoústého.* První vydání. Červený Kostelec: Pavel Mervart. ISBN 978-80-7465-232-5.
- TAFT, ROBERT F., 1975. *The Great Entrance : A History of the Transfer of Gifts and other Pre-anaphoral Rites of the Liturgy of St. John Chrysostom.* [A History of the Liturgy of St. John Chrysostom, vol. II]. Roma: Pont. Institutum Orientalium Studiorum. *Orientalia Christiana analecta*, 200.
- TAFT, ROBERT F., 1991. *A History of the Liturgy of St. John Chrysostom. Vol. IV, The Diptychs.* Roma: Pontificio Instituto Orientale. *Orientalia Christiana Analecta*, 238.
- TAFT, ROBERT F., 2000. *A History of the Liturgy of St. John Chrysostom. Vol. V, The Precommunion Rites.* Roma: Pontificio Instituto Orientale. *Orientalia Christiana Analecta*, 261. ISBN 88-7210-326-6
- TAFT, ROBERT F., 2008. *A History of the Liturgy of St. John Chrysostom. Vol. VI, The Communion, Thanksgiving, and Concluding Rites.* Roma: Pontificio Instituto Orientale. *Orientalia Christiana Analecta*, 281.
- TAFT, ROBERT F., 2008. *Život z liturgie : tradice Východu i Západu.* Vyd. 1. Olomouc: Refugium Velehrad-Roma. ISBN 978-80-86715-95-7.
- TAFT, ROBERT F., 2011. *Stručné dějiny byzantské liturgie.* Vyd. 1. Olomouc: Refugium Velehrad-Roma. ISBN 978-80-7412-069-5.
- VITOVEC, PETER, 1998. *Hudební liturgické tradice východní církve.* Brno. URL: <http://www.orthodoxia.cz/ikony/zpev.htm>
- WELLESZ, EGON, 1961. *A History of Byzantine Music and Hymnography.* 2. vyd. Oxford: Oxford University Press.

Svätá božská liturgia v slovenskom jazyku pre kantorov

Autor textu a nôt:

Mgr. Samuel Škoviera,

Ústav hudobnej vedy SAV, v. v. i.,

Ústav hudební vědy Filozofické fakulty Univerzity Karlovy

Vydavateľ:

Ústav hudobnej vedy Slovenskej akadémie vied, v. v. i.

Institute of Musicology of the Slovak Academy of Sciences

Dúbravská cesta 9, 841 04 Bratislava, tel.: +421 2 5477 3589

e-mail: musicology@savba.sk

Typografia a knižná úprava: Mgr. Samuel Škoviera

Použité písma: Junicode v. 2.220; EB Garamond 12 (cyrilský text);

Ponomar Unicode (značky sviatkov); Hack (monospaced font)

Sadzba nôt: Lilypond v. 2.24.3

Jazyková korektúra:

PhDr. Jitka Madarásová

Recenzenti:

doc. ThDr. Marcel Mojzeš, PhD.

Mgr. Mária Blahunková, PhD.

Vytlačil:

Books Factory Sp. z o. o. Szczecin, Poľsko

236 tlačových strán

Papier: Munken Print Cream (90g/m²)

Náklad: 120 výtlačkov.

Vydanie prvé, Bratislava 2025

ISBN: 978-80-89135-62-2 (print)

ISBN: 978-80-89135-63-9 (e-book)

ISBN 978-80-89135-62-2

ISBN 978-80-89135-63-9

